This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Google

Tämä on kauan vain kirjaston hyllyssä olleen kirjan digitaalinen kappale, jonka Google on huolellisesti skannannut, osana tavoitettaan tehdä maailman kirjatsaataville Internetissä.

Kirjan tekijänoikeussuoja on jo rauennut ja kirjasta on tullut vapaasti jaeltava. Vapaasti jaeltavalla teoksella ei joko koskaan ole ollut tekijänoikeussuojaa tai suoja on rauennut. Se, onko teos vapaasti jaeltava, riippuu kunkin maan lainsäädännöstä. Vapaasti jaeltavat teokset avaavat meille paluun menneisyyteen, menneisiin kulttuureihin sekä tietoon, joka muuten olisi vaikeasti löydettävissä.

Reunahuomautukset sekä muut lukijoitten lisäämät merkinnät on jätetty näkyviin kertomaan teoksen matkasta kustantajalta kirjaston kautta Internetiin.

Käyttöohjeet

Google on ylpeä saadessaan digitoida materiaalia yhteistyössä kirjastojen kanssa, ja tuodessaan vapaasti jaeltavaa materiaalia yleiseen tietoon. Vapaasti jaeltavat teokset kuuluvat yleisölle, ja Google toimii ainoastaan asianhoitajana. Koska työ tulee kalliiksi, Google on kuitenkin ryhtynyt toimenpiteisiin kaupallisen väärinkäytön estämiseksi, esimerkiksi rajoittamalla automaattisten kyselyjen suorittamista.

Käyttäjältä odotetaan:

- Rajoittumista vain yksityiskäyttöön
  Googlen teoshaku on tarkoitettu yksityishenkilöille, ja teosten kaupallinen hyödyntäminen on kiellettyä.
- Pidättäytymistä hakujen automatisoinnista
  Googlen hakujärjestelmien automatisoitu käyttö on kiellettyä. Jos hakujen tarkoituksena on saada materiaalia koneellisen kielenkääntämisen, optisen tekstintunnistuksen tai muun suuria määriä tekstiä vaativan sovelluksen kehittämiseen, ota yhteyttä Googleen. Google on edelläkävijä julkisesti jaeltavan materiaalin hyödyntämisessä ja voi ehkä auttaa.
- Lähdetietojen säilyttämistä
  Jokaiseen tiedostoon sisällytetty Googlen leima toimii muistutuksena projektista, ja auttaa etsimään lisämateriaalia Googlen teoshaun kautta. Älä poista merkintää.
- Varmistavan käytön laillisuuden
  Käytitpä teosta mihin tahansa, on muistettava, että käyttäjän on itse varmistettava käytön esteettömyys voimassa olevien säädösten kannalta. Ei pidä olettaa, että kirja on vapaasti jaeltavissa kaikkialla, jos se on sitä Yhdysvalloissa. Se, onko teos tekijänoikeussuojan alainen, riippuu maittain, eikä ole olemassa kattavaa ohjetta siitä, miten yksittäistä teosta voi missäkin tapauksessa käyttää. Ei pidä olettaa, että teoksen oleminen Googlen teoshaussa tarkoittaisi, että sitä voi käsitellä miten tahansa missä tahansa. Tekijänoikeussuojan rikkomukset voivat käydä kalliiksi.

Tietoja Googlen teoshausta

Googlen pyrkimyksenä on maailman tietojen järjestäminen ja niiden tuominen avoimesti kaikkien saataville. Googlen teoshaku tuo maailman kirjat lukijoitten ulottuville samalla kun se auttaa kirjailijoita ja kustantajia löytämään uutta yleisöä. Hakuja tämän teoksen täydestä tekstistä voi tehdä osoitteessa `http://books.google.com/`

Slav 3118.4.5

VERITAS

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

MORDVANKANSAN HÄÄTAPOJA.

KIRJOITTANUT

W. MAINOFF.

SUOMENTANUT

K. H.

(Ylipainos Suomi-kirjan Toisen Jakson 16:nnesta Osasta.)

Digitized by Google

Digitized by Google

MORDVANKANSAN HÄÄTAPOJA.

KIRJOITTANUT

W. MAINOFF.

SUOMENTANUT

K. H.

HELSINGISSÄ,
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,
1883.

PRINTED IN FINLAND

Digitized by Google

Slav 3118.4.5

HARVARD COLLEGE
DEC 3 1938
LIBRARY

Duplicate money

F

Digitized by Google

Kuvauksia Mordvankansan elämästä.

Häät.

Kesällä v. 1877, Venäjän Keis. maantieteellisen seuran määräyksestä, tutkin minä Mordvankansan oloja, joka kansa noin miljoonan lukuisena nykyjään elää yhdessätoista, Tsna ja Tom virtain välillä olevissa lääneissä. — Volgan varrella asuvat Suomalaiset kuuluvat laveaan Uraali-altailaiseen heimokuntaan, jota tieteellisesti ennen nimitettiin Turanilaiseksi. Nämät heimokunnat ja varsinkin Mordvalaiset, jotka jakaantuvat kahteen alaosastoon, Moksalaisiin ja Ersalaisiin, ovat säilyttäneet sekä pääkallon rakennuksessa, kuin myöskin kasvojen tyypillisissä piirteissä ja ylimalkaan ulkomuodossansa, elossansa ja olossansa suuren joukon luonteellisia omituisuuksia, jotka jyrkästi eroittavat sekä Mordvalaiset, kuin myöskin kaikki Volgan varsilla asuvat Suomalaiset läheisistä venäläisistä ja tatarilaisista heimokunnista.

Minun tutkimusteni tarkoituksena oli, mahdollisuuden mukaan, tutkia Mordvalaiset, sekä antropoloogillisessa että kansatieteellisessä suhteessa; tutkittuani niitten ruumiinrakennuksen, kuvata heidän elämänsä erikoiskohdat, määrätä tämän heimokunnan entiset ja nykyiset asuinsijat ja naapurikansain vaikutuksen siihen. Ja koska kansatieteellinen osasto juuri oli valmistanut tarkan kaavan juriidillisia tutkimuksia varten, niin otin minä myöskin näitä oloja koskevat seikat tutkiakseni. Useitten henkilöitten hyväntahtoisella avulla onnistuin ottamassani toimessa monta vertaa paremmin kuin olin toivonutkaan; en suinkaan tarvinnut surra aineksien puutetta, vaan pikemmin hämmästyä niitten suurta paljoutta. Huomasin esim., että kertomus Mordvalaisten oikeusseikoista yksinään muodostaisi jotensakin lavean teoksen.

Digitized by Google

Ennenkuin olin päättänyt Mordvankansan juriidillisia oloja koskevan teokseni, joka luultavasti painetaan Ven. K. M. Seuran aikakauskirjoihin, valitsin ennalta julkaistavaksi yhden erikoiskohdan tämän kansan elämästä, nim. avioliiton. Seuraavat sivut sisältävät Mordvankansan katsantotavan avioelämästä, kuin myöskin sen tavan, jolla se panee avioliittonsa toimeen.

I.

Avioliitto lakkaa aviopuolisojen kuolemalla. Vedjava-avioliittojen toimeenpanija. Aviottomuuden harvinaisuus. Taloudellinen etu kiihottajana avioliittoon. Tytöltä vaadittavat ominaisuudet. Neitsyyden puute ei estä avioliittoa. Esteet avioliittoon. Naimisikä. Avioliittoja ei tavata alaikäisten kesken. Järjestys tyttäriä naimisiin annettaissa. Vanhempain siunauksen merkitys. Lisesit. Muut henkilöt toimittavat siunauksen vanhempain kuoltua. Venäläistymisen vaikuttama vanhempain vallan vahvistuminen Mordvalaisten kesken.

Avioelämä lakkaa Mordvankansan käsityksen mukaan molempain puolisojen, ja jo toisenkin kuollessa, ja kansa ei tiedä, yhtyvätkö tässä maailmassa toisiansa rakastavat tuolla taivaassa, vai pysyvätkö ikuisesti erotettuina. Ersalaiset eivät edes tiedä tai oikeammin ovat unhottaneet, minkä jumalan toimena on- yhdistää rakastavia sydämmiä ja mikä jumala pitää huolta avioasioista, ja ainoastaan Moksalaiset uskovat, että ämmä Ved'ava eli Vedi̯nasi̯r-ava (veden emäntä) kutoo ihmiskohtalon hamppusia aviositeitä ja toimittaa kosioimisia [1]). „*Kato erjasť mazi̯, tenara mazi̯, af-erjasť tenara mazi̯ stiŕ gubernijaza. Kelgaze Kato Ivan, af Ivan kegljazi̯ Kato: jakai kabaks, soldati̯ń ava jakai, kona erjasť veleza. I jakaś Kato tsopafnjan leis ivanas-ozadai berega sire ava i kirdjazi̯ sjure i kať-mezama berega veschazi̯. — „Meź veschazak? akai?“ kiziftaś Kato. „Da sjure vajaś, Kato-Mazai i ujaś kozi̯vi̯k!“ kiziftaś sireava. „Da eza af erjasť sońts?“ kiziftaś Kato i maksazi̯ sjure kevde. „Teni af maschtai sodan!“ kiziftaś sireava ikischtindaze kafta sjuret marsa. I kelgaze Ivan soldati̯ń ava sada lama, tenara kelgaze, schto ervejaze. — Kato sintś maksaze Veď avańdi sjure soldati̯ń avań, sintś son pavas kadaze i jafi̯djaze son vets*“,

---

[1]) Темник. уѣздъ, Эвáслеи, Елена Кузнецова; Кузнецкій уѣздъ, Мордовскій Кемешкерь, Степанида Пятаева; Петровск. уѣздъ, Мечкасы, Θеодосья Голяшкина.

Digitized by Google

s. o. „Kato on kaunis tyttö, niin kaunis ettei koko paikkakunnassa semmoista. Kato rakastaa Juhanaa, mutta Juhana ei rakasta Katoa, vaan käypi aina kapakassa ja kylässä asuvan sotamiehen akan luona. Ja läksi Kato hukkumaan virtaan, vaan kah — rannalla istuu vanha akka ja pitää kädessänsä rihmaa ja hakee jotakin rannalta. Mitä sinä akai etsit, kysyi Kato. „Rihmani Kato-mazai kirposi käsistäni veteen ja ui pois!“ sanoi ämmä. — „Eiköhän se ole tämä?“ sanoi Kato ja ojensi rihman kiveltä ämmälle. — „Enpä oikein tunne“, sanoi ämmä ja kutoi kaksi rihmaa yhteen. Ja Juhana rakastui vielä enemmän sotamiehen vaimoon, niin rakastui, että nai hänet. Kato itse oli nim. ojentanut Ved'ava-ämmälle sotamiehen vaimon rihman, itse oli kohtalonsa siten turmellut ja syöksyi virtaan“ [1]).

Ihminen tosin saattaa rukouksillansa taivuttaa Ved'ava-ämmän, heittää hänelle virtaan valmiin rihman, ja silloin saapi olla rauhassa, sillä eukko kyllä tekee tehtävänsä ja kutoo hänen rihmansa hänen armaansa rihman kanssa yhteen. Tytöt, jotka tahtovat pikemmin päästä naimisiin, pojat, jotka haluavat pikemmin saada elämänsä ystävän, lapsettomat perheen äidit, kaikki turvautuvat Ved'ava-ämmän apuun, jolle eivät koskaan unhota heittää virtaan rihmaa ja välisti vieläpä kokonaista vyyhtiä. Ei Ersalainen eikä Moksalainen tiedä mitään siitä, minkälainen kohtalo kohtaa niitä rakastavia, joilta kuolema on riistänyt armaan, ennenkuin ovat ennättäneet mennä naimisiin, emmekä me ole koskaan kuulleet, että aikaiseen kuolleelle nuorukaiselle olisi valittu morsiota tulevaa maailmaa varten. Niinkuin näyttää, niin ylimalkaan sekä avioelo, että halut lakkaavat haudan partaalla, jossa alkaa täydellisesti haluttoman olon elo.

Vaikka Mordvalainen arveleekin jokaisen miehen aikaa myöten pitävän tulla talon isännäksi ja hankkia oma perhe, niin kuitenkin tapahtuu, ehkä sangen harvoin, että mies tekee naimattomuuden lupauksen; sellaisia tapauksia satuimme kohtaamaan kaikkiaan kaksi; kerran mies 45 v. iällä ei ollut

---

[1]) Кузнецкій уѣздъ, Морд. Кемешкерь, Степанида Пятаева.

Digitized by Google

naimisissa tylsämielisyyden vuoksi. Naimattomia ersalaisia naisia tavataan hyvin usein, koska heillä on tapana ruveta erakko-naisiksi, tai kun terveys-suhteet eivät salli avioliittoa. Aviottomuutta tavataan Moksalaisissa hyvin harvoin ja niihin esimerkkeihin, jotka me satunnaisesti tulimme näkemään, oli vapaaehtoinen aviottomuuden lupaus syynä. Nämä tapaukset huomasimme Temnikovan piirissä Tambovan lääniä ja Petrovan piirissä Saratovan lääniä, siis juuri siellä, jossa Venäjän vaikutus näytti vahvimmalta ja jossa Moksalaiset enimmin olivat venäläistymisen alaisia.

Samoin kuin venäläisessä väestössä, niin mordvalaisessakin huomaa harvoin sellaisia naimisliittoja, jotka perustuisivat yksinomaan keskinäiseen taipumukseen; itse elämän tapa pakottaa mordvalaista ennen kaikkea ajattelemaan hyvän apulaisen hankkimista, jolle huoleti voisi sälyttää kaikki talouden vaivat ja joka hyvällä lapsensynnytys-ky'yllänsä kykenisi hänelle hankkimaan hyviä työmiehiä. Usein — erittäin harvoin Ersa-heimon asumissa ja vielä harvemmin venäläistyneissä paikkakunnissa, tapaa keskinäisestä taipumuksesta syntyneitä avioliittoja; niitä tavataan erittäin silloin kuin toisella tai toisella rakastavista ei ole vanhempia, jotka voisivat pakottaa vastenmieliseen naimiseen. Pakollisten naimisten puolustukseksi kuulee Ersalaisen usein sanovan — „niin määräsivät vanhemmat" — eikä poika eikä tytär saata, vanhempain lausuttua tahtonsa, olla suostumatta näitten vaaliin, vaikkapa vasten heidän toivojansa valittu henkilö ei olisikaan heidän mielensä mukainen [1]). Hieman toisella tapaa käypi asia Moksalaisten kesken; tosin tämäkin heimo ottaa lukuun asian taloudellisen puolen, mutta avioliittoon vaaditaan myöskin keskinäinen taipumus, ja asian kovalla ollessa myöskin asianomaisten suostumus [2]). Kuitenkaan ei saa

---

[1]) Сарлен, Марья Данилова; Самарскій уѣздъ, с. Семейкино, Антонъ Алексѣевъ, Ардат. уѣздъ Симб. губ., с. Пичкасы Матвѣй Дробышевъ.

[2]) Мамалаи Краснослоб. уѣздъ, Васильчикинъ; Кузнецкій уѣздъ, Кемешкерь, Степанида Пятаева; Темников. уѣздъ, Эваслеи, Елена Кузнецова.

Digitized by Google

luulla, ettei tämän johdosta Moksalaisten kesken tavattaisi onnetonta yhteisoloa, jonka syynä juuri on aviopuolisojen väliäpitämättömyys, syntynyt vanhempain pakollisesta naittamisesta. Vaan kaikki asian ulkopuolella olevat henkilöt moittivat sellaisia itsevaltiaita vanhempia ja höllätahtoisia lapsia.

Ei löydy mitään yleisesti tunnustettuja ominaisuuksia, jotka sopivaa elämän kumppania hakiessa tekisivät neidon kaikkien haluamaksi; luonnollisesti kukin tulevassa aviotoverissansa hakee sitä, mikä häntä miellyttää: kuka viisautta, kuka kauneutta, kuka sielun ominaisuuksia, kuka rikkautta. Luonnollisesti rikkaan talon tyttö on ennen kaikkea kylän sulhojen toiveitten esine, mutta varallisuus ei ole conditio sine qua non. Erityisen makunsa mukaan mordvalainen tahtoo, että tytöllä olisi paksut jalat, vaan lihavuus naisessa ei koskaan häntä miellytä, erittäinkin koska Mordvan naiset eivät juuri ole lihavia. Eikä sitä pidetä minään onnettomuutena, ettei tyttö voinut varjella itseänsä, sillä avioliitto peittää kaikki. Mordvalainen pitää lapsensynnytystä hyvänä talouden apuna; hänestä on se vaimo rakas, joka antaa hänelle paljon poikia, eikä sekään ole hullumpi, joka antaa tyttäriä, sillä apulaisiahan niistäkin saapi. Jos tyttö mielistyy poikaan, antautuu ja synnyttää lapsen, on hän sillä vaan todistanut kykenevänsä saamaan lapsia, eikä sitä pidetä minään häpeänä, sillä syy on sen, joka *„krandascha ajdjas' — pil'geki kadas'“* [1]) s. o. ajoi rattailla — jälkiä jättämättä. Enimmäkseen pitää mordvalainen arvossa tytön vahvaa ruumiinrakennusta ja hänen kykyänsä synnyttämään lapsia; *„alaschasa peit — stir'sa kelint pakarht“* [2]), (s. o. hevosessa hampaita — tytössä leveitä luita) sanoo Moksalainen, ja Ersalainen on sovittanut saman sananlaskun omalle murteellensa, arvellen *„lischmes pevt — tehter's kelev pakaret“* [3]). Siinä

---

1) Инз. уѣздъ, Верхисъ, Николай Мурзайкинъ.

2) Городищ. уѣздъ, Пичилеи, Дарья Евренnова.

3) Ардат. уѣздъ Нижегородской губер. Макангелемъ, Наталья Ревитина.

Digitized by Google

ei suurta pahaa, jos tyttö ennen häitä tuopi taloon lehtolapsen — siitä tulee vaan talon töihin apumies, eikä se ole olleenkaan tytölle häpeäksi, koska jokainen hänet mielellään ottaa vaimoksensa. „*Traks ardi̧ — vazas' kud'azi̧rti*“ [1]), lausuu Moksalainen hymyillen (lehmä on laitumella — isäntä saa vasikan); Ersalainen taas on ottanut Venäläisiltä samaa seikkaa tarkoittavan sananlaskun ja lausuu: „olkoonpa härkä kenen tahansa, vaan vasikka on meidän“. Vielä selvemmin osoittaa Mordvalaisen mielipidettä tytön raskauden tilasta kaksi sananlaskua, joista näkyy, että kansa antaa anteeksi ja vieläpä hyväksyykin tytön neitsyyden hukkaamisen, samalla täydellisesti moittien miehen uskottomuutta vaimoansa kohtaan, ei kuitenkaan siveellisyyden vuoksi, vaan sentähden että hän tuhlaa työvoiman vieraassa talossa, eikä kotonansa. „*Sti̧r' tijai edne-aljati erjavi, ava — lomanti, loman' — schaberti*“ [2]), s. o. tyttö tekee lapsen isällensä, vaimo miehellensä, vaan mies — vieraalle, sanoo Moksalainen, ja Ersalainen vetää hänen kanssansa samaa virttä, lausuen: „*tehter' tejasa ed' — tetjanen erjavi, ava — mirdenen, mirde — schabernen*“ [3]).

Mitä tulee avioliittojen kieltoon, niin kristillisyys on suuresti vaikuttanut Mordvankansan katsantotapaan, vaikk'ei sillä olekkaan sellaista vaikutusvoimaa tämän kansan, kuin Venäjänkansan kesken. Mitä enemmän Mordvanmaa on venäläistynyt, sitä ankarammin se kohtelee avioliittoja sukulaisten kesken; vaan tässäkin kohden koetetaan kiertää papiston kieltoa, ehk'ei jo itse asianhaarojen johdosta voidakkaan rakentaa avioliittoja orpanain lasten välillä. Koko Nischegorodin aluskunta vakuuttaa, että, jollei ole suoraa sukulaisuutta pariskunnan välillä, niin avioliitto niitten kesken on mahdollinen [4]), mutta Mordvalainen arvelee, että läheisten sukulaisten avioliitosta syntyneet lapset tulevat vai-

---

1) Кузнец. уѣздъ, Кемешкерь Степанида Пятаева.

2) Инз. уѣздъ, Верхисъ, Николай Мурзайкинъ.

3) Саранскій уѣздъ, Кочкурово, Миронъ Азякаевъ.

4) Сарлеи, Нижегор. уѣздъ, Марья Данилова, Княгин. уѣздъ, Ревезень Кириллъ Зайцевъ; Арзам. уѣздъ, Кардавеле, Федоръ Ильцовъ.

Digitized by Google

vaisiksi [1]); mutta huolimatta kaikista tiedustuksistamme, mistä semmoinen vakuutus olisi syntynyt, me emme mitään saaneet selville, sillä jokapaikassa meille vastattiin: — „vanhat ihmiset niin sanovat; ei se meille ole tapahtunut, mutta siihen aikaan“ . . . Siellä täällä suoraan vastattiin Mordvalaisen lempilauseella: *„ki sodatį?“*, s. o. kukapa sen tietää? Ja tosiaankin nähtävästi ei kukaan tiedä, miksi avioliitot läheisten sukulaisten kesken ovat kielletyt, vaan yksinkertaisesti sellainen katsantotapa on otettu Venäläisiltä [2]). Puhtaasti kansallisena voipi pitää ainoastaan tapaa kieltää naimisia eli oikeammin yhtymisiä veljien ja sisarien kesken, jommoisia tapauksia mainittiin myöskin Arsamaskin Ersalaisissa. *„Erjazt́ brat i sazor. Tetja sajize brat oschos i erjast́ tozo kemen jet. Jakaź sazor oschos i rabotaź vejkeze kydozo. Sįń vetschkįze, veń-pert́ udaźt vejze i sazor tschatschtįze pes. Sįń pesekst udaźt, seks i tschatschaś pes“.* (Oli kerran veli ja sisar. Isä vei veljen kaupunkiin ja siellä he asuivat 10 vuotta. Tuli sisar kaupunkiin ja teki työtä

---

[1]) Мамалаево, Красносл. уѣздъ Тихонъ Васильчикинъ; Красноc. уѣздъ Шингарино, Степанъ Атяшкинъ; Город. уѣздъ, Пичилеи, Дарья Евренинова.

[2]) Erittäin huomattava on Lepehinin lausunto (1 osa, siv. 173) että Mordvankansa, pakanuutensa aikana, salli ottaa niin monta vaimoa, kuin mies jaksoi elättää. Hankalana pidettiin ottaa vaimoksensa kahta sisarta, vaan vaimon kuoltua mies kyllä saattoi naida vainajan sisaren. Tässä tapauksessa toimitettiin kosiminen seuraavalla tavalla: Lanko tulee appensa luo ja anoo kälyänsä vaimokseen. Jollei appi suostu koettaa lanko päästä asiansa perille seuraavalla kujeella: „anna minulle kälyni“, lausuu lanko. „En anna“ vastaa appi. Tältä varalta on lanko ennalta ottanut mukaansa leivän, jonka hän nyt muitten huomaamatta ottaa nuttunsa liepeitten alta ja asettaa pöydälle. Vaan tämän kaiken täytyy tapahtua niin, ettei appi mitään äkkää, sillä muutoin ei tämä sitä sallisi. Kun langon on onnistunut asettaa leipä pöydälle, lausuu hän kiireesti sanat: „tuossa on leipä ja suola — säilytä minulle kälyni“ ja samalla juoksee suin päin ulos tuvasta, sillä jos hän ei pääsisi pakoon, saisi hän ankaran selkäsaunan. Nyt ei saata appi enää kieltää häneltä tytärtään. Tämä tapa tarkoittaa luultavasti sitä, että vaimon kuoleman kautta sukulaisten kesken syntyneen vihollisuuden pitää lakkaaman, niin pian kuin on tuotu rauhan symbooli, suolasilmä-leipä, (s. o. leipä, jonka silmään on pistetty suolaa).

Digitized by Google

samassa talossa (kuin velikin). He rakastuivat, makasivat yön yhdessä ja sisar synnytti koiran. He makasivat kuin koirat, sen vuoksi syntyikin koira [1].) Risti-vanhempana olosta syntynyt sukulaisuus, niinkuin yllä on osoitettu, ei kansan käsitteiden mukaan vielä ole ollut esteenä avioon, ja ainoastaan Nischegorodin piirin venäläistyneessä Teryschevskin volostissa, sanottiin meille: jos on risti — ei ole aviota [2]. Ainoastaan veljistyneitten henkilöjen *) lapsia eivät Mordvalaiset naita keskenään ja tätäkin tapaa noudatetaan ainoastaan niissä paikkakunnissa, joissa Venäjän vaikutus on jotensakin iso [3].

Sekä Ersan että Moksan kansassa saattavat ottolapset mennä naimisiin ottoisänsä kaikkien perheen jäsenten kanssa, koska heidän välillänsä ei ole sukulaisuutta; ottolapsi on vaan käytännöllisistä syistä taloon otettu työmies, eikä hänellä ole mitään yhteyttä sen perheen kanssa, joka hänelle on kodon suonut. — Samaten Mordvalaisten kesken ei saata huomata, että aviokielto ulotettaisiin kaikkiin saman kylän asukkaihin, tai niihin, jotka kantavat samaa sukunimeä. Koska nimi syntyy usein satunnaisesti ensimmäisen silmäänpistävän ominaisuuden mukaan, niin viimemainittu seikka saattaa sattua sangen usein, ehk'ei samaa sukunimeä kantavilla olekkaan mitään sukulaisuutta keskenään. Tosin aviot Mordvalaisten ja Tataarien kesken ovat kielletyt, ja kansa niitä välttää hyvin tarkoin, vaan tähän on syynä ero uskonnossa, eikä suinkaan se seikka, että Mordvalaiset pitäisivät kansallisuuttansa korkeampana; päinvastoin kuulimme joka paikassa kiitettävän Tataarilaisten säästäväisyyttä, toimeliaisuutta, juomattomuutta ja ahkeruutta. Tetyschevskin piirissä asuvat, nimellä: „karatai“ tunnetut Mordvalaiset, hyvin luultavasti

---

[1]) Арзам. уѣздъ, Кардавеле, Федоръ Ильцовъ.

[2]) Сескино.

*) Veljistyminen Mordvalaisilla tapahtuu siten, että kaksi henkilöä, erotessaan toisistaan, vaihtavat keskenänsä kaulassa kannettavat ristit, jommoisia kaikki kreik. katooliset kaulassansa käyttävät.

Suom. muist.

[3]) Инзар. уѣздъ, Адашево, Федоръ Ѳртовъ.

Digitized by Google

vasta kääntyen ristin uskoon (tämän vuosisadan ensimmäisellä neljänneksellä) lakkasivat avioliitoistansa Tataarien kanssa, joitten sukuvaikutus erittäin selvästi näkyy karatajien ulkonaisessakin muodossa, puhumattakaan heidän Tataareilta saamastansa puhekielestä. Naimisliittoja lahkolaisten ja erittäin niitten kanssa, jotka eivät kuulu oikeauskoisiin (dogmaatillisiin) lahkokuntiin, vaan niinkutsuttuihin bukva- eli kirjain-lahkoihin *), haluavat Mordvalaiset hyvin mielellään, siitä yksinkertaisesta syystä, että lahkolaiset elävät hyvin varakkaasti ja kaikessa tapauksessa paljon varakkaammin oikeauskoisia; toiselta puolen lahkolaisetkin sangen mielellään naittavat poikiaan ja tyttäriään Mordvalaisille, sekä sen vuoksi, että Mordvankansa on hyvin taipuvainen proselytismiin, kuin myöskin siksi, että lahkolaiset pitävät arvossa Mordvalaisten työhalua. Me emme ole huomanneet missään, että jonkun kylän kaikki asukkaat kokonaisuudessa olisivat kuuluneet järkeläis-lahkolaisiin (molokanskilaisiin), tai sensualistisiin intolahkoihin (hlistovskilaisiin), vaan sitä vastoin sangen usein tapasimme pappeja hylkiviä (pomorskilaisia) kyläkuntia.

Ylimalkaan Mordvalaiset eivät ole arat kansallisuudestaan, eivätkä kammo naapurejansa; toisen kylän pojat rohkeasti käyvät toiseen iloitsemaan ja myöskin „leikkimään" tyttöjen kanssa, ja Ersa-heimolla esim. huomaamme sellaisten käyntien tapahtuvan tavantakaa. Vieraan kylän tyttö ei ole keltään kielletty, ja jokainen saa vapaasti kisaella neitojen kanssa, missä vaan haluaa, jos tytöt itse vaan päästävät hänet piiriinsä, ja joutavat oman kylän kavaljeereiltä. Moksa-heimo kummallisella tavalla eroaa tässä suhteessa Ersa-heimosta; näillä nim. vieras poika ei koskaan rohkene mennä kävelemään toisen kylän tyttöjen kanssa, koska sitä pidettäisiin oman kylän poikain loukkauksena, ikäänkuin ne olisivat niin kehnoja, etteivät voisi huvittaa tyttöjä ja näitten täytyisi hakea muualta rakastaja; tähän löytyy myöskin

*) Bukva- eli kirjain-lahkolaiset uskonnollisissa riidoissansa eivät riitele uskonnon pääasioista vaan kaikenlaisista vähäpätöisistä asioista, niinkuin esim. jonkun lauselman kirjaimista y. m. s., josta viimemainitusta he ovat nimensäkin saaneet. *Suom. muist.*

Digitized by Google

sananlasku: *„son'tstinza pen'schaza iles sjakanes tjat-jaka“* (älä mene omalla lusikalla vieraaseen pataan), joka lausutaan sellaiselle pojalle, joka liian usein eksyy naapurikylään, kuin myöskin sille, joka mielistelee vierasta vaimoa [1]).

Avioliittoon vaadittavasta iästä ja kykeneväisyydestä siihen, on vaikea sanoa mitään varmaa; ja tuskin Mordvalaiset ovat itsekkään varmasti päättäneet iästä ja kasvusta tässä suhteessa; erään sananlaskun mukaan näyttää siltä, ikäänkuin kansan mielestä tämä riippuu kokonaan henkilön ruumiillisesta kehittymisestä; kuitenkin tulee myöskin huomata, että samanlainen puheenparsi käy Venäläistenkin kesken, jotka samoin tuskin koskaan ovat mitään ikää määränneet tässä suhteessa. Kuitenkin, vaikka nähtävästi Mordvankansan käsitteitten mukaan henkilön ruumiillinen kehitys on määrääjänä hänen rupeamiselleen avioelämään, saattaa helposti huomata syntyneen tavan, pitää määrättyjä vuosia riittävinä, niin pojalle kuin tytölle. Niinpä esim. Ersalaiset arvelevat riittäväksi, että sulhanen on saavuttanut 19 vuoden iän ja vieläpä pitävät luvallisena kihlata hänet yhdeksännellätoista vuodella, jotavastoin morsiamen täytyy olla seitsemännellätoista ikävuodella; tämän johdosta sulhanen, samoin kun Venäjän väestössä, on vanhempi morsianta [4]). Moksaheimo katsoi asiaa toiselta kannalta ja sääti, että päinvastoin vaimon tulee olla miestä vanhemman, koska muka mies pikemmin vanhenee. Kuitenkin epäilemme, että se olisi ollut todellinen syy tähän tapaan, koska muutoin tulisi määrätä suurempi ikäero avioon yhtyville. Koska se kuitenkin on olemassa Moksa-heimolla, s. o. vähimmin venäläistyneellä

---

[1]) Мамалаево, Красносл. уѣздъ, Васильчикинъ; Кемешкерь, Кузнецкій уѣздъ Степанида Пятаева; Каратаи, Тютюшск. уѣздъ, Петръ Козымбаевъ.

[2]) Верхисъ, Инз. уѣздъ Николай Мурзайкинъ.

[3]) Городищ. уѣздъ, Катмисъ, Елена Гордѣева и Кардавеле, Арзам. уѣздъ Федоръ Ильцовъ.

[4]) Сарлеи, Данилова; Макателемъ, Ардат. уѣздъ Нижег. губер. Наталья Ревингина; Семейкино, Самар. уѣздъ Антонъ Мосѣевъ; Лебежайка, Хвалын. уѣздъ Наталья Мосѣева.

Digitized by Google

haaralla Mordvankansaa, niin saatamme pitää tätä tapaa puhtaasti kansallisena ja otaksua, että luultavasti ennen vaadittu ero vuosissa oli suurempi, ja että iän eron väheneminen on pidettävä muitten, moksalaisia asutuksia ympäröivien kansojen vaikuttamana. Moksa-heimo pitää riittävänä, että sulhanen on saavuttanut 18—19 v., vaan samalla on välttämättömänä ehtona, että morsian olisi 20 ja vieläpä 21 v. vanha; niissä paikoissa, joissa Mordvalaiset ovat kovasti venäläistyneet, niinkuin esim. Schatskan ja Spasskan piireissä, annetaan miehelään 18 v. vanhoja tyttöjä, jolloin heille valitut sulhotkin ovat seitsemännellätoista ja kahdeksannellatoista vuodella. Siten viimeisessäkin tapauksessa, vaikka onkin venäläisen vaikutuksen vuoksi poikettu morsiamen ikävuosissa, on kuitenkin säilytetty kansan tyypillinen tapa kokonaisuudessaan [1]).

Tytön naittamisessa eivät ollenkaan ole mitkään sivuseikat vaikuttamassa, ja Mordvalaisilla ei ollenkaan näy olevan tapana pidättää neitoa kotona määrätty aika, että tämä työllänsä korvaisi sen, minkä hän perheellensä on maksanut. Ainoastaan yhdessä kohden tapahtuu poikkeus tässä asiassa, vaan sekään ei tapahdu kulunkien korvaamiseksi, vaan tyttö pidätetään kotona jonkun Jumalalle tehdyn lupauksen johdosta, jos nim. perhettä on kohdannut joku onnettomuus, esim. rae raiskannut viljan y. m. s. Tätä tapaa seuraa niin Ersa- kuin Moksa-heimokin, huolimatta siitä, että ympärillä asuvat Venäläiset nauravat sellaisia tyttöjä, vakuuttaen muka, että nämät senvuoksi eivät ole päässeet miehelään, kuin joutuivat raesateeseen; tämmöisiä tyttöjä nimitetäänkin „raekuninkaan vaimoiksi“, ja ehkä tämä nimitys onkin saattanut satunnaisesti syntyä, saattaa sillä kuitenkin olla syvä myytillinen merkitys, jota luonnollisesti ne eivät käsitä, jotka katsovat Mordvan oloja vaan pilkalliselta kannalta.

Ei löydy mitään jälkeä siitä, että alaikäisiä olisi yh-

[1]) Адашево. Инз. уѣздъ Федоръ Ертовъ; Эваслеи, Темников. уѣздъ, Елена Кузнецова, Мечкаси, Петров. уѣздъ Федосья Голяшкина, Пичилеи Городищ. уѣздъ Дарья Евреинова.

Digitized by Google

distetty avioliittoon, ja näihinkin aikoihin asti puhtaassa, venäläistymisestä vapaassa Mordvankansan osassa ei löydy mitään, joka antaisi aihetta siihen luuloon, että tämmöistä tapaa muinoin olisi noudatettu. Ja onhan se luonnollistakin: Mordvalainen vielä tänä päivänäkin pitää avioliittoa vaan keinona, jolla saattaa hankkia kelvollisia työmiehiä; avion suorana tarkoituksena pitää hän lasten hankkimisen, ja siis ei menettelisi johdonmukaisesti, jos kihlaisi keskenään tähän toimeen kykenemättömiä. Kuitenkin (esim. Nischegorodin alueella) huomaamme, että vanhemmat välisti kihlaavat alaikäisiäkin [1]), vaan useimmiten tälläinen kihlaus ei velvoita ollenkaan kihlattuja, ja nämä voivat valita itselleen toisia elämän toveria [2]).

Hyvin luultavaa on, että tyttäriä naitettaessa noudatettiin sitä järjestystä, jonka luopi se periaate, että vanhempi tytär talossa on aikaisemmin kykenevä saamaan lapsia, ja siis myös aikaisemmin naitettava. Tämä tapa on kokonaan haihtunut Ersa-heimolta, säilyen ainoastaan siinä osassa tätä heimoa, joka asuu pitkin Pjana [3]) jokea, ja joka erikoisasemansa johdosta enimmin on säilyttänyt luonteelliset tapansa ja piirteensä. Moksa-heimo noudattaa sangen ankarasti naittamisjärjestystä, ja nuorempi tytär ei missään tapauksessa saata mennä naimisiin ennen vanhempaa sisartansa, ehkä olisikin johonkuhun rakastunut, ja vaikkapa vanhemmat muutoin kyllä hyväksyisivät hänen valitsemansa

---

[1]) Сарлеи, Нижегород. уѣздъ, Макателемъ Ардат. уѣздъ, Наталья Ревингина, Кардавеле, Арзам. уѣздъ, Федоръ Ильцовъ.

[2]) Lepehin sanoo (1 osa, sivu 172) Mordvalaisten kihlaavan lapsensa, näitten pieninä ollessa. Kun isät huomaavat lapsensa yhtäikäisiksi, ja yhtävarallisiksi, niin kansankokouksen aikana he antavat toisilleen sarvi-nuuskarasioita ja nuuskaa, lausuen: „nähkää hyvät ihmiset, että me olemme keskenämme sukua", ja senjälkeen pitävät toisiansa sukulaisinansa, kunnes lapsensa tulevat täyteen ikään. Jos taas, lasten täyteen ikään tultua, morsian sulhasen isälle ei olisi mieleen ja tämä purkaa kaupan, niin silloin morsiamen isä antaa tyttärensä jollekin toiselle. Vaan jos sulhanen ei ole mieleen morsiamen isälle, niin ei tämä kuitenkaan muuten pääse kaupasta irti, kuin maksamalla 6—12 ruplaa.

[3]) Ревезень, Княгин. уѣздъ, Кириллъ Зайцевъ.

Digitized by Google

sulhasen; erityistä hankaluutta tästä tavasta ei kuitenkaan synny, sentähden että leppein silmin katsellaan tytön raskautta ja synnyttämiä lapsia, jotka avioliitto ottaa omiksensa, vaikkapa ovatkin hankitut ennen häitä [1]).

Ilman vanhempain siunausta tehtyä avioliittoa pidetään järjettömänä, mahdottomana; tavalla tai toisella on heidän siunauksensa saatava, vaikka vaimojen ryöstöt näyttävät todistavan, että vasta myöhemmin mordvalaisissa oloissa tuli tavaksi välttämättömästi hankkia vanhempain suostumus, vaan että ennen tätä suostumusta vaadittiin vaan avioon yhtyvien vapaa tahto. Vieläpä nytkin sekä Ersa- että Moksaheimolla pidetään mahdollisena tulla vihityksi pyytämättä vanhempain siunausta, mutta sen sijaan vihkijäisten jälkeen on välttämätöntä nöyrästi lähestyä vanhempia; vanhemmat puolestaan näön vuoksi suuttuvat, mutta sitten lopuksi täytyy heidän kuitenkin antaa anteeksi syyllisille. Jos taas vanhemmat pitäsivät päänsä, niin Jumala ei siunaisi sellaista avioliittoa. Jollei talossa ole isää eikä äitiä, niin vanhemman veljen tai sisaren täytyy siunata avioliittoon aikovat; kaikessa tapauksessa tulee pyytää lupaa vanhemmalta ihmiseltä, joka luonnollisesti viipymättä antaa suostumuksensa. Jos poika haluaisi ottaa tytön köyhäksi tunnetusta talosta, tahi jos rikas tyttö rakastuisi köyhään, niin siinä tapauksessa vaaditaan ei ainoastaan vanhempain suostumus, vaan koko suvun, joka kyllä esittää esteitä niin epätasaista avioliittoa vastaan, vaan lopuksi kuitenkin antaa suostumuksensa, erittäin jos näkee, ettei vanhemmilla ole mitään tällaista avioliittoa vastaan.

Aivan omituisia ovat niinkutsutut ryöstönaimiset, joita läheiset Venäläiset nimittävät „Samokrutkaksi“ ja Mordvalaiset itse „lises’“. Vaikka hallitus on kuinkakin koettanut poistaa näitä „lises’“, ei kansa kuitenkaan ole tahtonut luopua niistä, ja on sikäli mieltynyt tähän naimistapaan, että

[1]) Эваслеи, Темн. уѣздъ, Елена Кузнецова; Мечкасы, Петр. уѣздъ Федосья Голяшкина; Верхисъ, Инзар. уѣздъ Николай Мурзайкинъ; Шингарино, Красносл. уѣздъ, Степанъ Атяшкинъ.

Digitized by Google

maksaa suhteellisesti summattomat summat saadaksensa papin suostumaan vihkimään „lises'-paria". Noina muinaisina aikoina sulhanen hiipi yöllä äkkiarvaamatta lemmittynsä asunnolle, sieppasi hänet ja vei hevosella kiireimmiten kotia; neitonen luonnollisesti piti puoliansa, vastusti ja huusi apua, häntä vapauttamaan kiiruhtivat sukulaisensa ja ainoastaan taistelemalla saattoi poika viedä morsiamensa. Että asian laita oli tällainen, huomaamme niistä tempuista, joita nykyisissäkin „liseseissä" pidetään välttämättöminä, ehkä ne ovatkin kadottaneet muinaisen merkityksensä ja toimitetaan nykyjään ilman, että osataan selittää niitten tarkoitusta. Nykyjään esim. poika rakastuu neitoon ja he suostuvat menemään vihille; samalla päättävät he keskenään, mainitsevatko aikeensa vanhemmille vai ei, ja enimmissä tapauksissa päättävät asian ennalta ilmoittaa, joka seikka jo osoittaa tavan heikkonemista. Poika itse tai hänen isänsä, jolle kaikessa tapauksessa asia ennalta ilmoitetaan, koska muutoin nuorikoilla vihkimisensä jälkeen ei olisi tulopaikkaa — lähtevät papin luokse keskusteluihin. Tultuaan papin luokse Mordvalainen tavallisesti pyörähtelee paikallaan, rohkenematta suoraan sanoa tulonsa syytä. Jollei pappi ole kiivas, niin asia päättyy helposti ja yksinkertaisesti, vaan jos niin on asianlaita, niin joutuu Mordvalainen pian ovesta ulos ja lähtee hakemaan mukavampaa pappia, jotka ovatkin suotuisammasta mielenlaadustansa laajalta seudussa tunnetut ja elävät kaikessa mukavuudessaan. Kokenut ja luonteva pappi, nähtyään Mordvalaisen vaieten ja nolona seisovan edessään, heti huomaa miksi hän on saapunut, ei ole asiaa ymmärtävinänsä, voidaksensa tehdä mutkia, ja siten korottaaksensa lises'-parin vihkimismaksua. Tavallinen maksu lises'-parin vihkimisestä on: peittää kultarahoilla papin käsi, jolloin kauan keskustellaan siitä, ettei pappi liiaksi sormiaan levittelisi, sillä se temppu enentäisi kultakolikkojen luvun 4:llä tai 5:llä, ja lises' tulisi siten hyvin kalliksi. Nykyjään kauppa tehdään paperirahassa, ja kullassa maksaa ainoastaan se sulhanen, „joka on juossut jokeen tuntematta kahlauspaikkaa", s. o., joka on tuonut morsiaimen kirkolle, ilmoittamatta ennalta

Digitized by Google

asiaa papille ja ennalta kaupoista suostumatta. Joskus nykyjäänkin tapahtuu, (vaan ennen luultavasti oli asian laita aina niin) että tyttö ei suostu „lises'-liittoon"; vaan se tapahtuu niin ani harvoin, että ne kerrat ovat kaikkien muistossa. Todistukseena siihen, että „lises'" ennen tapahtu iilman tytön suostumusta, on sekin seikka, että tyttö ryöstömatkalla käyttää kaikkia keinoja päästäksensä pojesta irti. Illaksi sulhasen tuvassa on kaikki korjattu ja valmistettu myöhään tulevan, vaan toivotun vieraan vastaanotoksi; papin kanssa on puhuttu, hinnasta sovittu. Noin kello kahdeksitoista yötä 10 tai 15 sulhasen ystävää on saapunut kolmella tai neljällä troikalla (kolmivaljakolla) sulhasen pihaan ja odottaa kukon ensimmäistä laulua, jonka kuultua koko seura lyö hevosiaan ja ajaa karkua; kukon laulu on nim. hyvä merkki: Mastjr-Paz, Mordvanmaan jumala, Vedjn-azjr-avan hedelmälliseksi saattava aviomies on herännyt ja menee vaimonsa luo. Sulhanen auttajinensa ajaa morsiamen kylään; sulhanen menee yksin hakemaan sydänkäpyänsä, tempaa hänet vyötäisistä ja juoksee taakkansa kanssa siihen paikkaan, jonne oli jättänyt toverit ja ratsut; morsian kaiken aikaa nipistää, sylkee, raapii, kutittaa kuljettajaansa, ja mitä enemmän hän vastustaa, sitä armaammaksi hän tulee tulevalle omistajallensa, sitä kovemmin puristaa tämä rintaansa vasten kallista kannelmustansa. Viimein saapuu sulhanen rattaille; ystäviensä auttaessa heittää hän morsiamen päähän huivin, istuttaa hänet rattaille, ja nyt alkaa hurja ajo. Tytön kotona kotoväki ehkä sillä välin käy tapaamassa tyttöä, hakee ja äkkää, että nyt ei asia olekkaan aivan oikein, että nyt on tytär ryöstetty. Alkaa takaa-ajo, kiireimmiten kutsutaan kokoon naapurit ja kyläntmiehet, ja mitä parempi tyttö, sitä enemmän saapuu puolustajia; myöskin sulhanen puolestaan, jos tyttö on erittäin hyvä, kokoaa mukaansa enemmän ystäviä. Takaa-ajava joukko joko ei ennätä saavuttaa ryöstäjiä, ja silloin palaa tyhjillään kotia, taikka päinvastoin saavuttaa sulhasen seurueen, ja silloin syntyy jonkinlainen taistelu, joka ei lopu aivan onnellisesti siihen osaaottaville: otsakuhmut, taitetut hampaat ja joskus poikkinaiset kylkiluut ovat san-

Digitized by Google

gen tavallisia taistelun hedelmiä. Viimein varovainen sulhanen, joka varmasti on laskenut, kuinka paljon hänen tulī miestä mukaansa ottaa, vapautuaksensa vainoojilta, ja todellisestikin viimein päästyään irti, saapuu kirkolle; toverit vartioivat morsiota jossakin piilopaikassa, sulhanen menee hakemaan pappia, vihkiminen toimitetaan ja avioliitto on valmis. Venäjän kasvavan vaikutuksen johdosta aina harvemmin ja harvemmin tapahtuu Ersa-heimossa vaimoryöstöjä; tosin niissä paikoissa, joissa venäläistyminen ei ole päässyt suurempaan voimaan, tapahtuu Ersa-heimollakin vaimoryöstöjä; niinpä esim. Bortsovan kylässä (Nischegorodin piiriä) viimeinen vaimoryöstö toimitettiin v. 1866, Armaniha'ssa (samaa piiriä) v. 1873, sitä vastoin kuin Seskina'n kylässä (samaa piiriä) vielä tiistaina pääsijäisviikon jälkeisellä viikolla v. 1877 vihittiin ryöstetty tyttö, vaan tätä vihkimistä ei toimittanut paikkakunnan pappi; Arsamaskin piirissä, Tschuvahla'ssa mainitsevat neitoryöstön tapahtuneen v. 1874, vaan Knjagininskin piirissä Pjana joella vaimoryöstö on nykyjäänkin tavallista, ja sellaiset naimiset tavallisemmat muita; Samaran läänin Ersalaiset vakuuttavat, että heidän vanhempansa vihittiin lisesin tapaan, mutta että he itse „niinkuin kaikki muutkin kristityt“. Tämä lause ilmoittaakin, miksi Ersa-heimo on ruvennut luopumaan tästä kansallisesta tavastaan; Venäläiset nauravat näitä ryöstövaimoja, pitäen heitä jumalattomina, koska eivät ole vihityt „kristin uskon, vaan Mordvan uskon mukaan“, ja Ersalaiset puolestansa tahtovat olla kristityitä; kysyttäessä mitä väkeä olette, vastaa hän „Venilaisia“ ja kammoo omaa mordvalaista uskoa, johon hän turvautuu vaan viime hädässä. Sitä vastoin Moksa-heimolla avioliitot tavallisesti tapahtuvat vaimoryöstöllä, jolloin useimmiten asiasta ei ole ennalta morsiamen kanssa sovittu, ja tyttö ryöstetään väkivallalla [1]; mitä erotetumpina Mordvalaiset asuvat, mitä vähemmin on naapureina Venäläisiä, sitä useammin tavataan vaimoryöstöjä, jotka ovat niinkin tavallisia, että tämä tapa on levinnyt niittenkin Ersa-heimojen kesken, jotka

---

[1]) Мамалаево, Красносл. уѣздъ, Тихонъ Васильчиковъ.

Digitized by Google

asuvat Moksalaisten vieressä, niinkuin esim. Gorodistschenskin piirissä, Pensan läänissä, jossa Mordvankansan molemmat heimohaarat asuvat sekaisin.

Miksi näitä lisesia käytetään, on sangen vaikea sanoa, koska eivät taloudelliset, eivätkä uskonnollisetkaan seikat näy niitä vaativan; lises'-parin vihkimisestä ja paitsi sitä „juominkeihin" menee myöskin paljon enemmän rahaa, koska nuorikon vanhemmat ovat itsepäisiä ja juovat sangen ahkerasti; paitsi sitä täytyy muistaa, että „lisesit" nimenomaan ovat vastoin kirkollisia asetuksia, ja nykyjään niitten toimeenpano on erittäin hankalaa, koska sellaisten pappien luku, jotka suostuvat vihkimään tuollaisia pariskuntia, aina enemmän ja enemmän vähenee. Tämän johdosta „lisesien" alku ja syy on haettava muinaisista oloista ja Mordvankansan entisistä mytoloogillisista käsitteistä.

Liseseilla ei ole minkäänlaisia erityisiä jälki-seurauksia ja koko asia päättyy summattomaan juominkiin, joka sulhasen talossa toimitetaan morsiamen vanhemmille ja sukulaisille. Alussa isä ei ole tahtovinansa mennä sulhasen tupaan, estelee, metelöi ja vaatii takaisin tytärtänsä; kumartaen ja lepytellen tulee hänen vastaansa sulhasen isä, pyytää häntä leppymään, kiittelee miniätänsä, ja sanoo: „sitä parempihan tyttö on, kun ilman muitten apua löysi itsellensä miehen". Siinä veräjällä nyt juodaan, vähitellen ryöstetyn tytön isä leppyy ja hänet kainaloista kuljetetaan tupaan. Samat temput uudistetaan tytön äidin kanssa, jota tavan vaatimuksen mukaan on mahdoton lepyttää, ja niinpä sulhasen ystävät tahi veljet vievät hänet väkisin tupaan [1]). Kukaan ei muista valituksia ja kellepä sitä valitettaisiin, koska ensimmäinen instanssi ovat ukot, ja nämät eivät ota korviinsakaan moisia valituksia, pitäen lisesia aivan luonnollisena ja tyttärillensä toivottavana. Silloin kuin ei sulhasella eikä morsiamella ole vanhempia, ollen täydellisiä orpoja, he pyytävät — jolleivät aijo laittaa lisesia — jotakin naapuria, joka tavallisesti siu-

---

*) Мамалаево, Красносл. уѣздъ Пензенской губерн.; Верхисъ, Инзар. уѣздъ Пензенской губерн.; Кемешкеръ, Кузнецк. уѣздъ Сарат. губерн.

Digitized by Google

naa heidät ja antaa heille elämän ohjeita. Ersa-heimolla tällainen avioliittoa siunaava naapuri pidetään oman isän arvoisena, samoin myös usein Moksa-heimossa, vaikka tämä heimo poikkeaakin välisti tässä seikassa [1]. Ainoastaan Nischegorodin Ersalaisilla on myös tapana kutsua kokoon perhe- tai sukuneuvostoja ratkaisemaan tämän tai tuon henkilön avioliitteon rupeamisen; ei missään muualla tunneta tällaista menetystapaa ja ylimalkaan epäillään, täyttääkö se tarkoituksensa, koska poika saattaa aina tällaisen tavan voimassa ollessakin panna toimeen lisesin, kunhan vaan kylän pojat eivät kiellä häneltä apuansa tässä asiassa. Viime aikoina kuitenkin, Venäjän vaikutuksesta Mordvan oloihin, on kansan luonteeseen tunkeunut venäläisiä mielipiteitä vanhemman vallasta, joka hyvin luultavasti Mordvankansassa kehittyy täydelliseksi itsevaltaisuudeksi. Jo nykyjäänkin sangen usein, erittäin Nischegorodin alueella Ersa-heimossa, tavataan pakollisia avioliittoja, jotka ovat vanhempien toimeenpanemia, joko suoraan lasten tahtoa vastaan, tahi kysymättä siihen näitten suostumusta; Moksa-heimo tässäkin suhteessa pysyy lujemmin vanhoissa tavoissa, ja varsinaisessa Moksalaisessa väestössä (erittäin Insarilaisilla-, Gorodistschelaisilla- ja Kusnetskilaisilla-Moksalaisilla) tämä tapahtuu aina harvemmin. Lapset luonnollisesti eivät saata tyynesti kantaa tällaista väliäpitämätöntä kohtalonsa määräämistä, vastustavat, kun vanhemmat ilmoittavat päätöksensä, osoittavat kaikella tapaa tyytymättömyyttänsä, vaan eivät rohkene ryhtyä mihinkään totisempaan vastustukseen ja useimmiten lopuksi taipuvat vanhempainsa tahdolle. Poika, jonka vanhemmat naittivat vastenmieliselle morsiamelle, ei saata muuta tehdä kuin osoittaa tyytymättömyyttään ja vihaansa sille, joka häneen on väkisin sidottu; alkaa vaimon pieksäminen ja kiusaaminen, ja lopuksi aviopuolisot katselevat yksi yhtäälle, toinen toisaalle; he eivät kuitenkaan valita kellenkään pakollista avioeloansa,

[1]) Kusnetskin ja Gorodistschenskin Moksalaiset eivät tiedä mitään siitä että sellainen, avioparlskuntaa siunaava naapuri, olisi varsinaisen isän arvossa pidettävä.

Digitized by Google

ja eivät, niinkuin joskus Venäläiset, ainoastaan ole valittamatta muille ihmisille, vaan eivät edes papillekaan vihittäessä ilmoita asiaa pakolliseksi. Mitä taas siihen tulee, että joku voisi pakoittaa vasten vanhempien tahtoa, tahi näitten kuoltua, nuorisoa vastenmieliseen avioliittoon, niin Mordvalainen ei saata edes käsittääkään, kuinka se olisi mahdollista, koska ei kukaan voi määrätä avioon aikovien elämäntapaa, vaan on se silloin heidän oma asiansa. Koska Mordvalaisella on aivan toiset mielipiteet maallisissa asioissa kuin venäläisillä talonpojilla, niin hän ei koskaan salli häitten jälkeen muitten sekaantua asioihinsa.

II.

Häitten edellä tapahtuvat keskustelut. — „Pöydällepano". — Leskien avioliitot. — Kaliman puute, sen sanan oikeassa merkityksessä. — „Pitne" ja „Korob". — Palkinto naimisliiton purkamisesta. — Aika, jolloin enimmät häät vietetään.

Ennenkuin nuori väki astuu avioliittoon, keskustelevat vanhukset pitkät ajat asioista, eivätkä nämät keskustelut lakkaa, vaikka avioliitto sillä välin pantaisiinkin toimeen lisesin kautta, ja eroavat ainoastaan siten, että viimemainitussa tapauksessa nämät keskustelut asiain pakosta tapahtuvat vihkimisen jälkeen ja kestävät vähemmän aikaa, koska on pakko tavalla tai toisella asia ratkaista. Myöskin keskustelevat Ersa- ja Moksa-heimot vähän eri tavalla, joka sangen sattuvaisesti kuvaa, kumpaiseen Mordvankansan heimoon keskustelevat kuuluvat. Kirjallisia ehtoja ei ole missään tapauksessa, sekä osaksi keskustelevain opin puutteesta, kuin myöskin senvuoksi, että „*korhtas' ervejanz — korhtas' kulaiz* (s. o. sanoi häitten aikana — sanoi kuolon aikana), s. o. että aviosopimus on yhtä tärkeä ja muuttumaton, kuin kuolevan viimeinen käsky. Ersalainen koettaa ennen kaikkea sopia siitä, mitä „pöydälle" pannaan; morsiamen vanhemmat luonnollisesti koettavat saada enemmän, vaan kaikki nämät keskustelut päättyvät sovinnollisesti, ja „pöydälle pannaan" ruunu, rintasolki ja muita naispuvun koristeita; juomingeista ei keskustella ollenkaan, ja viinan määrä kuin

Digitized by Google

myöskin juominkien runsaat kemut jätetään kokonaan morsiamen vanhempain valtaan, jotka eivät suinkaan tässä suhteessa häpäise itseänsä, vaan olkoonpa tyttönsä mimmoinen tahansa, tekevät minkä suinkin voivat, „juodaksensa hänet“ kunnialla.

Vielä pitkällisempiä ja monimutkaisempia ovat keskustelut myötäjäisistä, ja niissä määrätään kunkin, morsiamen mukanansa tuoman kappaleen aineen hyvyys. Meidän n. s. lunnasrahaa morsiamesta, jota muutamat heimot nimittävät „kaljmaksi“, ei Ersa-heimo tunne, jollei ehkä „pöydälle-pano“ olisi jonkinlainen morsiamesta maksettava lunnasraha.

Jos leski menee uusiin naimisiin, niin hän tavallisesti tulevan miehensä kanssa sopii ensimmäisestä avioliitosta syntyneitten lasten ylläpidosta, kuin myöskin miesvainajansa jälkeen jättämästä omaisuudesta; tavallisesti isäpuoli sitoutuu elättämään hänen lapsensa ja „saattamaan ne tielle ja totuudelle“, ja olemaan ollenkaan koskematta ensimmäisen aviomiehen omaisuuteen, jonka leski jättää lapsillensa, näitten tultua täysiikäisiksi [1]). Vähän toiseen tapaan tapahtuvat nämät keskustelut Moksa-heimossa; täällä sovitaan kaikista pienimmistäkin seikoista, niinkuin: „pöydälle-pano“-lahjoista, juominkien suuruudesta, myöskin välisti myötäjäisistä, joitten antaminen kuitenkaan, niinkuin jotenkin varmalta näyttää, ei kuulu mordvalaisiin oloihin, vaan on lainattu venäläisiltä, erittäin koska myötäjäiset, niinkuin vasta huomaamme, ovat satunnaisia, vanhempain vapaatahtoisia antimia. Leskien tulee välttämättömästi tinkiä ensimmäisen miehensä lapsille „rauhaa ja leipää“ [2]).

Ennen, orjuuden aikoina, jolloin joka ihminen muodosti määrätyn raha-arvon, ei saattanut maksamatta ottaa vaimoa toisesta kylästä; täytyi maksaa tytön omistajalle hyvät rahat, joita kuitenkaan ei maksettu jonkinlaisena kaljmana (huomenlahjana) kyläkunnalle, vaan tämä maksu oli suorastansa

---

[1]) Tarpeetonta on erittäin mainita erityisiä paikkakuntia, joissa näin menetellään, sillä sen saattaa huomata kaikkialla, missä vaan Mordvalaisia asuu.

[2]) Joka paikassa, missä vaan Mordvalaisia asuu.

Digitized by Google

palkkiona tilanomistajalle siitä tappiosta, jonka hän kärsi kadottamastansa työ- ja synnytysky'ystä. Niissä paikoissa, joissa ei koskaan ole ollut suurempia maatilanomistajia (n. s. pomestschiki), eivät Mordvalaiset tiedä mitään tällaisesta lunastusrahasta, ja senvuoksi täydellä syyllä voimme otaksua, että sen maksaminen ei ole alkuansa mordvalainen tapa, semminkin kun nykyjäänkään ei minkäänlaisia lunnasrahoja makseta. Ersa- samoinkuin Moksa-heimolla, sulhanen tahi oikeammin hänen vanhempansa sitoutuvat maksamaan määrätyn summan, joka, jo nimestänsäkin päättäen, oli jonkinlainen miehen vaimosta maksettava „kalıma"; sana „pitne" s. o. maksu, sekä ersan- että moksankielellä osoittaa samaa kuin kalıma, ja tarkoittaa juuri sitä lunnasrahaa, joka sulhasen sukulaisten tuli maksaa morsiamesta. Nämä rahat, 25—100 ruplaan, annetaan Ersa-heimossa morsiamen isän käteen, joka käyttää ne mielen määrin; useimmiten hän pitää ne itse morsiamen koristamis- ja myötäjäispalkkiona [1]). Moksa-heimossa maksetaan „pitne" suoraan morsiamelle; sillä hän laittaa itsellensä vuoteen, turkin ja arvokkaammat pitovaatteet; kerran huomasimme senkin tavan, että mies maksoi vaimollensa „pitnen" ensimmäisen yön jälkeen [2]), välittämättä sitä tai tätä tämän neitsyydestä; tässä siis „pitne" on puhdas maksu yhteiselannosta, uuden työmiehen ja apumiehen hankkimisesta.

Venäläisiltä on Mordvalainen lainannut sanat „pridanja" ja „korob", jotka kumpikin merkitsevät aivan samaa, nim. niitä talouskapineita, jotka morsian tuopi mukanaan vanhempiensa kodosta. Korob on välistä hyvinkin suuriarvoinen, erittäin jos siihen kuuluu rahareunuksinen päähine, nelikulmainen rintakoriste *), y. m. s., vaan tässä tapauksessa nuorikko saa niitä vaan käyttää, ja taas puolestansa jättää ne tyttärellensä.

Juomingit ovat kokonaan sulhon sukulaisten toimitetta-

---

[1]) Kaikkialla Ersa-heimolla.

[2]) Кузнецкій уѣздъ Кемешкерь, Степанида Пятаева.

*) Vastaa Karjalassa käytettyä „rekko" nimistä rintakoristetta.
Suom. muist.

Digitized by Google

vat, ja nousevat usein 50—60:een ruplaan; Moksalainen sopii jo ennalta niitten määrästä, ja ne muodostavat ikäänkuin eroittamattoman osan „pitne'ä", jota ei makseta ainoastaan morsiamen vanhemmille, vaan koko hänen suvullensa (teff). Tämä maksu luonnollisesti ei ole muuta, kuin muisto morsiamen sukulaisille maksettavasta lunnasrahasta [1]).

Eivät kuitenkaan aina naimisliitto ja häät käy esteettömästi kaikkien mielen mukaan; joko asianomaisia ulkopuolella olevat sivuseikat, taikka asianomaisten itsensä asettamat ehdot saattavat lopullisesti toisen tai toisen puolen luopumaan naimiskaupasta. Tappiota kärsineelle maksettavan palkkion suuruuden määrää kokonaan se seikka, kuinka pitkälle, naimiskaupan keskeytyessä, asiassa oli ehditty, niin että jos toinen tahi toinen puoli ei ollut ennättänyt mitään vahinkoa kärsiä, ei palkkion maksaminenkaan saata tulla kysymykseen, ja jos morsiamen tahi perheen kunniaa ei ole häväisty, niin ei sulhasen ole ollenkaan tarvis minkäänlaisia häväistysrahoja maksaa, ja pidetään häväistys vasta silloin tapahtuneena, kuin naiminen on julaistu kylässä ja lähiseuduissa. Ersalaisilla on vanhastansa tapana, että jos vaan toinen puoli on rikkonut naimislupauksensa, niin se velvoittuu maksamaan takaisin „pöytärahat", ja paitsi sitä korvaamaan kaikki sanansyönnistä syntyneet tappiot; jos myötäjäisiä jo oli ruvettu ostamaan ja neulomaan, niin niistäkin sulhasen täytyy maksaa, joko keskinäisen sopimuksen, tahi naapurien arvion mukaan [2]). Häväistyksestä on maksu monenlainen, aina vanhempain kylässä omistaman aseman mukaan; niinpä esim. volostin starschinasta ei pääse edes 25 ruplalla

---

[1]) Петров. уѣздъ, Мечкасы, Федосья Голяшкина; Инсар. уѣздъ, Верхисъ и Адашево, Николай Мураайкинъ и Федоръ Эртовъ; Город. уѣздъ, Пичилеи, Дарья Евреинова; Красносл. уѣздъ, Мамалаево и Шингарино, Васильчиковъ и Степанъ Атяшкинъ.

[2]) Lepehin vakuuttaa (1 osa siv. 170—177), että, sittenkin kuin isät ovat toisilleen antaneet niinestä punottuja nuuskarasioita, saattaa sulhasen isä kuitenkin luopua lupauksestansa, vaan morsiamen isä ainoastaan maksettuansa sakon. Nykyjään Pjana-joella ei ole mitään tällaista tapaa, eikä myöskään monivaimoisuutta, jonka Lepehin sata vuotta takaperin kertoo siellä vallinneen.

Digitized by Google

vapaaksi [1]). Moksa-heimo menettelee vähän toisella tapaa naimiskauppaa purkaessa; sillä nim. ei löydy tarkalleen määrättyjä vakinaisia peruutus- ja palkkiorahoja, niinkuin esim. pöytärahojen takaisin maksamista t. m. s. Tämä heimo nim. pitää välttämättömänä, että asianomaiset itse sopivat palkkion määrästä. Jolleivät asianomaiset keskuudessaan saa asiaa sovituksi, on tapana mennä volosti-oikeuteen, joka ratkaisee asian ilman vetoomisoikeutta; useimmassa tapauksesssa oikeus tuomitsee antamaan takaisin saadut kappaleet ja rahat, maksamaan morsion tai sulhasen varustuksiksi tehdyt kulungit, maksamaan erityisen sakon häväistyksestä, joka eräässä meille kerrotussa tapauksessa nousi 5:teen ruplaan [2]). Kerran Kemeschkerissä tapahtui seuraava tapaus: juuri oli sovittu naimisliitosta ja ruvettiin varustautumaan, kun äkkiä sulhanen sairastui ja hänet täytyi viedä hulluhuoneeseen; morsiamen isä rupesi vaatimaan kulunkipalkkiota, asiaa ei saatu sovituksi, vaan mentiin volosti-oikeuteen, joka vapautti sulhasen isän kaikista kulunkimaksuista. Kerran Verhisissä, Insarskin piirissä, sulhanen kuuli, että hänen morsiamensa piti yhteyttä Issa'n kylän välskärin kanssa, ja sen johdosta kieltäytyi naimiskaupasta; asia tuli myöskin volosti-oikeuteen, joka tuomitsi sulhasen maksamaan oikeus- ja muut kulungit, paitsi sitä tyttöä häpäisevän maineen levittämisestä maksamaan tälle 10 ruplaa ja saamaan 10 paria vitsoja volostioikeudessa, „että oppisi vastedes olemaan tyttöä häpäisemättä“ [3]). Samana vuonna ja samassa Verhisissä oli morsiamen isä kieltäytynyt antamasta tytärtään eräälle pojalle, koska ihmiset mainitsivat tällä olevan pahantaudin; oikeus pakotti hänet maksamaan sulhaselle kulunkeja 20 rup., häväistyksestä 10 rup., „vaan tauti on hänen omantuntonsa asia“ — niinkuin tuomion sanat kuuluivat [4]).

---

[1]) Сарлеи, Нижегор. уѣздъ, Павелъ Туртановъ; Ревезень, Княгин. уѣздъ, Кирилло Зайцевъ; Семейкино, Самарскій уѣздъ, Антонъ Мосѣевъ; Пичкасы, Ардат. уѣздъ Симбир. губ., Матвѣй Дробышевъ.

[2]) Мамалаево, Краснослоб. уѣздъ.

[3]) Приговоръ 1875 г.

[4]) Kaikki mitä on lausuttu Moksa-heimosta, on huomattava kaikissa käymissäni paikkakunnissa.

Digitized by Google

Mordvalainen poika ja tyttö menevät naimisiin siihen aikaan, joka pidetään ylimalkaan onnellisena, tai joka muutoin taloudellisille suhteille soveltuu. Mieluimmin Ersa-heimo tekee avioliittoja laskijaisen edellä *(kirjaksch tschi)* ja jälkeen heluntaiaaton, juuri siihen aikaan, kuin veden- ja naimaliittojen jumalattaren Ved'avan juhlaa vietetään; ennen laskijaista etenkin vietetään enimmät häät, koska Ersalainen uskoo jumalattaren, joka vielä ei ole raskaana, tähän aikaan enemmän kuin muulloin pitävän huolta ihmisten kohtaloista; — tähän aikaan juuri saattaakin Mastjr-Paz Ved'avan hedelmälliseksi; jumalatar täynnä voimaa ja haluja makaa heräämätöntä unta, — hänen luoksensa tulee tukeva maan jumala, näkee hänet makaavana, ja saattaa hänet unessa hedelmälliseksi; tämä on iloinen, että tulee äidiksi — miksi hän siis ei auttaisi niitä naisia, jotka tahtovat seurata hänen esimerkkiänsä, ja täyttää sen kutsumuksen, jonka hän etuoikeutensa nojalla on määrätty täyttämään. Kauan ei tarvitse jumalattaren kantaa sikiötänsä, ja heluntaiaaton jälkeen vietetään taas hänen synnyttämis-juhlaansa — siis taas on sopiva aika tehdä avioliittoja, koska hän itsekin tultuaan äidiksi, mielellään ryhtyy sellaisen vaimon kohtalon ohjaamiseen, joka käypi kutsumustansa täyttämään. Pietarin päivän jälkeen tulee taaskin sopiva ja onnellinen naima-aika, sillä silloin vietetään Velen'-Pazin eli Tschim-Pazi'n, auringon jumalan, maailman luojan, maallisen onnen ja järjestyksen luojan juhlaa; kuka sitten, jollei tämä jumala, pitäisi huolta naivien perheonnen perustamisesta? Tosin Ersalaiset jo ovat ammon aikoja unhottaneet tämän kaiken, ynnä syyt ja perustukset näihin tapoihin, vaan kuitenkin vielä tietävät, että Ved'ava laittelee avioliittoja, että häneltä tulee rukoilla avio-onnea, että häntä rukoillen on edullisinta ja turvallisinta mennä avioliittoon. Näitä naimisliiton kohtia ei voi ollenkaan selittää taloudellisilla syillä, koska tähän aikaan mordvalaisella maanmiehellä on vähimmin rahaa, ja Mikkelinpäivä, tahi joku muu sopiva aika, näyttäisi paremmin soveltuvan avioliittojen teentään [1]). Moksa-heimo tässä kohdassa on ikäänkuin vie-

[1]) Лебежайка, Хвалын. уѣздъ, Наталья Адамева; Ревезень, Княгин.

Digitized by Google

raantunut mytoloogillisesta muinaisuudestansa, ja häitten ajan tässä heimossa määräävät kokonaan taloudelliset seikat, sillä tämä heimo viettää häänsä lokakuussa, jolloin enimmin on talossa tavaraa; on tälläkin heimolla kuitenkin tapana viettää häänsä laskijaisen edellisellä, niin sanotulla „lihaviikolla“ (siksi nimitetty, koska silloin on lihan syönti sallittu), ja on se valinnut tämän ajan arvattavasti samasta syystä kuin Ersa-heimokin. Yhdestä ainoasta säännöstä pitää Moksa-heimo ankarasti kiinni; ei yksiäkään vihkijäisiä saa toimittaa morsiamen tai sulhasen syntymäpäivänä, sillä muutoin morsian sekä hänen äitinsä saavat siitä synnyttäessään kärsiä [1]).

III.

Juohdemies *) ja puhemies. — Häitten eri kohdat. — Niitten määrä Ersa- ja Moksa-heimossa. — Lisesit. — Mordvalaiset häät 100 v. takaperin.

Paljo on puuhaa mordvalaisessa naimisessa ja häitten laittamisessa, eikä asiaa ymmärtämätön ihminen kykenisikään toimittamaan niitä vanhaan totuttuun tapaan; senpä vuoksi onkin näitten toimeenpano erityisten henkilöitten toimena, jotka jo ennen ovat häitä toimittaneet ja siis kaikki tavat tietävät. Syystäpä asettaakin Mordvalainen sellaiset henkilöt viisauden esikuviksi ja sanoo, osottaessaan jonkun ihmisen järkevyyttä ja elämän taitoa: hän kaasen ja juohdemiehen tavalla tietää, missä kumartaa, missä rukoilla („son ulį koda ervidej i torongandį: sodaza kozo sjukunjams, kozo moljams“).

Itse häissä onpi useampia erikoiskohtia, jotka vastaa-

уѣздъ, К. Зайцевъ; Катмисъ, Городищ. уѣздъ, Елена Гордѣева; Кочкурово, Саран. уѣздъ, Миронъ Азакаевъ.

[1]) Мамалаи, Красносл. уѣздъ; Каратаи, Тетюшск. уѣздъ, Петръ Казимбаевъ; Верхисъ, Инзар. уѣздъ, Николай Мурзайкинъ; Пичилеи, Городищ. уѣздъ, Дарья Евреинова.

*) Juohdemies on sulhasen puolelta häitten toimeenpanija ja järjestäjä. Hänen tulee pitää vaari siitä, että kaikki käypi vanhan tavan mukaan, ja tähän toimeen valitaankin sulhasen läheisin ystävä. Ersalaiset nimittävät häntä uredei, Moksalaiset urvidei.

Suom. muist.

Digitized by Google

vat sulhasen tai morsiamen seurueen toimeenpanemia pitoja ja kemuja; näitä erikoiskohtia on Ersa- ja Moksa-heimolla eri määrä, vaikka ne samalla tavalla merkitsevät ja kuvaavat naimisiin menevien henkilöitten oikeuksia kummassakin heimossa. Koska monet temput ovat yhteisiä kaikissa mordvalaisissa häissä, niin kuvaamme tässä samalla kertaa ersalaiset ja moksalaiset häät yhdessä, huomauttaen samalla, missä kohden nämät heimot eroavat toisistaan, ja päinvastoin taas, mitkä eri kohdat, ollen yhteisiä kummallekin heimolle, ovat luettavat ammoisiin aikoihin.

Ennen kaikkea tulee huomata, että tavallinen naimistapa Mordvankansassa on „lises'", ja vaikka se, niinkuin yllä on mainittu, jo alkaakin kadota, on se kuitenkin suuresti Mordvankansan mielenmukaista, ja kansa erittäin vastenmielisesti luopuu tästä muinaisaikaisesta naimistavastansa. Kaikessa tapauksessa, vaikka naiminen syntyisikin lisesin kautta, vietetään häät aivan samaan tapaan, kuin jos naiminen tapahtuisi vanhempien suostumuksesta, sillä erolla vaan, että lises'-häihin tarvitaan paljon suurempi määrä viinaa ja „pure"- (simalla sekoitettua) olutta, koska sulhasen suvun tulee lepyttää morsiamen suku, ja erittäin isä ja äiti. Ennen, ei vallan kauan, niinkuin meille mainittiin ainoastaan 50 v. takaperin, asia sovittiin ilman mitään kemuja, koska lisesit tapahtuivat useimmiten siten, ettei morsian itsekkään ollenkaan aavistanut, että poika oli häneen mieltynyt ja päättänyt tehdä hänet vaimoksensa. Ennen aamukoittoa ratsasti poika toverinensa lemmittynsä luokse, tempasi sydämmensä valtijaan, vei kotiinsa, ja sillä asia päättyikin; pahat ihmiset tosin kertovat, että useimmiten kaunottaret vastenmielisesti vastustivat, vähän vaan raapien ja purren.

Lepehin ja sittemmin Pallas antavat muutamia sangen hauskoja tietoja Mordvankansasta, jotka osoittavat, kuinka sitkeitä ovat muutamat kansan tavat. Koska Lepehin'in, [1]) Pallaan ja Georg'in kertomukset häätavoista ovat sangen

---

[1]) Kirjoitetut Simbirskin läänin, Stavropolin piirin, Tscheremaschna-kylän Ersalaisista, jotka nykyjään ovat kokonaan venäläistyneet.

Digitized by Google

hauskoja, niin liitämme tähän heidän antamistansa tiedoista lyhyen katsahduksen, joka tekee mahdolliseksi kullekin muodostaa itselleen täydellisen ja tarkan kuvan siitä tavasta, jolla Mordvankansa käsittää avioelon, häät ja vaimon. Jollei naimisliitto ole tapahtunut lisesin kautta, niin Lepehinin mukaan vanhemmat keskustelevat naimisehdoista, ja lapset täydellisesti luottavat heidän toimiinsa. Asia alettiin lähettämällä tytön isän luo sivuhenkilöitä, joiden tuli sivumennen tiedustella, antaisivatko mahdollisesti tyttärensä sille tai sille miehelle? Jos vastaus on myöntäväinen, niin isät ja äidit yhtyvät keskustelemaan myötäjäisistä, juomingeista y. m. s. Kalim (Lepehin ei kuullut sanaa „pitne“ käytettävän) nousi sikäläisessä rahassa 8—10 ruplaan ja enempäänkin, aina sulhasen perheen varallisuuden mukaan. Kun nämät keskustelut on saatu kummankin puolen mielen mukaan soveltumaan, niin sulhasen isä ja äiti käskivät koko morsiamen suvun morsiamen taloon kemuihin (juominkeihin), samalla ottaen maksaaksensa näitten kemujen kaikki kustannukset. Lepehin mainitsee, että sulhanen ja morsian sangen usein eivät tiedä mitään toisistansa ja aijotusta avioliitosta, vaan me rohkenemme otaksua, että arvoisa akadeemiko on erehtynyt, kuvatessansa Tscheremschana joella vietettyjä ersalaisia häitä, sillä tämän paikkakunnan nykyiset asukkaat ovat aikoja sitten unhottaneet koskaan olleensa Mordvalaisia, ja jo hänen aikanansa luultavasti olivat suuresti venäläistyneet, koska joka paikassa, missä vaan tapasimme puhdasta Mordvankansaa, lapset aina tietävät ennen vanhempia naimisaikeistansa ja sopivat keskenänsä, ennenkuin antavat tästä vanhemmillensa tietoa. Lepehinin sanojen mukaan ilmoittavat vanhemmat itse hääpäivänä morsiamelle ja sulhaselle, että nyt meille tulee häät, ja lähtevät käynnillänsä kunnioittamaan morsiamen sukulaisia; morsian tällä välin jo on täydessä koristeessa valmiina vihille. Koko vihkimistoimi tapahtuu vaan siten, että morsiamen isä, otettuaan tytärtään kädestä, ja äiti suola-leivän pöydältä, ojentavat sekä tyttären että leivän sulhasen vanhemmille. Morsian kiittää vanhempiansa heidän huolestaan, itkien muistelee kaikkia

Digitized by Google

omaisiansa, ja peittää itsensä valkoisella, olkapäiltä vyötäisille ulottuvalla liinalla; hänen veljensä tarttuu hänen käteensä ja viepi hänet isänsä talosta reen tai rattaiden luo. Morsiamen sukulaiset istuvat rattaille ja lähtevät saattamaan morsianta puoliväliin matkaa, jossa sulhasen sukulaiset jo ovat vastassa. Muistona morsioryöstöistä lienee kai sekin määräys, ettei kukaan morsiamen sukulainen saanut olla läsnä häissä. Kun seurue saapui sulhasen taloon, niin sulhasen veli tai läheisin sukulainen kävi morsiamen käteen, ja vietyään hänet tupaan, istutti pöytään. Sitten kutsutaan sulhanen, joka, painettuaan lakkinsa syvälle päähänsä, niin ettei saata nähdä mitään, istuu morsiamen viereen. Sulhasen isä otti sitten pöydälle pannun $1^1/_2$ arssinan piiraan päästä kiinni, ja sen toisella päällä kohotti morsiamen päästä huntua, sanoen: „tuossa sinulle valo, ole onnellinen viljassa, vatsassa ja perheen lisääntymisessä". Tämän toimen päätettyä sulhasen isä antoi miniällensä uuden nimen nimittäen häntä, Lepehinin sanojen mukaan: „Mezjava'ksi — s. o. vanhimmaksi", jos hän tuli vanhimman pojan vaimoksi, „Sernjava'ksi — s. o. keskimmäiseksi", „Veschava'ksi — s. o. nuorimmaksi", aina heidän miestensä ijän mukaan [1]). Vasta morsiamen saatua nimensä, saattoi sulhanen julkisesti nähdä morsiamensa, ja sitten alkoivatkin pidot, jotka kestivät morsiusparin vanhempain varallisuuden mukaan.

Erittäin hauska on Lepehinin kertoma kosiotapa. Siinä on selvästi paljo venäläistä, vaan samalla myöskin muutamia puhtaasti kansallisia mordvalaisia kohtia. Hääpäivänä, sanoo Lepehin, puetaan morsian punaiseen kumatschi-pukuun, punaiseen paitaan ja punaisiin saappaisiin [2]); kummankin kä-

---

[1]) Suotakoon meidän huomauttaa, että kääntäjä on luultavasti saattanut Lepehinin erehtymään. Mezjava ei merkitse mitään, vaan sana „metschava", jonka mekin olemme kuulleet, on sama kuin meidän: kyyhkyseni, kanaseni; sana „sirnjava" merkitsee kultainen, ja „veschava", eli oikeammin „vetschava" on sama kuin meidän: armas.

[2]) Huomattava on, ettei punaista väriä sovi ollenkaan pitää venäläisten varsinaisena lempivärinä; se on Mordvalaisten lempi-, vaikk'ei juhlaväri.

Digitized by Google

den kaikkiin sormiin pannaan monivärisillä kivillä varustetut sormukset, joista riippuu pieniä ketjuja; näihin ketjuihin kiinnitetään, toisiin hopeisia, toisiin vaskisia kopeekoita ja ¹/₄ kopeekoita, pää peitetään punaisella hunnulla, niin ettei kasvoja näe; hänen eteensä asetetaan penkki, johon asetetaan pyöreä leipä, ämpäri olutta ja astia suoloja; hänen viereensä istuu vanhempi talonpoika pitäen jumalankuvaa, ja tämän edessä pieni kynttilää pitävä poika. Siihen sitten tulevat hänen sukulaisensa ja pistävät päänsä hänen huntunsa alle; jokaista morsiamen tulee itkeä eri tavalla, muistellen hänen, morsiamelle muka osoittamia hyviä töitä, ja lausua mielipahansa siitä, ettei kauemmin saata nauttia heidän hyväntahtoisuuttaan. Itkujen kestäessä peluri soittaa gudok'illa (kolmikielisellä soittimella), vaan läsnäolevat tanssaavat ja laulavat aina väliin loppusäkeinä: voi, voi! Tämän jälkeen kaikille tarjotaan useamman kerran mettä ja olutta, niin että silmät tulevat harmaiksi. Sulhasen puolelta ei kukaan ole läsnä itkijäisissä, paitsi isä ja vanhin veli, kaase ja kaksi juohdemiestä. Kaasen ja toisen juohdemiehen täytyy kaiken aikaa tanssata ja lakkaamatta kestittää vieraita, vaan toisen juohdemiehen pitää seisoa äänetönnä morsiamen edessä, ja pitäen kädessä paljasta miekkaa, huiskia aika ajoin sillä pään päällitse ja lyödä sillä kattoon tahi jakohirteen (maatitsaan). Uunin luona olevalle pöydälle asetetaan morsiamen vuode ja kaikki myötäjäiset. Kun morsian on saanut itkeneeksi kaikki sukulaisensa, „sapeli-juohdemies“ lähtee tuvasta, häntä seuraa morsiamen isä tahi läheisin sukulainen, jumalankuva kädessä, ja heidän jäljessänsä kulkee äiti tahi isoäiti, kynttilä kädessä. Kaksi seuralaista ottaa morsianta vyötäisistä, vaan kolmas (pääjuohdemies) jaloista, ja vievät hänet ulos pihalle. Sillävälin morsian, ikäänkuin osoitteeksi, että hän vastenmielisesti eroaa kodostaan, käy kiinni jakohirteen ja pitää siitä kaikin voimin kiinni; isä, äiti ja sukulaiset koettavat irroittaa hänen käsiänsä ja auttavat kantajia; itse ovessa hän uudestaan käypi kiinni pihtipieleen ja siinä tulee sama taistelu. Kun morsian viedään pihalle, niin sapeli-juohdemies käskee kaikkia seisomaan riviin, ettei kukaan tulisi morsianta vas-

Digitized by Google

taan; sillä kohtaamista pidetään huonona enteenä. Sillä välin suljetaan tuvan ovet, eikä ketään päästetä tuvasta ulos, ennenkuin morsian on asetettu rekeen tai rattaille, ja peitetty hältäureunaisella valkealla vaatteella. Morsiamen edellä ajaa sulhasen isä tai veli, sitten seuraa morsian, kaase ja juohdemies, kaikki yksillä rattailla, morsianta seuraa hänen ystävänsä ja nuoteensa, jotka saattavat hänet puoliväliin. Morsian tuodaan viimein kirkkoon, jossa sulhanen häntä jo odottaa. Vihkimisen jälkeen sulhanen ajaa ensimmäisenä, morsian sitten, ja tämän jälkeen saattoväki. Kun häajoukko on saapunut kotiin, ottaa sulhanen morsiamen vastaan ja viepi tupaan; vaan ennenkuin he astuvat sisään, asettavat molemmat toisen jalkansa ulko-oven kynnykselle, jossa asetetaan, ensin sulhasen jalalle, kuuma pannu humaloineen; hänen tulee heittää tämä pannu jalaltaan niin kauaksi kuin mahdollista. Sitten asetetaan sama pannu morsiamen jalalle, ja hän uudistaa saman tempun; samalla tietävät ihmiset tarkastavat kuinka kauaksi morsian heitti pannun, ja jos matka on pitkä, niin arvellaan morsiamesta tulevan riitaisen ja itsepäisen vaimon. Tämän toimen jälkeen kaikki tulevat tupaan, istuvat pöytään ja kemut alkavat. Näissä kemuissa ei ole ketään morsiamen sukulaisista läsnä, ja nuorikko pukeutuu neidon pukuun, palmikoitsee hiuksensa ja sitoo ne palmikkonauhalla. Morsiamen isä ja äiti ja muut sukulaiset eivät saa nähdä tytärtänsä, eikä vävyänsä, ennenkuin tytär lähettää heitä hakemaan, ja se tapahtuu välistä vasta puolen vuoden ja vuodenkin kuluttua. Tähän on se syynä, että niinkauan kuin nuorikko ei näe omaisiansa, hän saattaa käyttää neidon pukua, koristeita y. m., vaan nähtyään omaisensa täytyy hänen pukeutua vaimon pukuun. Milkovitsch (Спб. Г. В. 1851 г. № 32) sanoo, että hänen aikanansa (v. 1793) Mordvalaisella harvoin oli monta vaimoa, ehk'ei se vielä varsinaisesti ollut kielletty. Vaimonsa kuoltua Mordvalainen mielellään naipi kälynsä — luultavasti siemenen ylläpitämiseksi —; jos joku saa appi-isältänsä rukkaset, niin asettaa hän salaa pöydälle pienen leivän, sanoen: „hanki minulle kälyni", jonka tehtyä lähtee juoksemaan; jos hänet saadaan

Digitized by Google

kiinni, niin saapi hän surkeasti selkäänsä; jos hän taas pääsee pakoon, niin hän vastustamatta saapi kälynsä vaimokseen. Toiset taas, voidaksensa paremmin ja vähimmällä vaaralla panna aikeensa toimeen, tiedustelevat salaisesti, milloin kälynsä kotoaan menee toiseen taloon; käyttäen tätä hyväkseen, kutsuu sen kylän sulhanen starostan tai desjatskin (kylän vanhimman tai kymmenysmiehen) todistajiksi, asettaa heidän nähtensä leivän portin päälle, ja sitten suuretta vaaratta palaa kotiansa, jonka jälkeen saapikin kälynsä vaimoksi. Milkovitschin mainitsemat häämenot ovat melkein samanlaiset kuin yllämainitut. He kosivat ja naittavat, lausuu Milkovitsch, tyttärensä samalla tapaa kuin Tschuvassit; morsiamen hinta (kalim) on tavallisesti 8—20—30 ruplaa; joku sulhasen sukulainen, kosittuansa neitoa ja sovittuansa kalim'asta morsiamen isän kanssa, määrää keskustelupäivän ja antaa siitä tiedon sulhasen isälle. Sen päivän lähestyessä sulhasen isä lähettää jonkun sukulaisensa ja kaasensa; sillä aikaa morsian tarttuu käsin jakohirteen ripustettuun verkaan, ja ulvoen itkee ystäviensä läsnäollessa. Sulhasen seuran saavuttua, sidotaan morsian ja läsnäolevat tytöt parittain yhteen, ja viedään jonkun sukulaisen taloon, jossa morsiamen ystävät, jotensakin iloisina paljon oluen nauttimisesta, musiikin soidessa tanssivat parittain nuorten miesten kanssa. Koska Mordvankansa naittaa tyttärensä tavallisesti 30—40 vuoden vanhoina ja nämät saavat kasvaa omin päin omassa vallassaan, niin he kainostelematta koettavat palkita kauniimpia nuoria miehiä monilla suuteloilla. Joku morsiamen naissukulaisista, kantaen leipää, suolaa ja olutta, tulee saattojoukkoa vastaan ja viepi sen morsiamen isän luo, jonne sukulaiset kokoontuvat ja jossa ne iloitsevat; siinä myös, maksettua osan kalim'asta, määrätään hääpäivä; sen jälkeen tulee kaase morsiamen luo, tuopi hänelle sulhaselta lahjan ja saapi morsiamelta lahjan; häät vietetään vasta vuoden tai kahden kuluttua, eivätkä sulhanen ja morsian tällä aikaa tapaa koskaan toisiansa. Hääpäivän tultua tulee sama sulhasen seurue ja vastaanotetaan samalla tapaa; morsiamen ystävät laulavat loukkaavia lauluja sulhasen saattoseurasta,

Digitized by Google

joissa sanotaan, että näitten vaatteet, hevoset ja kaikki kampsut ovat vieraita ja häiksi muilta lainatuita, että he itse ovat niin köyhiä, että nälkään kuolevat; tämä lausutaan niin raa'asti ja halveksivasti, että vanhemmat ja paremmat ihmiset eivät sitä siedä, vaan rupeevat itkemään, jolloin morsiamen ystävät aina enemmän koettavat saattoväkeä loukata. Ensimmäisenä sulhasen seurueesta tulee sisään juohdemies ja tuopi loput kaljmasta; sitten tulevat muut saattoseuralaiset tupaan; morsiamen isä ja äiti, istuen pöydän takana, nousevat paikoiltaan, asettavat ylkämiehen seuran istumaan, jonka ohessa iloitaan ja soitetaan; morsian antaa lahjoja sukulaisilleen, ja viimein hänet tuodaan isänsä luo; tämä otettuaan häntä kädestä, viepi hänet tulevan appensa luo, vaan äiti antaa tälle vähän leipää ja suolaa; morsiamen saatua vaatteita ja karjaa, toivotetaan hänelle onnellista elämää ja annetaan leipä matkaan; samalla saattoväki kiittää vanhempia morsiamen kasvatuksesta ja tämä itkien sanoo jäähyväiset vanhemmillensa, ja peitettyään kasvonsa lähtee matkaan. Morsiamen tullessa saattoseuran kanssa sulhasen taloon, tämän isä ja äiti, nurinkäännetyissä lakeissa ja turkeissa, kaiken kotoväkensä ja sukunsa kanssa ovat häntä vastassa, ja tuotuaan pihalle pannun, sirottavat siihen humalia, sytyttävät ne ja pakoittavat morsianta potkaisemaan pannua jalallaan, jonka tämä tekeekin; sitten morsiamen veli asettaa hänen jalkojensa alle hattunsa ja rukkasensa; jos morsian potkaisee heikosti, niin arvellaan hänen tulevan lempeäksi, jos taas kovasti, niin että pannu menee nurin, niin hänestä tulee vihainen vaimo: tällä aikaa tytöt laulavat morsiamellekin samanlaisia herjauslauluja, sanoen häntä kehnoksi kankuriksi ja kehrääjäksi, ja laiskaksi. Morsiamen tullessa taloon, juohdemies, asettaen nuorikot seisomaan selkä uunia vasten, ja pitäen heidän edessänsä leipää ja suolaa, kaikkien kuullen kyselee heiltä avioliittoasioita, ja nämät taas, vastaten hänelle, vannovat toisillensa ikuista uskollisuutta; senjälkeen ylkäpari istuu pöytään, sulhanen painaa silmillensä lakkinsa, pöydällä seisoo $1^1/_2$ arssinan pituinen piiras, jonka toisen pään sulhasen isä pistää morsiamen hunnun alle ja sanoo: „katso päi-

Digitized by Google

vää, ole onnellinen leivästä ja vatsasta". Tässä vasta näkee sulhanen isänsä hankkiman morsiamensa kasvot; tämän jälkeen iloitaan ystävien kanssa, tanssitaan, lauletaan, leikitään, vaan ennen kaikkia nautitaan yhtä ja toista. Heidän tanssinsa on aivan omituista lajia ja mukaantuu kanteleen, viulun, säkkipillin ja hevosenkengän kaltaisen huuliharpun soiton mukaan. Kun tulee aika asettaa nuorikot maata, niin morsian koettaa kaikin tavoin vastustaa, hänet asetetaan väkisin niinimatolle ja viedään lattianalaiseen, (kesällä asuttuun) aittaan sulhasen luo, jolle sanotaan: „tuossa susi sinulle lammas". Seuraavana päivänä pistää juohdemies sen leivän, jonka edessä morsiuspari teki valansa, kaikkien vierasten nähden morsiamen poveen. Sitten saattoseuralaiset, otettuaan sen povesta, pistävät siihen vaskisen puolen kopeekan rahan, jonka juohdemies, musiikin soidessa ottaa ulos hampaillaan ja pitää itsellään. Lopuksi katkaistaan leipä neljään osaan, yksi osa annetaan juohdemiehelle, vaan muut jäävät isän taloon; juohdemies, hosuen kirveellä, kysyy jokaiselta läsnäolevalta morsiamen nimeä, ja jos joku sanoo hänen varsinaisen nimensä, niin hän, kohottaen kirveensä korkealle, uhkaa ja käskee nimittää antamallansa uudella nimellä. Senjälkeen sulhasen naissukulaiset pukevat nuorikon tytön vaatteista apin, anopin ja miehen sukulaisten lahjoittamiin vaimon vaatteisiin, ja nuorikot lähestyvät ja kumartavat heitä jalkoihin. — Tästä mordvalaisten häitten kertomuksesta huomaamme, että Lepehinin aikana häissä eroitettiin varsinaisesti neljä eri kohtaa, nim. keskustelut, itkijäiset, itse häät ja häitten jälkeiset kemut. Paitsi sitä ovat huomattavat juohdemiehen tehtävät toimet; hän nim. näkyy valvovan sulhasen parasta vieraassa suvussa, jonka vuoksi hän onkin varustettu aseilla. Paitsi sitä on huomattava humalapannu, joka on pyhitetty hedelmällisyyden jumalalle Ved'avalle, ja joka on ollut kaiken onnen symboolina ja köykäisyydellänsä kuvaa helppoa lasten synnytystä. Myöskin huomaamme, että viimeisen pääkohdan mordvalaisissa häissä Lepehinin aikoihin asti muodostivat häitten jälkeiset kemut, jotka vietettiin noin vuosi jälkeen häitten ja siis ennenmui-

Digitized by Google

noin osoittivat täydellisen sovinnon syntyä sukujen kesken; ja niinpä onkin: tyttö ryöstettiin, jota osoittaa hänen tarttumisensa jakohirteen ja pihtipieliin, hänen vastustuksensa, ja se seikka, että hänet käsissä kannettiin ulos; vaikka hän vihittiinkin, niin ei kuitenkaan hänen sukulaisensa tunnustaneet hänen avioliittoansa, ja heidän silmissänsä hän pysyi vaan tyttönä, ja vasta, sovittuaan sulhasen ja hänen sukunsa kanssa, tunnustivat morsiamen sukulaiset hänet vaimoksi, ja sitten vasta hän saattoi pukeutua vaimon pukuun.

IV.

Kosiminen — avioliiton ensimmäinen kohta.

Katsokaamme nyt, kuinka nykyjään vietetään mordvalaisia häitä, ja kuinka paljo niissä on jälellä Lepehinin mainitsemia seikkoja. Jollei sulhanen tiedä, kenen hän oikein ottaisi, niin Pensan läänissä kaikkein ensiksi lähetetään puhemiehet „katselemaan“; näitä tyttö kestittää tavan mukaan „pure'lla“; tällä välin puhemiehet tarkastelevat ja arvostelevat morsianta; sulhanen saapi olla läsnä näissä katselmuksissa, vaan ei saa millään lailla ilmaista tulonsa tarkoitusta; jos tyttö on mieleinen, niin puhemiehet keskustelevat hänestä hänen isänsä, vanhemman veljen, enon tai hänen setänsä kanssa, aikoisiko suku antaa hänet naimisiin ja mitä aikovat myötäjäisiksi antaa; ja sitten menevät katselemaan sulhasen kotoa ja kontua, nähdäksensä asuuko hän varakkaasti ja täytyisikö nuorikkojen häitten jälkeen joutua puutteeseen[1]). Herra Barminski[2]) myöskin sanoo, että kosiminen aina tapahtuu nuorikkojen oman vaalin mukaan, ja että vanhemmat eivät voi olla suostumatta avioliittoon. Samaten arkkimandriitti Makarius, puhuen Nischegorodin Moksalaisista, vakuuttaa, että ennen kaikkea pannaan toimeen „svatne“ (kosiminen), joka alkaa siten, että se joka haluaa jonkun tytärtä

[1]) Пензен. Губ. вѣдомости 1865 г. № № 39 и 40. „Картины Мордовскаго быта“. Прозина и Инзар. уѣздъ, село Верхисъ. Николай Мурзайкинъ.

[2]) Сарат. Справ. Листокъ 1869 г. № № 53 и 54, ст. Барминскаго.

pojallensa, lähettää tytön vanhempien luo erityisen, yleisesti käytetyn puhemiehen, joka pyytää lupaa sulhasen isälle tulla taloon ja alkaa hyvä asia (*„uschidan tev tseber“*). Sen jälkeen sulhasen isä tulee morsiamen isän luo ja hänet asetetaan istumaan etupenkille aivan jakohirren alle; nyt alkavat alkukeskustelut lunnasrahoista, morsiamen vaatteista ja hankittavasta viina- ja pure-määrästä; yhtäpäätä tässä määrätään varsinaisten keskustelujen ja häitten aika, ja sitten asetetaan pöydälle kynttilä ja rukoillaan jumalaa, niinkuin ainakin asian alussa tulee tehdä; sitten rukoillaan myöskin vanhalla tavalla, kumartamalla ja kohottamalla kädet ylös, että Jurtasirava, Kudjasirava ja kuolleet esi-isät siunaisivat avioon yhtyviä; näille rukoiltaville uhrataan leipää ja suolaa, jotka asetetaan kynnyksen alle, mordvalaisten penaattien tavalliseen olopaikkaan [1]).

Fuksin todistuksen mukaan (Matka Kasanista Mordvanmaahan v. 1839 painettu: Жур. М. В. Д. Ч. 1839 г. XXXIV), kun sulhasen isä aikoo naittaa poikansa, menee hän ystävän kanssa valitsemansa tytön isän luo ja esittää asiansa. Jos vanhemmat suostuvat, niin he heti menevät tyttärensä luo, vievät hänet toiseen tupaan tahi aittaan, kertovat hänelle tarjouksen ja kysyvät, haluaako hän mennä naimisiin. Vaikenemista pidetään myöntymyksenä, ja isä ilmoittaa asian kosijoille. Arkangelin pappi kertoo Saratovan läänin Mordvalaisista (Сарат. Губ. Вѣд. 1845 г. № 52, eikä 32, niinkuin G. Jakuschkin ilmoittaa), että Julovskaja Maza nimisessä kylässä, isä lähettää jonkun sukulaisen morsiamen isän taloon pyytämään tytärtä pojallensa, vaan itse ei mene tekemään tarjousta. Simbirskin läänissä, herra Orloffin [2]) sanojen mukaan, kosivat Napoljnin kylän Mordvalaiset seuraavalla tavalla. Sulhasen kasvattaja, (niinkuin isää ja äitiäkin „juomingeissa“ nimitetään) tavallisesti otti puusauvan ja puoliskan pyöreätä leipää ja tuli morsiamen taloon; sauvallaan hän

---

[1]) Этнограф. замѣтки о Мордвѣ Мокшанахъ въ Нижегород. губерній, рукопись хран. въ Архивѣ Имп. Русскаго Географическаго общества, папка „Инородцы“.

[2]) Мат. для Ист. и Стат. Симб. губ. 1866 г. вып. II.

Digitized by Google

löi tuvan oveen ja auaistuaan sen, heitti osan paistettua leipää tupaan ja sitten juoksi pois kylästä. Heti lähdettiin tuvasta ajamaan häntä takaa ja jos saatiin kiinni, lyötiin armottomasti. Vaan jos hän ennätti juosta kylästä kylän piirin ulkopuolelle, niin morsiamen sukulaisilla ei ollut oikeutta ahdistaa häntä piirin ulkopuolella, vaan päinvastoin sopivat hänen kanssansa, suostuivat kosintaan ja joivat viinaa. Aika on poistanut tämänkin tavan, ja nykyjään kosivat Mordvalaiset samalla lailla kuin Venäläiset. Kun Mordvalainen aikoo naittaa poikaansa tai sukulaistansa, lähettää hän morsiamen taloon puhemiehen tai kokeneen kaasen, joka tullen taloon, ilmoittaa sulhasen sukulaisten toivon ja kiittää koko heidän sukuansa. Jos morsiamen perheen vanhin miesjäsen suostuu tähän, ja jollei morsiamella ole mitään vastaan, niin puhemies menee sulhasen taloon ja ilmoittaa morsiamen vanhempain suostumuksen. Sitten puhemies ja sulhasen isä, otettuaan viinaa ja leipää, menevät morsiamen taloon ja kestittävät sen asukkaita. Morsiamen äiti aina tämän aikaa on vihainen ja toruu miestä, sanoen: „*stakaparo*, kirottu juoppo! aina vaan tahdot viinaa! enpä tahtoisi antaa pois tyttöä ennen aikaa!“ Isä kärsii tyynesti herjaukset, koska tietää, kuinka suuri apu on äidillä tyttärestä, ja ilmoittaa vaan puolestaan, millä ehdoilla hän suostuu antamaan tyttärensä, s. o., hän alkaa nyt kalima-keskustelut. Joskus on morsian ottanut kalima-rahana 100 rup. assig., ja hänen sukulaisilleen on sulhasen isän täytynyt maksaa kolmekin ämpäriä viinaa. Tässä tulee huomata, että myötäjäisiä määrättäessä sulhasen sukulaiset, peläten kaupanrikkomista, eivät saa vastustaa tarjottuja ehtoja. Jos morsiamen isä vastustaa morsiamen talossa, niin tämä tapahtuu vasta silloin, kuin sopimus jo on tehty, nim. silloin vasta, kuin sulhasen isä ja äiti vaativat niitä kapineita, joita oli luvattu antaa morsiamen mukaan. Ja todellakin sulhasen suku enimmäksensä ei täytä myötäjäisehtoja, ja aina kehnosti pyytää armoa ja vähennystä. Saadaksensa korvausta sulhasen suvun petoksesta, morsiamen kasvattajat (vanhemmat) usein vaativat rahan asemesta vaatteita morsiamelle, niinkuin turkkeja valmistetuista nahoista,

Digitized by Google

kauhtanoita, työtakkeja, päähuntuja, vöitä, pieksuja y. m. s. Jolleivät sulhasen sukulaiset anna morsiamelle vaadittuja vaatteita, niin täytyy heidän ottaa hänet paljaassa paidassa. Siis yllämainitusta saattaa huomata, että Simbirskin läänissä kosiminen ja sopimuskeskustelut tapahtuvat samalla kertaa, vaikka, ovatkin olemassa niinkuin vasta huomaamme, erityiset „juominkeja“ vastaavat kemut.

P. J. Melnikoff [1]) mainitsee, että Teryschevskin Mordvalaisilla sulhasen isä ja äiti ennen kosintaa laskevat häihin vaadittavat menot, ja sitten lähettävät jonkun sukulaisensa kosimaan pojalle morsianta. Morsion vanhemmat suostuvat ja vaativat juominkia: ämpärin viinaa, pyöreän leivän ja ruplan rahaa.

Toisessa kirjoituksessaan [2]), sama kirjailija mainitsee moksalaisista häistä, että jo ennen kosimista sulhasen isä ja äiti ensin uhraavat kotona Jurtasirava'lle ja Kudjavasirava'lle. Ensimmäinen on kaikkien taloon kuuluvien rakennusten, jälkimmäinen asuinkartanon jumala. Moksa-heimo paistaa erityisillä tempuilla taikinasta kaikenlaisten kotieläinten kuvia, rukoillen samalla yllämainittuja jumalattaria ja vainaita esivanhempia, ja asettaa nämät kuvaleivokset kartanon kynnyksen ja ulkoportin alle. Uhrattuansa tällä tapaa, sulhasen isä leikkaa, uhraamisen aikana pöydälle asetetusta leivästä kannikan, jonka hän, koverrettuaan sydämmen pois, täyttää medellä. Synkkänä puoliyön aikana, salaa kaikilta, vielä viime aikoinakin, ratsasti hän morsiamen talolle, asetti mesikannikan veräjän patsaalle, ja lyöden ikkunaan piiskan päällä, huusi: *„Setja! mon Veschnjak Mazakan' stirtsen' kodajt tsvoraseti Urati veschan! sevk ortan' stolbasta kschizen' med' marta i ozamdt!“* P. I. Melnikoff arvelee, että tämä merkitsi: „Setja! minä Veschnjak Mazakoff kosin sinun tytärtäsi Kodai'ta pojalleni Uru'lle! Ota veräjäsi patsaasta mesileipä ja rukoile!“; vaan meidän mielestämme tähän kaavaan kirjoitettaessa on tullut muutamia virheitä kasus- ja verbi-

---

[1]) Симб. Губ. Вѣд. 1851 г. № 25.
[2]) Симб. Губ. Вѣд. 1851 г. № 26.

Digitized by Google

muodoissa. Sanottuaan nämät sanat, Veschnjak laukkaa kotia huimaa vauhtia. Setja nousee kiireesti, pukeutuu ja satuloittuaan hevoset, lapsineen ja sukulaisineen lähtee ajamaan takaa Veschnjak'ia. Paha tämän perii, jos hänet tiellä saadaan kiinni; hänet piiskataan puolikuolijaaksi ja kannikka heitetään vasten silmiä, eikä häistä tule mitään. Jollei häntä taas saavuteta, niin ajetaan kosijan kotiin, koputetaan ja kysytään, onko isäntä kotona. Hänen täytyy näyttäytyä ikkunasta, osoitteeksi että hän todellakin on päässyt pakoon vainoojiltansa, sillä muutoin otaksutaan, että Veschnjak on piiloittunut johonkin tielle, päästäksensä selkäsaunasta, ja silloin Setja heittää kannikan hänen ikkunaansa, naimiskiellon osoitteeksi. Vaan jos sulhasen isä ilmestyy ikkunaan, niin ei ole mahdollista vastustaa kosimista ja kieltää tyttöä. Setja palaa kotia ja rukoilee Jurtasjravaa ja Kudjasjravaa ja esi-isiänsä ja uhraa heille tuon hääkannikan, jota nimitetään osondam-pal'iksi.

Me itse, tutkiessamme Mordvankansan elämää, olemme aina huomanneet, että jollei naiminen tapahdu lisesin kautta, nuorikko itse aina panee avioliiton toimeen ja ilmoittaa asian vanhemmille; sitten kävi kosiminen tavalliseen tapaan, s. o. sulhasen vanhemmat läksivät katsomaan tyttöä, sopimaan kulungeista, lunnasrahoista ja muusta sellaisesta; sitten vuorostansa morsiamen vanhemmat tulivat tarkastamaan sulhasen eloa ja oloa, jolloin päätettiin milloin asia julkisesti päätetään, s. o. milloin juomingit pidetään. Kosittaessa rukoillaan niinkuin ark. Makarius yllä on kertonut, ja itse rukousta nimitetään *„moljan ervenjan simama“*, s. o. hääjuopumuksen rukoukseksi. Sekä Ersa- että Moksa-heimossa sulhasen isä ja äiti lähtevät poikansa valitseman tytön kotiin arkivaatteissa, ja samalla koittavat kaiken mokomin, ettei kukaan arvaisi heidän tulonsa syytä; jos he kohtaisivat matkallansa jonkun, joka sanoisi heille: „kyllä tiedän minne te menette“, eli „te menette pojallanne kosimaan“, niin parasta on palata kotia ja valita toinen päivä kosimiseen, koska muka saatana on tällaisen vastaantulijan tielle toimittanut. Kun vanhemmat tulevat tupaan, niin heitä siellä otetaan vas-

Digitized by Google

taan, ikäänkuin ei ollenkaan aavistettaisi heidän tulonsa syytä, vaikka muutoinkin kohdellaan sydämmellisesti ja kunnioituksella. Kautta rantojen antaa sulhasen isä tietää, ettei olisi hullumpaa, jos tulisivat sukulaisiksi. Tuskin on saatu siten tietää tulon tarkoitus, kun sulhasen vanhemmat sijoitetaan tuvan arvollisimpaan paikkaan, joka on, ei niinkuin Venäläisillä etunurkassa, vaan etupenkillä aivan jakohirren alla. Kauan hierotaan kauppaa ja tingitään jonni joutavista seikoista; tässä määrätään myöskin päivä juomingeille n. s. „proksimme“, (sanasta „siman“ juoda, sanan „simama“ asemesta). Kun kaikesta on sovittu, kutsutaan tytär tupaan ja hän kestittää tulevaa appeansa ja anoppiansa viinalla ja pure'lla; ennen sitä kuitenkin rukoillaan siunausta aletulle asialle. Muutamissa paikoin rukoillaan jumalankuvia, mutta usein pistetään vaan vahakynttilä pöytään ja rukoillaan kotoisia penaatteja, sanomalla: *„Jurtazjrjava matuschka! Kudjazjrava kormilitsa! kulat! blagoslovas't min tev! iolmatnendi maksas't pavas, kozema lama tsoratnen!“* s. o. suomeksi: emo Jurtasjrava! imettäjä Kudjasjrava! vainaat esi-isät! siunatkaa aikomustamme! antakaa nuorikoille onnea, rikkautta ja paljon lapsia! Ikäänkuin uhriksi näille hyville varjelijahengille, leikkaa morsiamen isä kolmella veitsen sivalluksella „osondampal'in“ eli jumalan palan, ja, suolattuaan sen, asettaa sen kynnyksen alle, joissa Mordvalaisten mielestä heidän varjelus-jumalansa oleskelevat.

V.

Juomingit — avioliiton toinen kohta.

Avioliiton toisena kohtana on pidettävä „käden-lyönti“ eli juomingit („proksimme“). Prosin mainitsee, että juominkeihin kuuluvat välttämättömästi suolaiset lahnat ja blinit [1]), joka onkin luonnollista, kun muistamme, että kalaa aina on pidetty hedelmällisyyden symboolina, ja että blini kuvaa muodollansa aurinkoa, joka jo on tullut auringon jumalan sijaan, jonka huolena oli, Mordvan uskonnon mukaan, ihmis-

---

[1]) Пенз. Губ. Вѣд. 1865 г. № № 39 и 40.

Digitized by Google

lasten avioliittojen tekeminen. Bugulminskin piirissä kosiminen ja juomingit ovat jo sulaneet yhteen, luultavasti talonpoikien ahtaan aseman vaikutuksesta, sillä varmaan ovat arvelleet olevan paljon hyödyllisempää pitää molemmat kemut samalla kertaa, säästääkseen edes muutaman ruplan. Bugulminskin Mordvalaisilla sulhasen isä ja äiti, ja myös heidän läheiset sukulaisensa menevät morsiamen taloon, ja tultuansa tupaan, suoraan kysyvät, suostuvatko vanhemmat antamaan tyttärensä heidän pojallensa, ja vaativat suoraa vastausta, jota ennen eivät edes istu lavitsalle. Sillä välin sulhon talosta tulleet vaimot asettavat pöydälle leivän, suolan ja viinan, jonka määrän määrää sekä sulhasen talon varallisuus, kuin myöskin avioliiton edullisuus sulhaselle. Kunnes morsiamen isä ei ole lausunut suostumustansa, ei kukaan kajoo tavaroihin, vaan niin pian kuin isä istuu pöytään ja siten osoittaa suostuvansa kosimiseen, istuvat myöskin kaikki läsnäolijat pöytään, ja sulhasen sukulaiset alkavat kestittää morsiamen vanhempia. Jolleivät morsiamen isä ja äiti suostu esitykseen, pysyvät sulhasen suvun tuomat leipä ja viina pöydällä kolme päivää, jotka nähtävästi annetaan arveluajaksi. Jos taas suostuvat, niin morsiamen isä lähtee heti kutsumaan sukulaisia ja naapuria kosioviinalle. Kun kutsutut tulevat hänen tupaansa, tulee morsiankin ja istuu piiloon johonkin nurkkaan, niin ettei häntä voi nähdä. Siinä nyt sovitaan kalʒmasta, s. o. viina- ja rahamäärästä (viinaa ostetaan 3—5 ämpäriä, ja rahaa maksetaan 20—30 ruplaan). Lopullisesti sovittuansa, morsiamen isä ottaa sulhasen isää, äitiä ja sulhasta itseään kädestä ja viepi morsiamen luo, jonka näkemisestä maksetaan eri raha; tällä rahalla kestitetään morsiamen ystäviä, jotka ennen maksua peittävät hänet uteliailta, eivätkä salli kenenkään nähdä häntä. Kun on morsianta katseltu, kysytään häneltä, suostuuko hän menemään naimisiin sille tai sille miehelle. Useimmiten hän suostuu, koska jo aikoja ennen on sopinut sulhasen kanssa, ja lahjoittaa läsnäoleville kuin myöskin sulhaselle omatekoisia pyyhinliinoja, toiselle paremman, toiselle huonomman, aina sen mukaan kuinka läheistä sukua lahjan saaja on sulhaselle;

Digitized by Google

appi lahjoittaa morsiamelle rahaa [1]). Ark. Makarius sanoo, että hänen aikanansa Nischegorodin Ersalaisilla oli tapana kosia kaksi tai kolme vuotta ennen häitä, ja että kaiken tämän aikaa morsian ei tee mitään perheellensä, vaan valmistaa itsellensä vaan myötäjäisiä. Kosittaessa tulevan apen täytyy itsensä tarjota hänelle lasi viinaa, vaan varsinaiset juomingit tapahtuvat tavallisella tavalla, kolme päivää ennen häitä [2]). Sama tutkija mainitsee Nischegorodin Moksalaisten keskustelevan kaljmasta ennen varsinaisia „juominkeja"; kaljma nousee 60—70—100 ruplaan ass. ja kolmeen ämpäriin viinaa, ja morsiamelle itsellensä tingaistaan tavallisesti uusi lammasnahkainen turkki, musta verkakauhtana ja saappaat. Sulhasen isä kaikkein ensiksi kutsuu omat sukulaisensa luoksensa kotia ja pitää perherukouksen kotokiukaan varjelijajumalille; uhrataan „osondam-pal" ja kynnyksen alle kaadetaan myös vähän viinaa; sitten otetaan varojen mukaan leipää, suolaa, mettä ja viinaa ja lähdetään miehissä morsiamen taloon; täällä taas rukoillaan Kudjasjravaa, Ved'avaa ja Schkaita, lyödään kättä, ja sulhasen isä maksaa osan kaljma-rahoja. Sitten alkaa keestittäminen, jota kestää niinkauan kuin tuotu viina ja ruokavarat riittävät, kauaksi puoliyön jälkeen. Erittäin on huomattava ark. Makarion lausunto, että juomingit ovat häitten pääkohta, sillä niitten jälkeen sulhanen käy joka yö makaamassa morsiamensa luona [3]). Herra Mordoftseff mainitsee myöskin Saratovin läänissä pidettävän „juominkeja" [4]); niissä myöskin sovitaan lunnasrahasta, jonka määrä vaihtelee tytön ijän mukaan; 20—25 v. vanhasta morsiamesta maksetaan 75—100 ruplaa, ja tulee vielä huomata, että ennen 20 ikävuotta ei kukaan naita tytärtään, eikä tämä itsekkään siihen suostuisi.

Tschistopoljskin piirissä, Kasanin lääniä, tulee sulhanen,

---

[1]) Самарскія Губ. Вѣдомости 1866 года, № 26 ст. Кронтовскаго.

[2]) Арх. Макарія этн. замѣтки о Мордвѣ Эрзянахъ въ Нижегор. губерніи. Архивъ Имп. Географ. Общ. папка „Инородцы".

[3]) Ibidem, рукопись арх. Макарія. Этн. зам. о. Мордвѣ Мокшанахъ въ Нижегор. губерніи.

[4]) Памят. книжка Саратов. губ. 1858 г.

Digitized by Google

Fuks'in kertomuksen mukaan (Ж. Мин. Вн. Дѣлъ 1839, г. Ч. XXXIV), seuraavana päivänä kosimisen jälkeen, isänsä, äitinsä ja läheisten sukulaistensa kanssa morsiamen luo. He tuovat puoli ämpäriä viinaa, sitten juodaan ja sovitaan häistä: kuinka paljon kutsutaan vieraita, ketkä asetetaan „hääseurueeseen", kuinka paljon otetaan ajopeliä ja hevosia, mitä lahjoja annetaan y. m. s. Arkangelin pappi [1]) sanoo, että heti kuin morsiamen isä on antanut suostumuksensa, määrätään myöskin pöytä- eli lunnasmaksu, toisin sanoen, kosiminen ja sopimus tapahtuvat samalla kertaa. Lunnasmaksu nousee 30—80 ruplaan ja kahteen tai kolmeen ämpäriin viinaa; myöskin määrätään kuinka paljon tulee tuoda keittoa, olutta, leipää, lihaa y. m.; sopimuksen jälkeen tyttö vielä jää vuodeksi kotiansa.

Herra Orloff mainitsee [2]), että Simbirskin läänissä ensi kosinnan jälkeen sulhasen ja morsiamen sukulaiset alkavat varustautua kosinnan pääpitoihin „proksimme", eli juominkeihin. Morsiamen kasvattajat valmistavat niihin bliniä, lapsa-keittoa *), kaalia ja puuroa, vaan sulhasen sukulaisten tulee tuoda ainakin puolen ensi kosinnassa lupaamaansa viinamäärää. Juominkeihin lähdetään juhlallisesti, kaiken tietä lauletaan, jolloin vanhat vaimot, usein melkein laulaen, lukevat rukouksia seuraavaan tapaan: „anna jumala onnea asialle! Anna Sjarko onnea matkalle". Jolleivät sulhasen sukulaiset tuo morsiamen taloon sovittua viinamäärää, niin tulee heidän olla hyvin kärsivällisiä, sillä heti saavat morsiamen talossa kuulla ankaria herjauksia. Ja tosiaankin heidän asemansa ei ole mikään hauska niin kutsutuissa proksimmeissa. Morsiamen isä kiivastuu, tahtoo särkeä astian ja kaataa maahan tuodun viinan. Sulhasen kasvattaja (isä) koettaa kaikella tavoin vakuuttaa hänelle, että viinaa on tuotu vähää vaille sovittu määrä: „eihän paljoa puutu, lau-

---

[1]) Сарат. Губ. Вѣд. 1845 г. № 52.

[2]) Мат. для Ист. и Стат. Симб. губ. 1866 г. вып. II.

*) Lapsa on keitto, johon on pantu pitkulaisia taikinaviipuloita.

Suom. muist.

suu hän, kortteli vaan, eikä siitä juuri maksa riidellä!" Samalla pyytää hän kaikkia olemaan ystävällisiä ja lempeitä. Muutamat vähemmänvaativaiset morsiamen sukulaiset koettavat sovitella, ja asia usein piankin päättyy. Sovinnon synnyttyä, osa tuotua viinaa pannaan pöydälle, jumalan kuvien eteen sytytetään kynttilä ja kaikki läsnäolijat rukoilevat seuraavasti: „anna jumala onnellisesti, ilolla ja kunnialla näitten häitten päättyä; varjele jumala ilkeästä ihmisestä", s. o. ilkeästä tietäjästä, joka osaa turmella nuorikkojen ja muitten häissä läsnäolevain terveyden. Rukoiltua ruvetaan syömään, juomaan ja iloitsemaan. Morsian sillä välin istuu ystäviensä kanssa perstuan konttoorissa tai jonkun sukulaisensa luona. Tutustuaksensa hänen kanssansa, tulevat sulhasen sukulaiset perstuan konttooriin ja täällä solmitaan ensimmäinen sukututtavuus; tämä tutustuminen on välttämätöntä, sillä sangen usein sulhasen vanhemmat eivät sitä ennen ole nähneet morsianta. Siinä sitten morsian lahjoittaa heille alusvaatteita, jalkariepuja, kultaompeleisen liinahuivin, ja lähettää sulhasellekin markkinoilta ostetun taikka omakuteisen kumatschi-nauhalla reunustetun pampulisen liinan. Näistä lahjoista sulhasen vanhemmat vuorostansa suutelevat häntä. Lauluissa sulhasen äiti-mummo kiittelee ei vaan morsiamen kasvoja ja järkeä, vaan myöskin hänen lahjojansa. Jos sulhanen ja morsian ovat samasta kylästä, niin sulhasen sukulaisten täytyy juominkien loputtua kutsua morsiamen sukulaiset kotiinsa ja kestittää heidät. Sitten he eroavat ja odottavat hääpäivää.

P. I. Melnikoffin mukaan Teryschevskin Mordvalaisilla [1]), jotka ovat suuresti venäläistyneet ja lainanneet Venäläisiltä monta häätapaansa, on sulhasella tapana juominkipäivänä isänsä kanssa mennä morsiamen taloon ja viedä sinne kaikki sovitut tavarat. Tultuaan tupaan asettaa hän, ketään tervehtimättä ja sanaakaan sanomatta, pöydälle leivän ja suolamytyn ja leivälle panee rahaa. Sulhasen isä tuo viinaa ja välttämättömästi tynnyrin olutta. Jos morsian on toisesta

[1]) Сим. Губ. Вѣд. 1851 г. № 25.

Digitized by Google

kylästä, niin sulhanen ei mene sinne, vaan ainoastaan hänen isänsä, eikä missään tapauksessa saa sulhanen ennen vihkimistä nähdä morsiamta. Juomingeissa sulhanen istuu nurkkaan, eikä kaiken aikaa puhu sanaakaan. Hänen isänsä, rukoiltuaan jumalaa, tarjoo kokoontuneille morsiamen sukulaisille viinaa ja olutta. Sitten alkaa „pöydällepano". Tässä tehdään varsinaisesti kauppaa: morsiamen isä vaatii aika hinnan, sitten alentaa ja viimein sovitaan. Tätä pöytärahaa maksetaan morsiamelle 20—40 rupl. ass., eikä koskaan enemmän. Tämän maksun jälkeen tulee toinen n. k. kruunuraha, joka nousee 60 ruplaan. Sitten sovitaan turkista, pitkästä kostolista*), polvien alle ulettuvasta karkeakankaisesta takista, huiveista y. m. lahjoista. Lopuksi morsiamen isä vaatii „piirakaisia", joitten mukana sulhasen isän täytyy tuoda ämpäri viinaa, pienempi tynnyri olutta, tytöille kakku, johon on paistettu päärynä, ja lapa keitettyä lihaa. Morsian ei ole läsnä juomingeissa. Nämät kemut, joita nimitetään „*ozoritje pirogi*" s. o. pyhäin piirasten pidoiksi, ovat, oikein asiaa katsoen, välttämätön osa juominkeja, vaan eivät ole erityinen, itsenäinen kohta häitten vietossa. Määrättynä „piiraspäivänä" tulevat sulhasen sukulaiset hänen taloonsa, juovat aikalailla viinaa ja olutta ja sitten ajavat pitkässä jonossa morsiamen taloon. Sulhanen ei ole tässä läsnä. Rattaille asetetaan viinaa, olutta ja pyhät piiraat, jotka ovat melkein uunin suuruisia, ilman mitään sisällystä eli sydäntä, kukin $1^1/_2$ arssinaa pitkä ja puoli arssinaa leveä. Sameille rattaille asetetaan 5 vehnäleivosta ja tytöille annettava päärynäkakku. Kun rattaat ovat saapuneet taloon, kaikki morsiamen sukulaiset tulevat kadulle ottamaan vieraita vastaan, ja taitettuaan pyhät piiraat, asettavat palat jauhoiseen altaaseen, ja sitten seitsemän miestä vie ne miehissä tupaan. Leivos kannetaan käsillä, ja asetetaan pöydälle. Kun kerran piiraat ovat otetut vastaan, niin mordvalaisen tavan mukaan

*) Kostoli on valkoinen paidan kalttainen liinapuku; sitä käyttävät myöskin miehet, jolloin se paraiten vastaa Hämäläisten mekkoa. (Vertaa Lönnr. sanak.). *Suom. muist.*

Digitized by Google

tyttö ei mitenkään enää saata valita toista miestä, vaikkapa mitä tahansa tapahtuisi. Morsiamen isä ja äiti eivät enää sano tytärtään omaksensa, vaan nimittävät häntä „*iha*", s. o. sulhasen suvun omaksi. Tuotua piiraat tupaan, sytytetään kynttilät jumalain kuvien eteen, ja kaikki rupeevat rukoilemaan ja sitten syömään ja juomaan, laulamaan, soittamaan tuohesta kierrettyä luikkua, vaan ei tanssaamaan. Sillä välin sulhasen sukulaiset menevät pihalle ja ottavat rattailta tyttöjen kakun; sulhasen veli tai läheisin sukulainen nostaa sen korkealle, tytöt piirittävät hänet ja nauraen ja huutaen koettavat saada heille tuotua lahjaansa. Kun sulhasen sukulaiset alkavat lähteä kotia, alkavat tytöt laulaa laulua sulhasen isälle tai puhemiehelle: „Tässä ovat ahnaat apet, *ketsch' ede sumurado kalmakei uzeletnje;* pellon ovat penkoneet kavioillansa odottavat, satuloidut, suitsetetut ratsut. Ratsujen selässä istuvat punaisissa lakeissa ja pukinnahkaisissa saffjaanisaappaissa". Sitten tytöt alkavat ahdistaa sulhasen isää sanoen: „appi, appi, sinä kehuit, kovin kehuit, itseäsi avaraksi: sulla muka kaksi kartanoa, vaan eipä olekkaan kuin yksi, tässä kartanossa yksi aitta, tässä aitassa yksi laari, tässä laarissa yksi kori; kili-kali *) padassa ei ole jauhoa hituakaan; jauho ei ole jauhettu (minä kuulin ruis ei ole ruohoista puhdistettu), vesikin on suolla, taikinapytty on vielä lehmuksella, härkin on vielä männyssä, liitelevät kyhkyset riihillä **) lentelivät, kokosivat tuolta jyvän, täältä toisen ja kantoivat apen kartanoon, jauhoivat hiilien välissä, kylvivät luudan lävitse, luudassa olutta keittivät, piiraita paistoivat ja meille tänne toivat: kehnon kehnot ovat piiraat, pennin arvoiset ovat kakut. Syökää, suimikaa meidän piiraita, meidän piiraat ovat kuin Muuromin ***) vehnäleivokset, vaan teidän piiraanne kuin akkojen hiilihangot". Kun sulhasen isä on tullut porstuaan, niin tytöt eivät anna hänelle tietä, piirittävät hä-

---

*) tarkoittaa sitä ääntä, joka syntyy, kun sormella koputetaan tyhjää saviastiaa. *Suom. muist.*

**) Nimittäin toisten talojen riihillä, joista tuovat armojyviä taloon. *Suom. muist.*

***) Venäl. paikan nimi. *Suom. muist.*

Digitized by Google

net, pudistavat liepeistä, pyörittävät ja laulavat taaskin aivan venäläistä pilkallista appilaulua. Pyhäin piirasten kolmantena päivänä sulhasen isä tulee yksin morsiamen luoksi, viinaa ½ schtoffia ja oluttynnöri mukana; siinä määrätään hääpäivä. — P. I. Melnikoffin sanojen mukaan [1]), vielä viime aikoinakin Nischegorodin Moksalaisilla, „*Injata*“ (julkisten rukousten ahripappi) ja *Imbaba* (naispappi) määräsivät sen hinnan, joka sulhasen isän piti morsiamen isälle morsiamesta maksaa. Paitsi näitten pappien määräämää hintaa, sai morsiamen isä sulhasen isältä sovitun määrän viinaa, olutta ja lihaa.

Me puolestamme, tehtyjen tarkastusten nojalla, saatamme täydellisesti vakuuttaa ylläolevien tietojen olevan aivan oikeita ja lisäämme vaan muutamia kohtia, joita yllä mainitut tutkijat eivät ole huomanneet, koska heillä ei ole ollut kansatieteellisen osaston valmistamia kaavakysymyksiä, eikä minkäänlaista asianomaista ohjelmaa. Sekä Ersa- että Moksa-heimo pitää aina „juemingit“, jotka Mordvankansa melkeinpä vaan pitää kosimisen ja häitten pääkohtana; kaikesta voimme otaksua, että proksimme lopullisesti vahvisti naimaliiton, koska proksimme-kemuissa kaikki eri kohdat näyttävät vahvistavan tätä arveluamme. Tavallisesti sulhasen isä, ja tämän kuoltua hänen vanhin poikansa, jota ersankielellä nimitetään *atjai* ja moksankielellä *altjai*, kokoaa läheiset sukulaiset tupaansa ja ilmoittaa heille, mihin toimeen hän heidän apuansa tarvitsisi; ei kukaan kutsutuista sukulaisista saata kieltäytyä tarjotusta kunniasta, sillä kielto tässä tapauksessa osoittaisi täydellistä vihollisuutta; ja vaikkapa joku kutsutuista olisi vihoissaan sulhasen isälle, niin hänen siinäkin tapauksessa, juurtuneen tavan mukaan, täytyy suostua esitykseen, koska tämmöinen tarjous osoittaa tarjoojan haluavan sovintoa ja tunnustavan vikansa; senpä vuoksi onkin Ersalaisilla sananlasku [2]), joka tarkoittaa ankaria riitaveljiä: „*scholnascht mik proksimme*“, s. o. „he olivat

---

[1]) Симб. Губ. Вѣд. 1851 г. № 26.

[2]) Ардат. уѣздъ Нижегор. губ. с. Макателемъ, Наталья Ревингина.

Digitized by Google

riidassa juominkeihin asti", koska silloin väkisinkin täytyy sopia. Kun kaikki kutsutut saapuvat, niin sulhasen isä, jolla on kunniapaikka jakohirren alla, ilmoittaa heille, että asia on aljettava rukouksella; niinpä tavallisesti rukoillaan Tschimpazia, joka on auringon jumala ja naimisliiton hyvä henki. „*Tschipas* (välisti virheellisesti *Tsipaz* ja *Otets-Pas*) *batjuschka! blagoslovimak paroteve! maksamak utschaska! maksamak ejkakschne lama* [1]), s. o. isä auringon jumala! siunaa hyvä asia! anna onnea! anna paljon lapsia!" Tällä tavalla rukoiltuansa ja uhrattuansa tavalliset uhrit, joista piakkoin tulee tarkemmin puhe, lähtevät kaikki tuvasta ja menevät valitun morsiamen taloon. Jos morsian ja hänen vanhempansa ovat taipuvaisia ehdotukseen, niin he, saatuansa ennalta tietää kosijoitten tulevan sopimaan kaupoista, ajavat hevosen portista tulevia vastaan [2]) taikka kohtaavat vieraita kumartaen ja kantaen käsissään leipää ja suola-astiaa [3]). Huomattava on, että Mordvalaiset entisinä aikoina uhrasivat hevosen Tschimpaz'ille ja Schkaille). Sitten kaikki tulevat tupaan, jolloin morsiamen suku astuu ensin sisään, osoitteeksi, että tulijat ovat tervetulleet; sulhasen isä tahi vanhin hänen talostansa asetetaan taaskin jakohirren alle, kunniapaikkaan, ja sitten kaikesta tarkoin sovittua, ruvetaan lyömään kättä. Käden lyönti tapahtui entiseen aikaan seuraavaan tapaan: tulevat appi-isät tarttuivat vasemmalla kädellä jakohirteen ja antoivat toisillensa kättä, lausuen kaavasanat: „*ked koschkek*", s. o. „kuivaos käsi", vaan nykyjään yksinkertaisesti lyövät kättä, tarttumatta jakohirteen, vaikka yhdessä moksalaisessa kylässä tämä tapa onkin täydellisesti säilynyt [4]). Leivän ja suolakupin, joilla mentiin vieraita vastaan, asettaa morsiamen äiti pöydälle; morsiamen isä aukaisee veitsellä suolakupin ja, pitäen veistä päänsä päällä, lausuu ylämainitun rukouksen, lisäten siihen nimen Schkai: „*Schkai! Otsju*

---

[1]) Ардам. уѣздъ, Кардавеле, Федоръ Ильцовъ.

[2]) Князин. уѣздъ, Ревезень, Кирилло Зайцевъ; Кузнец. уѣздъ Кемешкерь, Степанида Пятаева.

[3]) Kaikkialla Mordvalaisten asumissa paikkakunnissa.

[4]) Городищ. уѣздъ, Пичилеи, Дарья Евреинова.

— *Sschkai* (eli *Paz! Tschipaz!) jurtazirava matuschka! kudjazirava kormilitsa! kulat! blagoslovas't min tev! iolmatnendi maksas't pavas, kozema, lama tsoratnen* (eli *jurtava, kudjava! kuloschne, blagoslovamiz min teve! tsoratnenen maksamiz utschaska, schupav tschi, ejkakschne lama!)* [1]). Kaikki läsnäolijat kumartavat tyynesti ulko-ovella, kurottaen kätensä päänsä päälle. Sen jälkeen morsiamen isä ojentaa sulhasen isälle veitsen, vaan itse ottaa ja tarjoo hänelle leivän, joka on kaiken aikaa ollut pöydällä; sulhasen isä kolmella sivalluksella leikkaa leivästä „osondam-palin“ ja ojentaa sen veitsen kärjessä sulhaselle, jonka tulee ensimmäisenä ottaa se käteensä; sen jälkeen sulhanen antaa osondam-palim morsiamen isälle, joka, pannen siihen suolaa suolakupista, veitsellä, eikä suinkaan käsillään, viepi sen kynnyksen alle. Leipä jaetaan sitsen läsnäolevien kesken ja sulhasen tulee siitä ensiksi maistaa. Tämän toimen ajatus on aivan selvä; koko sen symboolinen paino on siinä, että morsiamen isä ojentaa veitsen sulhasen isälle, toisin sanoen, antaa hänelle oikeuden „pistää veitsi“ (leipään), jonka oikeuden sitten saapi sulhanen, niinkuin sen siitäkin huomaa, että hän ensimmäisenä ottaa leivän ja maistaa; talon jumalat eivät salli lahjoitta, verotta vieraan nauttia varjelemansa talon tavaraa ja senpä vuoksi morsiamen isä kantaakin heille kynnyksen alle osondam-palin eli uhrin. Kun yllämainitut toimet ovat päätetyt, alkaa lahjominen; — morsiamen tulee osoittaa, ettei hän ole hienosorminen, vaan ahkera ja että hänestä tulee ainakin hyvä työmies, jollei miehensä apu. Tuleva appi saapi häneltä tavallisesti „mordvalaisella neuleella“ ommellun, s. o. joko punaisella kokonansa tahi punaisella ja sinisellä kirjaellun pyyhkimen; sulhanen saapi häneltä paidan, joka hänen tulee ensi kerran pukea päällensä hääpäivänä ja joka sen vuoksi kantaa nimeä „*uschotka*“ (uudispaita eli alkaja) [2]). Luonnollisesti sulhanen ja hänen sukulaisensakin antavat morsiamelle lahjoja varojensa mukaan; nykyjään annetaan enim-

---

[1]) Katso ylempänä olevaa sanasanaista käännöstä.

[2]) Moksalaisten emme kuulleet tätä nimitystä käyttävän.

mäkseen rahaa, vaan muutamissa paikoissa on nykyjäänkin tapana, että sulhasen isä lahjoittaa tulevalle miniällensä hevosen, joka ennenmuinoin muka tapettiin, silloinkuin nuorikot menivät maata [1]). Sulhanen antaa lahjaksi näkinkenkiä, rahakappaleita ja metallisia korttirahoja (ransk. jeton), ja, jolleivät varat kannata, sotamiehen puvun nappeja. Sulhasen sukulaisten tulee, mennessään morsiamen taloon, ottaa mukaansa piiraita ja viinaa, jotka asetetaan pöydälle; kun piiraat ja viina on asetettu pöydälle, kaikki läsnäolevat istuvat isäntien käskystä pöytään ja kemut alkavat. Kemut kestävät tuotujen tavarojen ja vierasten nautinnon-halun mukaan, sillä isännät usein päihtyneinä itse haettavat viinaa lisää ja rientävät valmistamaan jotakin syötävää. Jos naiminen tapahtuu lisesin kautta, niin pidetään kuitenkin täydelliset juomingit, eikä silloin ole muuta eroa kuin, että sopimus ja juomingit tapahtuvat samalla kertaa.

VI.

Nuode- eli neitopidot — häitten kolmas kohta.

Häitten kolmannen kohdan muodostavat niin kutsutut „nuodepidot" (ersankielellä: „*tehtern'enj pir*" ja Moksan murteella: „*stirnen pir*"). Moksa-heimo viettää kuitenkin harvoin näitä pitoja ja luultavasti on Mordvankansa lainannut tämän tavan Venäläisiltä, koska Ersa-heimolla oikeastansa ei ole mitään nuodepitoja, sen sanan oikeassa merkityksessä, vaan suorastansa laitellaan juominkien ja häitten väliaikana kaikenlaisia kemuja, joihin morsiamen kotona kokoontuvat morsiamen ystävät, ja sulhasen luo hänen ystävänsä ja toverinsa; yhdet sellaiset morsiamen luona pidetyt kemut saavat nimekseen „nuode- eli neitopidot". Ne pidetään niin lähellä häitä kuin mahdollista. Moksa-heimossa pitää morsian myöskin pitoja, joissa ystävänsä laulavat ja auttavat häntä ompelemaan alus- ja päällysvaatteita; näitä pitoja nimitetään

[1]) Темник уѣздъ Эваслеи Елена Кузнецова; Городищ. уѣздъ, Катмисъ, Елена Гордѣева; Корсунск. уѣздъ, Пермисъ; Марья Гудкова; Кузнецкій уѣздъ, Кеметкерь, Степанида Пятаева.

Digitized by Google

„posobljama“ [1]), jonka sanan merkitys osoittaa näitten kokousten käytännöllistä puolta, eikä mitään muinaista seikkaa, joka niihin olisi aihetta antanut. Prosin kertoo Pensan läänin Mordvalaisten, ja niistä erittäin Gorodistschenskin piirin Ersalaisten, viettävän, nuodepitoja, vaikka mainitseekin sivumennen, että juominkien ja häitten väliaikana morsiamen luo tulevat hänen toverinsa auttamaan häntä työssä ja huvittamaan häntä lauluilla [2]). Herra Martinoff, kuvauksessaan Nischegorodin Ersalaisista, kertoo, että hääpäivän aattona morsian lähtee tuttujen ja ystävien luo kutsumaan ne luoksensa blinille, mutta näillä pidoilla ei ole ollenkaan samaa luonnetta, kuin venäläisten talonpoikain pitämillä nuodepidoilla, koska niissä ovat läsnä ei vaan morsiamen ystävät, vaan ylimalkaan myöskin hänen vanhempainsa tutut. Kun morsian palaa kotia, niin häntä ei päästetä kauan aikaan sisään ja vaaditaan pääsömaksua; viimein, kauan keskusteltua, auaistaan ovet ja hän pääsee tupaan. Palattuansa kotia, valitsee hän yhden läsnäolevista vaimoista ja pyytää viemään sulhaselle paidan; tästä lahjasta sulhanen antaa akalle lahjan [3]). Herra Krontovski, joka on tarkastanut Bugulminskin piirin Mordvalaisia, mainitsee näillä olevan tapana koota morsiamen luo tämän ystäviä auttamaan ompelemaan myötäjäisiä [4]). Hän mainitsee myöskin erään huomattavan seikan, joka tapahtuu samoihin aikoihin, kuin nuodepidotkin; morsian lähtee ennen häitä kahden veljensä kanssa ottamaan jäähyväisiä sukulaisiltansa; itse ei hän millään muotoa saa nousta rattailta ja mennä taloloihin sisään; veljet ottavat sisartaan kainaloista ja kantavat tupaan; hän itse kaiken tämän aikaa itkee ja muistelee neidon vapauden kadottamista ja sitä kiitollisuutta, jota hän tuntee sukulaisiansa kohtaan, heidän huolistansa, rakkaudestansa ja hyväntahtoisuudestansa. Kun morsian on päättänyt kaikki valitusvirtensä, ottavat veljet

---

1) „posobljama“ tulee venäläisestä verbistä пособлять: auttaa.
Suom. muist.

2) „Пенз. Губ. Вѣд.“ 1865 г. № № 39 и 40 ст. Прозина.

3) Нижегород. Губ. Вѣд.“ 1865 г. № 24 ст. Мартынова.

4) „Самарск. Губ. Вѣд.“ 1866 г. № 26 ст. Кронтовскаго.

Digitized by Google

taas hänet kainaloista ja vievät pois tuvasta; morsian pitää kaiken aikaa käsivarret ristissä rinnoilla, osoitteeksi, että hän tottelee pakosta, vaan että hän itse ei suinkaan lähtisi [1]. Meillä on herra Barminskin kertomus Saratovin läänin Ersalaisista, jossa mainitaan, että ennen häitä morsiamen ystävät kokoontuvat hänen luoksensa iloitsemaan ja auttamaan myötäjäisten valmistuksessa. Kaiken iltaa ystävät laulavat kiitoslauluja morsiamesta ja päinvastoin kaikin tavoin lauluissansa moittivat sulhasta, hänen vanhempiansa kuin myöskin morsiamen vanhempia siitä, että nämät riistävät heiltä toverin. Kaiken aikaa kuin lauletaan, istuu morsian uunin nurkassa, kasvot uuniin päin, vikisee ja valittaa onnettomuuttansa, sitä, kuinka pahat ihmiset ryöstävät hänen neidon vapautensa ja jättävät hänet vieraille ihmisille [2]. Ark. Makarius kertoo Nischegorodin Moksalaisista, että hääaattona sulhasen isä, käyden tuttujensa ja sukulaistensa luona, kutsuu niitä samana päivänä pitoihin luoksensa; samoin morsiamen isä lähtee hääpäivän aattoaamulla tyttärensä ystävien ja sukulaistensa luo, ja kutsuu heidät illaksi pitoihin luoksensa. Morsiamen ystävät tulevat tahallansa aikaisemmin, sillä morsian lähtee heidän kanssansa sukulaistensa luokse itkemään kohdakkoin kadotettavaansa vapautta [3]. Sama kirjailija ei kuitenkaan mainitse mitään siitä, pitääkö Nischegorodin Ersa-heimo nuodepitoja, vaikka mainitseekin, että kaiken aikaa, juomingeista häihin asti, morsian ei tee mitään kotonsa ja sukunsa hyödyksi, vaan yhdessä ystäviensä kanssa tekee työtä itsellensä, valmistaen alus- ja päällysvaatteita. Kolme päivää ennen häitä tuleva appi tulee morsiamen taloon ja tuo mukanansa „pure'a“ (simansekaista olutta); hän antaa ensimmäisen kauhallisen morsiamelle, joka juopi kauhan tyhjäksi, olkoon siinä paljo tai vähä, ja joka sitten rupeaa

---

1) Ibidem.

2) „Саратов. Справоч. Листок.“ 1869 года № № 53 и 54 ст. Барминскаго.

3) Рукоп. архивъ Имп. Р. Г. Общества папка „Инородцы“, рукоп. „Этнограф. замѣтки о Мордвѣ Мокшанахъ въ Нижег. губерніи“, арх. Макарія.

Digitized by Google

vikisemään, itkemään ja sanomaan jäähyväisiä läsnäoleville. Hääpäivän aattona morsian menee sulhasen kotiin ja viepi hänelle lahjoja; sulhanen ei saa olla läsnä, vaan hänen täytyy mennä pois kotoa[1], joko naapuriin tai saunaan[2]. Herra Mordoftseff mainitsee Saratovin läänissä pidettävän nuodepitoja, ja että morsiamen ystävät lauluissansa moittivat morsiamen vanhempia siitä, että nämä riistävät heiltä toverin, vaan että morsian itse itkee ja lukee vapauden valitusvirsiä[3].

Fuksin kertomuksen mukaan (Жур. Мин. Вн. Дѣлъ 1839 г. XXXIV) Kasanin läänissä, kuulutettu tyttö ennen häitä joka päivä kokoaa ystävänsä ja itkee niitten kanssa, vaan sulhanen toverinensa iloitsee viimeisenä päivänä; morsiamen voivotukset ja itkut ovat oikein surkeita kuulla. Arkangelilaisen kertomuksen mukaan[4], annetaan tytölle kokonainen vuosi aikaa valmistaa itsellensä vaatteita ja talon tarpeita; ommellessa hän itkee omaisiansa, ystäviä ei kutsuta auttamaan; siis täälläkään oikeastaan ei pidetä nuodepitoja. Morsiamen luvut ja valitukset ovat sangen monipuoleiset ja tässä mainitsemme vaan muutamia, antaaksemme edes jonkun käsityksen näistä tilapäisistä, omatekoisista virsistä. Kääntyen isänsä ja äitinsä puoleen, vaikeroi morsian seuraavaan tapaan: „*Tjatjakaj sovamajt! ili avakaj sovamajt! vest' suskamks kschin'sta, vest' koppardama pojlanksa! Tjatjakaj! ali lama mon kschi jartsan'? Tjatjakaj! tschjem erven' molime kutschamada, ton' putan' kudasat kulalin' pishenene lutschi kulalen' avazin' akscha lavtsjnents marta, tjusha vajnents marta, akscha pulanes aschkadaman', od kotfkasa vel' teliman' ravsha modas putaliman'!*", s. o. „armas isäni! söitpä

---

[1]) Videman sanoo kuitenkin morsiamen sangen usein, yöksi ennen häitä, menevän makaamaan sulhasensa viereen ja siten siis tekevän tarpeettomaksi sulhaselle piiloutua morsiamelta; vaan asian laita onkin niin, että sulhanen kätkeekin itsensä vieraitten vuoksi, ja se ei liikuta muita, kuinka hän kahden kesken morsiamen kanssa on.

[2]) О Мордвѣ—Эрзянахъ въ Ниж. губ. арх. Макарія въ рукоп. архив. Имп. Р. Г. Общества, папка „Инородцы".

[3]) Памятн. кн. Сарат. губ. 1858 года, ст. Мордовцева.

[4]) Сарат. Губ. Вѣд. 1845 г. № 52.

Digitized by Google

sinä minut niinkuin leipäpalan, nielasit niinkuin vesitilkan; vai söinkö minä isäni liiaksi leipää, kun minut nyt miehelle annat; mielummmin olisin kuollut kodossasi, äidin valkosella rintamaidolla ja keltaisella voiheralla elätettynä lapsosena; valkoisiin kääreihin kääreytyisin, uuteen palttinaan peittyisin, mustaan multaan vajoaisin". Kääntyen veljensä puoleen itkee hän seuraavaan tapaan: *„kormiletskoi ljaljakaj, tjat kashiafta langasan, lischmjai valne mon tan'det' izen' mergindin' ezim prjasa ulents vastaneze, a schiralanksa tschesteze; a teni lomanindi maksamast' koda seljme vanjz' ertsama karman, kischnis' putsaze pil'ginenin', ftalu sotsaze kednenin'"*, s. o. „armas veljeni, älä suutu minuun onnettomaan! enhän ole koskaan sinulle liikaa sanaa sanonut, olihan minulla aina etusija (nim. ruokapöydässä), vaan leipä ja suola pöydällä olivat sinun; mutta nyt jätätte minut vieraille ihmisille — kuinka minä siellä avosilmin voin syödä leipää ja suolaa (miksi en kuole)? Kahleisiin taotaan minun nopsat jalkani, selän taakse sidotaan valkoiset kätöseni". Sisaren puoleen käännytään myöskin ja nimitetään häntä vaan nimellä *„patjanei"*.

Herra Orloff kertoo [1]), että Simbirskin läänissä kutsuu sulhasen kotoväki hääpäivän aattona luoksensa neitosia. Puettuansa päällensä parhaimmat vaatteet, ottavat tytöt kepit käteensä. Siisteyden vuoksi ovat nämät kepit päästä peitetyt huivilla ja koristetut nauhoilla. Koristettuansa sirosti huivit, tulevat neidot sulhasen kotiin. Täällä he, asettuen riviin perheen vanhimpien jäsenten eteen, laulavat: „siunaa ukko hopeahapsi, siunaa äitimummo, siunaa meidät kutsumaan vieraita kotia. Teidän talonne päällä hopeaketjusta riippuva kello on ruvennut soimaan; kellon ääni on kuulunut talonne ympäriltä; tämä kello ennustaa teille onnea". Ukko määrää keitä sukulaisia tulee kutsua pitoihin ja viimein, siunattuansa heidät venäjäksi, lausuu: „Menkää Herran haltuun!" Neidot menevät pois. Jokaisen, jota he käyvät kutsumassa, pitää lahjoittaa heille jotakin. Päätettyänsä kutsut, palaa-

---

[1]) Мат. для Ист. и Стат. Симб. губ. 1866 г., вып. II, село Напольное.

Digitized by Google

vat neitoset takaisin sulhasen taloon ja laulavat: „kyllä nyt olemme käyneet! mikä ihmeen iso suku! paljon saimme vaivaa nähdä, vyötäisiin vedessä, polviin loassa laahasimme“. Siihen välistä sulhasen kasvattaja (äiti) laulaa: „armaat siskoni! paljon te vaivaa kyllä näitte, vaan oletteko kaikissa sukulaisissa käyneet, ja kaikki kutsuneet?“ Neidot vastaavat: „kaikissa sukulaisissa olemme olleet, kaikki he käskivät sanoa terveisiä ja lupasivat saapua teille“. Tämän toimen päätettyä, neitoset syövät vähän ja juovat olutta. Vähän levättyänsä neidot lähtevät lämmittämään saunaa sulhaselle ja ennen lähtöänsä anovat laulaen taaskin perheen vanhimmalta jäseneltä siunausta, sanoen: „siunaa ukko hopeahapsi lämmittämään onneksi oiva sauna!“ Ukko vastaa venäjäksi: „menkää Herran haltuun“. Sillä välin tuovat naiset niistä taloista, joita neidot ovat häihin käskeneet, sulhasen taloon kaikenlaista, niinkuin: ryyniä, voita, munia, lihaa y. m. Sulhasen äiti ottaa heidät ystävällisesti vastaan, antaa ryypyn viinaa ja panee istumaan pöytään. Niin pian kuin kaikki kutsutut naiset ovat saapuneet sulhasen kotiin, niin perheen vanhin naishenkilö panee pöydälle arssinan pituisen piiraan, johon on pantu sisukseksi: ensin kerros puuroa, sen päälle munakakkua, uunissa kovennettua piimää ja sitten taas munaa ja puuroa. Päältä tämä piiras voidellaan munalla ja koristeeksi painetaan siihen kuvia juomalasilla, sinettisormuksilla ja lusikoilla. Kun tämä piiras tuodaan pöydälle rupeevat naiset rukoilemaan, laulaen: „anna Jumala onnea tällä hetkellä, varjele Luoja ilkeältä ihmiseltä, anna Jumala sulhaselle runsas viljan ja karjan kasvu“. Tämän jälkeen piiras leikataan pitkin ja poikin neliöihin, ja vaimot rupeavat syömään, juomaan ja iloitsemaan. Teryschevskin Ersalaisilla on tavallisesti, niinkuin P. I. Melnikoff kertoo [1]), vihkijäisaattona „itkupäivä“. Jo tämän päivän aattoiltana kokoontuvat morsiamen sukulaiset tämän luokse: toiset heistä lämmittävät hänelle saunaa, toiset laittavat hänen hiuksensa palmikolle, vaan morsian itse istuu ja itkee katkerasti. Sau-

---

[1]) Симб. Губ. Вѣд. 1851 г. № 25.

nasta tultua, jossa ystävät pesevät morsianta, ja purettuansa hänen palmikkonsa, syövät kaikki yhdessä illallista ja laulavat häälauluja; miehiä tässä ei ole läsnä. Neidot ja morsian eivät makaa koko yönä, vaan laulaen neulovat pyhkimiin punaista paperia. Nämät pyhkimet ovat morsiamen lahjoja. Varhain aamulla, ennen koittoa, menee morsian isänsä ja äitinsä luo ja anoo polvillansa heidän hyvää siunaustansa. Saatuaan siunauksen, lähtee morsian takaportista pellolle ja, kumarrettuaan syvään viidesti itään päin, rupee lukemaan: „siunaa minua isä, siunaa minua äiti, siunaa minua kostea maaemo, siunaa minua taivas ja maa. Nyt käyn pyytämään hyvää siunausta“. Sitten hän menee kotiinsa, istuu keskelle tupaa ja itkee, ystävänsä ympäröivät hänet, laulavat lauluja ja itkevät. Sen jälkeen tytöt vievät morsiamen kainaloista naapuritaloon (Arsamaskin piirissä kantavat miehet morsianta huopapeitolla). Tultuaan portista ulos, morsian taaskin kumartaa syvään viidesti ja, katsellen alkavaa aamukoittoa, lukee: „emo aamukoitto, siunaa minua punaisella päivälläsi, kirkkaalla kuullasi ja kirkkailla tähdilläsi“. „Mulle koitto koittelee — isä pois mun ajelee, päivä kaunis kohoaa, vapautein katoaa“. Morsiamen lukujen jälkeen kaikki menevät naapuritupaan, ja kun päivä on täydellisesti noussut, palaa morsian ystävinensä kotia. Äiti ottaa heidät vastaan, istuttaa pöytään ja tarjoo bliniä. Sitten morsian ystävinensä menee sukulaisiinsa (vanhimman luo ensin j. n. e.) syömään bliniä, ja sitten kunkin ystävänsä luo. Täällä, paitsi bliniä, annetaan viinaa, olutta ja munakakkua. Kadulla ystävät kuljettavat morsianta kainaloista ja hän taas lukee, kuinka hänet on annettu kauas kuuluisaan taloon. Morsiamen ystävät vastaavat äidin puolesta, että äiti tulee katsomaan lastansa ja tuopi hänelle kalatschin (vehnäleivoksen). Käytyänsä kaikissa sukulaisissa, palaavat kaikki, morsian ja ystävät, aina päivän vielä ylläällä ollessa, morsiamen kotiin, pukemaan häntä „suureen siunaukseen“ kaikkine mordvalaisine temppuineen, niin kutsuttuun: *kutazo*'on, jota nykyjään käytetäänkin vaan häätilaisuuksissa. Neidot kuljettavat morsianta kainaloista, äiti tulee heitä vastaan, asettaa pöydälle

Digitized by Google

leivän, suola-astian, padan puuroa, munakakun ja yhden paistetun munan ja sytyttää kynttilän jumalan kuvien eteen, joille hän tekee kolme lattiaan ulottuvaa kumarrusta. Morsian tulee itkien pöydän luo, isä tarjoo hänelle „pure-olutta“ kauhasta, joka ei saa olla täynnä, ja lausuu: „kas tässä lapseni työstäsi, ota ja juo mikäli vaan tahdot“. Morsian itkien valittaa, ettei hänelle annettu täyttä kauhaa, kiittää työtänsä ja nöyryyttänsä ja pyytää kestittää ystäviänsä, jotka hänen kanssansa „kävivät blinillä ja kannattivat häntä valkoisista kätösistä“. Morsian ei juo äidin tarjoomaa olutta, sanoen, että juoda hänen oluttansa on sama, kuin „raastaa omaa sydäntänsä“. Isä sillä välin käypi pöydälle ja, likistäen kätensä rinnalleen, rupee itkemään; ystävät ottavat morsianta kainaloista ja vievät isän luo. Vaikka morsian lukeekin tässä kohdassa lukunsa venäjäksi, niin kuitenkin sopii otaksua, että muutamat kohdat luvuissa ovat puhtaasti mordvalaisia, koska niitä voipi kohdata jokaisessa epillisessä ja lyyrillisessä, tapoja kuvaavassa, mordvalaisessa laulussa. „Seis isäni, seis, ällös minua pelätkö, seis armas aurinkoni — ällös minua kauhistuko! Minä tulen luoksesi — pyytämään siunaustasi. En taloasi tahdo, en asialleni sinua lähetä: anna minulle hyvä siunauksesi, mennessäni vieraaseen väkeen, siunaa minut vieraan isän — emon luo. Katsoppas isäseni aukealle kedolle, etummaisesta ikkunasta armasta aurinkoa. Aukealla kedolla kaunis koivu kasvaa, taivaalla armas aurinko paistaa, kirjolehdet tuulessa liikkuvat, tuulesta, myrskystä maahan kaatuvat. Seis isä, seis, älä katso aurinkoa armahaista, tähystele kaunokaista! eipä oikein aurinko paista, eipä oikein koivu, valkokuori kasva! lapsesi seisoo edessäsi. Eivät kirjolehdet liiku tuulesta, eivät vihurista maahan karise — lapsesi kasvoilta kuumat kyyneleet varisee. Seis isä, seis! älä mua pelkää armahani, älä kauhistu isokultani! Leivästäsi, suolastasi, juomastasi, ruoastasi, opistasi kultajalkoihisi lankean, suutelen kätesi hopean: enkä sääli koristeita, enkä juhlapukimia, enkä juhla-kutazo'a. Jalkoihisi vaivun sulle, siunaukses anna mulle, käsiäsi suutelen, itseän' en säästele. Siunaa minut isäni, vieraan kanssa elämään, vieraan töitä

Digitized by Google

tekemään". Näitten lukujen jälkeen *) morsian lankee isänsä jalkoihin, laskee päänsä hänen polvillensa ja suutelee hänen käsiänsä. Sitten tulee uudet luvut: „lämpöiselle sydämmellesi lapsesi painaos, säästä mua isä ja siunatkos! Rohkenisinko isäni asettaa valkeat käteni mahtavalle olallesi? Rohkenenko kasvattajani painaa pääsi rinnalleni?" Isä ottaa jumalan kuvan hyllyltä, asettaa sen tyttärensä pään päälle ja lausuu: „Jumala sinua siunaa, ja minäkin siunaan". Morsian, likistäen jumalan kuvaa ja suudeltuaan isäänsä, alkaa taas itkeä ja lukea: „nyt menen isäni, luokse armaan äitini! Hajotkaatte, siirtykäätte, hyvät ystävät ja naapurit, nyt menen uuni-emon luo: sanovat emo-uunin luona emojen seisovan". Äiti seisoo todellakin uunin luona ja vastaa tyttärelleen seuraavilla luvuilla: „tule lapseni, tule kyyhkyni! tule hempukkani, tule kunnes vielä saat noudattaa omaa tahtoasi; emouunin luona emosi seisoo, tule, sua syleilen, syömmelleni painelen". Sitten morsian kertoo yllämainitut äidin luvut. Kun äiti on siunannut morsiamen, ottavat ystävät tämän kainaloista ja vievät naapuritaloon, ja kadulla morsian lukee: „ei tarvinnut mua isoni, suuttui minuun emoni, siunasivat vieraissa elämään, vieraita töitä tekemään". Naapuritalossa riisuvat ystävät morsiamen, ja väsyneinä, yöt ja päivät käytyänsä ja laulettuansa, käyvät kaikki maata.

Niinkuin yllä olen jo maininnut, ei Moksa-heimo vietä neitopitoja erityisinä, tavan vaatimina kemuina, ja tutkinnoissani aina huomasin, että ylimalkaan kaiken aikaa juominkien ja häitten välillä, morsiamen ystävät kokoontuvat hänen luoksensa ja auttavat ompelemaan alus- ja päällysvaatteita; siellä ja täällä [1]) näihin neulojaisiin tullaan ilman kutsua, tai kutsutaan tuttuja ja sukulaisia, aviomiehiä ja naisia ja nuoria miehiä [2]), ja sitten pidetään neitopidot muutamissa paikka-

*) Venäläisessä muodossa ainakin ovat nämät luvut vaillinaisia loppusoinnuiltaan, runomitasta ei ole puhettakaan. Suomennoksessa on koetettu säilyttää niille sama muoto. *Suom. muist.*

[1]) Петр. уѣздъ Мечкасье, Федосья Голяшкина, Кузнец. уѣздъ Кемешкеръ, Степанида Пятаева.

[2]) Красносл. уѣздъ Мамалаево и Шингарино, Васильчикинъ и Степанъ Атяшкинъ; Инзар. уѣздъ, Верхис, Николай Мурзайкинъ.

Digitized by Google

kunnissa samaan tapaan kuin Ersa-heimollakin. Ersa-heimo nim. pitääkin neitopitoja erityisenä, välttämättömänä, vanhan tavan vaatimana hääjuhlana, jota myöskin osoittavat neitopitojen monet erityiset, symbooliset toimet; kuitenkaan, niinkuin yllämainitusta saattaa huomata, ei Ersa-heimo aivan aina pidä neitopitoja erityisenä tärkeänä kohtana häistä, vaan pitää niitä ainoastaan n. k. „posobljama'na", s. o. auttajaisina [1]). Siellä, missä neitopidot eivät ole kadottaneet symboolista uskonnollista merkitystänsä, aljetaan ne varhain aamulla, hääaattona; heti noustuansa ja puettuansa itsensä yksinkertaisimpiin, aivan koristamattomiin vaatteisiin, sellaisiin, jotka kuuluvat välttämättömään jokapäiväiseen mordvalaiseen naispukuun, lähtee morsian ystäviensä luo, joita hän kutsuu kotiinsa auttamaan valmistuksissa ja lievittämään hänen suruansa. Silloinkin kuin neitopitoihin kutsutaan myöskin miesväkeä, käypi morsian itse kutsumassa; jos neitopidot ovat vaan tavallinen „posobljama", niin kutsuminen tapahtuu tavallisesti juominkien jälkeisenä päivänä. Ystävät eivät ole tietävinään, että hän menee miehelään, kyselevät; eivätkä lupaa millään ehdolla ilmoittaa asiaa pahaasuovalle, ilkeälle ihmiselle; samalla kukin ystävyytensä merkiksi pukee morsiamen päälle jotakin omista koristeistaan; morsian tosin antaa takaisin sittemmin nämät koristeet ja helut, vaan kuitenkin, mitä enemmän hänen päällensä ripustetaan, sitä suurempi kunnia, sillä suuri koristemäärä osoittaa, että hän on osannut hankkia paljon ystäviä. Tetyschkin piirissä on tapana, että morsian sulhasen läsnäollessa riisuu nämät koristeet ja antaa takasin ystävillensä, ja sulhasen tulee puolestansa antaa näille lahjoja, etenkin makeisia, vaan myöskin rahaa. Rahaa 3—5 kop. lahjoittaa sulhanen morsiamen ystäville Kusnetskin ja Ardatovskin piireissä Simbirskin lääniä [2]). Koska Tataareilla ei ole mitään tällaista tapaa, niin ei suinkaan voi otaksua, että Tetyschkin karatait olisivat

---

1) Ардат. (Нижегород) уѣздъ, Макателемъ, Наталья Ревингина и Самар. уѣздъ, Семейкино, Антонъ Мосѣевъ.

2) Кемешкерь, Степ. Пятаева и Пичкасы, Матвей Дробышевъ.

näiltä tämän tavan lainanneet. Ystävät eivät mene yhdessä morsiamen kanssa hänen kotiinsa, vaan kukin laittautuu pikemmiten valmiiksi ja menee suoraan morsiamen tupaan, jonne he asettuvat ja vahtaavat porstuasta, milloin morsian, päätettyään käyntinsä, lähestyy kotoansa. Niin pian kuin he huomaavat hänen lähestyvän, sulkevat he ovet, eivätkä päästä häntä kotia, sillä hän menee naimisiin — on siis pettänyt heidät, ja sen vuoksi morsiamen ja neitojen välillä tapahtuu seuraava keskustelu: *„Ki ton uljat?“* — *„Tehter' Kato“.* — *„Af uljat ton Kato tehter', ton uljat Katava“* [1]). — *„Af uljan Katava“.* *„Af sodatadiz, proksimmize, kulovtomize Katonok“*, s. o. „Kuka sinä olet?“ — „Kaisa neito“. — „Et sinä ole Kaisa neito, vaan Kaisa akka“. — „Minä en ole Kaisa akka“. — Me emme tunne sinua, „meidän Kaisa on juotu ja viety“. Sittenkuin on täten paljo keskusteltu, ja morsian monasti vakuuttanut, että hän todellakin on heidän onneton Kaisa ystävänsä, jonka pahat ihmiset tahtovat väkisin erottaa ystävistänsä, nämät viimein heltyvät ja aukaisevat oven. Morsian heti tupaan päästyänsä, menee arkullensa ja ottaa sieltä omatekoisen paidan ja lähettää sen jonkun ämmän kanssa sulhasellensa. Sulhasen täytyy hääpäivänä pukea tämä paita yllensä ja samalla lahjoittaa tuojalle jotakin, etenkin rahaa. Iltapuolella alkaa työ ja morsiamen ylistäminen. Morsian istuu penkille, kasvot uuniin päin, ei kajoo ollenkaan työhön, vaan hyrähtää aika ajoin itkuun ja luvuilla vastaa, ettei hän ansaitse niitä kiitoksia, joilla ystävänsä häntä niin ylöllisesti ylistävät, ja että hän ilman ystäviänsä varmaan näivettyy murheeseen. Ystävät samalla aikaa kiittävät hänen ruumiillista ja hengellistä kauneuttansa ja kaikin tavoin kehuvat hänen täydellisyyttänsä. Antaaksemme edes jonkun käsityksen kuinka näissä lauluissa morsianta ylistellään, painatamme tähän alle erään Ersa-heimossa hyvin levinneen laulun, jonka satuimme kuulemaan

---

[1]) Tämä morsiamen ystävien lause suoraan osoittaa, että morsian juominkien jälkeen todella on tullut vaimoksi, ja että juomingit siis ovat pidettävät häitten pääkohtana.

Digitized by Google

Lukojanovskin piirissä [1]). Muutamissa paikoissa täytyy morsiamen, neitopidoiksi määrättynä päivänä, lähteä jäähyväisille sukulaisiinsa ja tuttaviinsa; hän ei ole yksin, vaan häntä seuraa joko veljensä tahi läheisin sukua oleva poika, useimmiten kaksi sukulaista nuorta miestä. Morsiamen jalat ovat niin käärityt, että hän tuskin voi liikkua. Hän on puettu arkipukuun, sillä, vaikka häät eivät enää osoitakkaan väkivaltaista ryöstöä vanhempien kotoa, niin kuitenkin kansassa on säilynyt muisto entisestä väkivaltaisesta tavasta, ja siis jo itse naimisaate ei enää salli olla juhlapuvussa ja ilovaatteissa. Lähtiessänsä vanhempiensa kotoa, pitää morsiamen kolmasti niiata maahan sanoen: *„mastir! mastir! kirdjamak! varma! varma! uskamak!* [2]) (s. o. maa! maa! pidä minua! tuuli! tuuli! kanna minua!) — Sen jälkeen hän ottaa kynnyksen alta näpillänsä multaa ja pistää poveensa. Painaen pään rinnoillensa, lähtee morsian nyt tuttujen ja sukulaistensa luo, sanoo kaikille jäähyväiset ja kiittää nauttimas-

---

[1]) Ревезень, Трофимъ Авиловъ.

„Katonok vadre, koda utse“,
„Katonok mazi̯, koda tschi“,
„Katonok prja, koda pansh“,
„Katonok potetne, koda pandotne“,
„Katonok pilgetne, koda tumotne“,
„Katonok kedetne, koda ejkakschon'“,
„Katonok sere, koda kuz“,
„Koda kuz a meni̯ es-prjanzo“,
„Koda kuz a sivi̯ es-prjanzo“.

s. o. Meidän Katri on lempeä kuin vuona,
Meidän Katri on hyvä kuin aurinko,
Meidän Katrin pää on kuin kukka,
Meidän Katrin rinnat kuin kummut.
Meidän Katrin jalat kuin tammet,
Meidän Katrin kädet pienet kuin lapsen,
Meidän Katrin vartalo kuin lehmus,
Samoin kuin lehmus se ei taivu,
Samoin kuin lehmus se ei taitu.

[2]) Кузнец. уѣздъ, Кемешкерь, Пятаева.

Digitized by Google

tansa hyväntahtoisuudesta; hän ilmoittaa heille menevänsä naimisiin ja itkee katkerasti osaansa, joka pakoittaa hänet jättämään heidät ja alkamaan uutta orjan elämää; sitten saattajat ottavat häntä kainaloista ja kiiruun kautta kuljettavat hänet ulos tuvasta; sitten mennään toiseen taloon ja tehdään siellä samalla lailla. Näitten saattajain tarkoitusta emme tällä haavaa täydellisesti käsitä, ehkä muutamissa paikkakunnissa [1]) säilynyt tapa, valita morsiamen saattajiksi sulhasen veljiä eli läheisiä sukulaisia, antaakin aihetta siihen luuloon, että morsiamen uloskuljettaminen osoittaa Mordvankansan vanhassa naimistavassa olevaa väkivaltaisuutta. Illaksi tulee morsiamen vanhempain tupaan hänen tuleva appensa ja tuopi mukanansa „pure-olutta"; hän kestittää morsiamen vanhempia tällä juomalla, juottaen sitä omenapuisesta kauhasta, joka ennen aikaan oli tärkeä kapine rukouksissa ja uhreissa; ensimmäisen kauhallisen hän tarjoo morsiamelle, jonka tulee juoda kaikki tyynni. Tuleva appi ojentaa hänelle kauhan seuraavilla sanoilla: *„koda pure uli tseker-tsebersta erjak! Koda pure uli taza-tazasta Keltschak! Koda pure reskaftai-reskaftak ozal! Koda pure uli mani ul'ht mani! Koda komle uli koze lopatnen-ul'ht koze shabatnen! Koda pure uli koze komlen'-ul'ht koze kil'demen'!"*, s. o. niinkuin „pure" on hyvää, — olkoon elämäsikin hyvä! Kuin „pure" on vahva — olkoon rakkautesi vahva. Niinkuin „pure" voittaa — voita murhe. Niinkuin „pure" on puhdasta — ollos puhdas. Niinkuin humala on rikas lehdistä — ollos sinä rikas lapsista! Niinkuin „pure" on rikas humalasta — ollos sinä rikas karjasta. Lausuttuaan tämän pyhän kaavan, tuleva appi kastelee sormensa pure'en ja heittää sitä morsiamen päälle; sitten ojentaa hän morsiamelle kauhan, joka tämän tulee juoden tyhjentää yhtäpäätä. Tämän toimen päätyttyä, tytöt istuvat lavitsoille ja ryhtyvät työhön, taikka työn puutteessa laulavat ja juttelevat.

---

[1]) Нижегор. губ. Ардат. уѣздъ, Макателенъ, Наталья Ревингина и Арзамаскій уѣздъ, Кардавеле, Федоръ Ильцовъ.

Digitized by Google

VII.

Vihkijäiset — hääkemujen neljäs kohta.

Viimein tulee hääpäivä, siis se osa häistä, jota nykyjään ehkä, kristin uskon ankarasta vaikutuksesta, pidetään pääkohtana häämenoissa. Kaikki häätoimet ja tavat alinomaa muistuttavat ennen käytettyä väkivaltaista tapaa, nim. sulhasen vaimoryöstöä. Tosin itse häät jo ovat saaneet kotoisen juhlan ja ennalta tunnetun tapauksen muodon, ja nykyjään ainoastaan muistetaan joskus olleen tavallista salata hääpäivää; vaan kuitenkin joka askeleella, jokaisessa morsiamen sanassa, näkyy hänen vastenmielisyytensä avioliittoon, ja vanhemmat useimmiten eivät saa olla läsnä vihkijäisissä ja häissä, joka tapa arvattavasti on muisto siitä, että he ennen eivät saattaneet ottaa osaa häämenoihin, koska naiminen tapahtui ryöstöllä, heidän tietämättänsä, ja useimmiten heidän tahtoansa vastaan. Meillä on herra Prosinin kertomus Goroditschenskin piiristä, Pensan läänistä[1]), jossa hän mainitsee, että morsian viedään vihille valkean peiton alla, ja samalla huomauttaa, ettei valkoisella värillä tässä ole mitään merkitystä, vaan valitaan tämä väri ainoastaan siksi, ettei Mordvalainen rakasta kirjavaa; se vaan on tärkeää, että morsiamen täytyy olla peitettynä, ja se taas tapahtuu siksi, ettei kukaan häntä näkisi, tuntisi ja riistäisi. Jo ennen lähtöä morsiamen talosta täytyy sulhasen antaa lahja kaikille morsiamen kumppaneille, s. o. maksaa lunastusraha morsiamesta; sillä aikaa kuin sulhanen ja morsiamen kumppanit hierovat kauppaa, istuu morsian kaiken aikaa uunin patsaan ääressä, vaikeroi ja ottaa jäähyväisiä kodoltansa, vanhemmiltansa, kumppaneiltansa, ja lausuu viimein jäähyväiset neidon vapaudelle. Bugulminskin piirissä Samaran lääniä, herra Krontovskin kertomuksen mukaan, lähtevät sulhasen sukulaiset varhain hääaamuna kahdella hevosella sulhasen luo ja valmistavat kunniakuomin morsiamelle; kuomin päällys laitetaan valkoisesta palttinasta ja pohjalle pannaan heiniä tahi höyhenpolstari. Varustettuansa kuomin ja

---

[1]) „Пензен. губ. Вѣд. 1865 г., № № 39 и 40.

ratsut, lähtevät kaikki tupaan, jossa isä sytyttää kynttilät jumalankuvien eteen ja kehoittaa läsnäolevia rukoilemaan tulevalle perheelleensä onnea; hän mainitsee useamman kerran edellämainitun rukouskaavan, sitten ottaa jumalankuvan ja leivän ja siunaa sulhasen. Saattoseuralaiset sillä välin asettuvat uunin viereen ja porstuan konttooreihin, joista, sulhasen äidin osoituksen mukaan, ottavat leivän, uunipiimällä täytetyn piiraan, viinaa, olutta, ja lähtevät sulhasen vanhempain kanssa morsiamen kotiin. Tässä tilaisuudessa ajavat ensimmäisillä rattailla (reellä) sulhasen isä ja äiti, seuraavalla juohdemiehet, sitä seuraavalla läheisimmät sulhasen sukulaiset ja toverit j. n. e. Niin pian kuin morsiamen talosta huomataan ensimmäinen pari, rientävät siellä olevat sulkemaan portteja, estääksensä talosta sellaista väkeä, joka tulee riistämään heiltä heidän kallista aarrettansa. Vanhemmat ja juohdemiehet nousevat rattailta (reestä) ja lähestyvät porttia. „Keitä olette?“ kysytään heiltä portin takaa. „Hyvää väkeä vaan ja tultiin oikealle asialle: auaiskaa!“ Porttia kuitenkaan ei heti auaista, vaan käytetään tätä keinona, jolla kiskotaan sulhasen vanhemmilta viinaa; kauan keskustellaan, ja tavallisesti schtoffista viinaa auaistaan portit ja päästetään sulhasen saattojoukko sisään. Sulhasen äiti ja saattoväki heti alkaa asetella ruokia tuvan kunniapaikkaan, ja pannen pöydälle kaikki, mitä ovat mukanansa tuoneet, kestittävät morsiamen kaikkia sukulaisia; tämän jälkeen morsiamen sukulaiset käskevät sulhasen sukulaisia luokseen, ja nyt mennään tuvasta tupaan, jolloin sulhasen äiti on velvollinen jokaiseen tupaan jättämään pyöreän leivän, joka luonnollisesti vaan esittää morsiamesta maksettavaa lunnasrahaa.

Sillä aikaa kuin sulhasen vanhemmat käyvät morsiamen sukulaisissa, puetaan morsianta vihille; pukemista kestää niin kauan kuin mahdollista, ja morsiamen pitää nimenomaan vastustaa, nipistää ja purra. Kaikkein viimeiseksi pannaan hänen päällensä säkin tapaan ommeltu valkoinen viitta *), jonka alta näkyy monivärisesti kirjaeltu paita; pää-

*) Viitta (ven. schuschpan) on valkoisesta sarasta tehty päällysvaate.

hän pannaan punainen villahuivi, ja käsiin valkoisesta läkkilevystä, tahi keltaisesta tai punaisesta vaskesta laitetut rannerenkaat. Kun morsian vihdoinkin on puettu, tuodaan hänet tupaan, asetetaan keskelle lattiaa jakohirren alle, luetaan paikkakunnallinen ja samalla joskus myös kristillinen rukous, ja sitten siunataan morsian jumalankuvalla ja pyöreällä leivällä. Siunauksen toimitettua, morsiamen veljet, mutta useimmiten sulhasen seuralaiset, ottavat morsianta kainaloista ja vievät ulos rattaille (rekeen); hän ei käy istumaan, vaan hänen pitää seisoa, ja häntä tukevat neito-ystävänsä. Kun on saavuttu kylän rajalle, niin joukkoa johtava juohdemies huutaa: „seis!"; kaikki pysähtyvät, nousevat rattailta tai reestä ja tulevat juohdemiehen rattaille, sillä he kyllä jo tietävät hänen tämän varalta jo ennalta varustaneen ryypättävää ja haukattavaa. Sillä aikaa kuin juomabaluiset ryyppäävät, jakaa morsian ystävillensä kodistansa otettuja lahjoja; nämä lahjat ovat enimmäkseen huivia, ja niitä jakaen itkee morsian kaiken aikaa, ja valittaa laulaen sitä murhetta, joka hänet on vallannut ystävistään erotessaan. Joka neidolle täytyy hänen lukea eli laulaa eri tavalla. Viimein lähestyvät sulhasen seuralaiset ja nostavat hänet rattailta; morsian heittäytyy hevosten jalkoihin ja pyytää heitä unhottamaan sen pahan, jonka hän heille mahdollisesti on tehnyt, kun ei ole heitä ehkä kylliksi säästänyt; sitten hän lahjoittaa hevosille huivia ja nauhoja, jotka heti palmikoidaan näitten harjoihin ja otsatukkaan. Lopetettuansa hevosluvut, rientää morsian veljiensä rattaille, vaan sulhasen seuralaiset tarttuvat hänen kainaloihinsa ja vievät hänet tulevan anoppinsa luo; morsian huutaa, taistelee, raapii, vaan luonnollisesti ei pääse irti; kaikki rientävät rattaillensa ja kiitävät täyttä vauhtia kirkkoon. Kirkkomatkalla koettaa morsian vielä yhtä kujetta, vaikka anopin tuleekin häntä siitä kaikella tavalla estää; hän nim. tempaa päästä hunnun ja heittää sen tielle. Hänen veljensä pysäyttävät äkkiä hevosensa, hyppäävät maahan, tempaavat huivin ja antavat sen takaisin vasta saatuansa puoli schtoffia viinaa mieheen; tässä tavassa on viivytteleminen pääasia ja muistuttaa sitä aikaa,

Digitized by Google

jolloin kaikki viipyminen saattoi toimittaa ryöstäjät takaa-ajajain käsiin ja jolloin huivin lunnasmaksu oli väkivaltaisen ryöstön todellisena lunnasrahana. Jos anoppi on sukkela, niin ei morsiamen onnistukkaan riisua ja heittää huiviansa; ylimalkaan heti kuin tapa on täytetty, morsian tempaa päästänsä muutamia hiuksia ja lähettää ne äidillensä. Viimein tullaan kirkkoon kylliksensä odottaneen papin luo ja toimitetaan vihkijäiset venäjän-uskonnon mukaan. Kun pappi, vihittyänsä, kehoittaa nuorikoita suutelemaan, niin nuorikko koettaa vastustaa ja lyöpi sulhasta vasten kasvoja; siihen joutuu appi apuun, pitää kiinni nuorikkoa harteista ja siten auttaa poikaansa tämän ensimmäisessä taistelussa vaimon kanssa. Nuori aviomies pyytää näön vuoksi vaimoansa istumaan viereensä, ja tämä kieltää; silloin hän ottaa hänet syliinsä, istuttaa viereensä ja ajaa minkä hevoset vaan pääsevät. Morsiamen kumppanit ja sulhasen kylän neidot kohtaavat nuorikkoja talon portissa herjauslauluilla ja laulavat nuoren miehen kaikista kulissintakaisista salaisuuksista. Näillä lauluilla ei kuitenkaan tahdota loukata sulhasta, sillä niitten poisjättämistä pidettäisiin päin vastoin loukkauksena sulhaselle, sillä silloinhan ei hänellä olisikkaan ennen häitä tehtyjä syntejä, toisin sanoen, kukaan ei siis viitsinyt edes katsellakkaan häntä, eikä lempiä tuota kurjakohtaloista miestä.

Nuori aviomies sillä välin nousee sukkelaan rattailta ja juoksee suin päin kammioaittaan *), johon vanhat akat ovat jo ajoissa valmistaneet aviovuoteen. Saattoseuralaiset kantavat käsissänsä nuorikon tupaan, eikä nuorikko enää vastusta kantajia; appi tulee häntä vastaan jumalankuva käsissä, ja nuoren aviomiehen läheisin naissukulainen peittää nuorikon päästä jalkoihin humalalla; kantajat koettavat kantaa häntä niin, että hän tulee kokonaan humaliin. Kun nuorikko on tuotu tupaan, asetetaan hänet vasten uunia lä-

*) Kammioaitta on tuvan sivuun kyhätty pieni huone, jonka seinät ovat punotut aivan ohkaisista puista ja peitetyt savikerroksella. Se vastaa meidän tupakamariamme ja on rakennettu toiselle puolelle porstuaa; rakennusaineitten puutteesta on se tehty yllämainituista aineista. *Suom. muist.*

helle ystäviänsä, jotka yhä vaan herjaavat hänen miestänsä ja vakuuttavat hänellä toisen jalan olevan lyhemmän toista, sanovat häntä kierokylkiseksi, hampaattomaksi j. n. e. Nuorikon rinnalla istuvat hänen veljensä taikka, niitten puutteessa, hänen kylänsä pojat. Viimein sulhasen sukulaiset huomaavat syyn neitojen loppumattomiin herjaushaluihin, tuovat heille viinaa, vaan pääasiassa kestittävät nuorikon veljiä, jotka samalla myöskin saavat melkoisia lahjoja. Tätä vaan tarvittiinkin: nuorikon veljet nyt kohta ajavat tuuppaamalla tytöt pois tuvasta. Ystäviensä karkoitettua, otetaan morsianta kainaloista ja viedään uunin luo tutustumaan sen kanssa ja tulemaan sen kanssa hyväksi ystäväksi; nuorikko kumartaa uunia ja pyytää sitä, ettei se tahraisi, vaan rakastaisi ja tottelisi häntä. Sitten hän istuu kiukaalle ja hänelle ojennetaan lapsi. Anoppi antaa hänelle lasin pureoluttta, jonka nuorikko juopi kerrassansa, ja sitten taas antaa puolestansa lapsen anopille. Tämän tavan tarkoitus on selvä itsestänsä. Sitten nuorikko taas viedään kammioaittaan miehensä luo, joka sillä välin on mennyt sinne, ja joka ei saa näyttää itseänsä sieltä ennen aikaa. Morsian ei mene suinkaan mielellään kammioaittaan, vaan päin vastoin koettaa kaikin tavoin kiskoa itseänsä irti kantajistansa; mutta tässä ei hänestä suuresti välitetä, vaan tuupataan tupakammioon ja suljetaan ovi. Muutaman minutin kuluttua saapuu sinne kaase ja tuo mukananansa viinaa ja pannun, jossa on munakakkua; sitten hän itse syöttää ja juottaa nuorikkoja. Sen jälkeen jätetään nuorikot kahden kesken puoleksi tunniksi; tämän ajan kuluttua nostetaan ne vuoteelta ja tuodaan ilolla aitasta tupaan, jossa kaikki vieraat heitä malttamattomasti odottavat. Nuori aviomies tarjoaa kumarrellen kaikille viinaa, ja nuorikko jakaa kaikille läsnäoleville enimmäksensä omatekoisia lahjoja. Lahjoja jakaessansa kumartaa hän kaikkia jalkoihin eikä nosta päätänsä lattiasta, ennenkuin vieras, juotuansa ja pyyhittyänsä suunsa hänen lahjallansa, asettaa kätensä hänen päänsä päälle; samalla vieraat pitävät velvollisuutenaan varojensa mukaan lahjoittaa jotakin morsiamelle, esim. rahaa, ja joskus, jos ovat läheistä sukua tai

Digitized by Google

muutoin pitävät morsiamesta, karjaa ja mehiläispesiä. Häitten jälkeen asuvat nuorikot koko viikon yhdessä, vaan sitten lähtee vaimo vierailemaan vanhempiensa luo. Koko vuoden pitää hän vaan iloista elämää, ei ryhdy talouden toimiin eikä tahri käsiänsä työllä; koko viikon jälkeen häitten tupruaa savu patsaana nuorikkojen tuvasta ja toiset pidot lyövät kättä toisille. Juohdemieheksi valitaan useimmiten sukkelanpuoleinen mies, ja tämän toimena on alinomainen lörpöttäminen ja sukkeluuksien sommitteleminen; tätä tointa nimitetään: „*kaschtan*“. Juohdemiehelle annetaankin useampi ryyppy ja moni makupala, ja koko kylä häntä kyllinkin kunnioittaa [1]). Nischegorodin läänissä sanoo herra Martinoff ennen häitä morsiamen luona laitettavan syömingit ja juomingit, vaan morsiamen itsensä samaan aikaan ajavan sulhasen luo ja tiellä jakavan kaikille vastaantulijoille omatekoisia lahjoja. Kun hän lähestyy sulhasen tupaa, rientää juohdemies hänen luokseen, ottaa hänet syliinsä ja viepi tupaan. Sulhanen sillä välin juoksee taaksensa katsomatta suoraan kirkkoon, jossa sitten pariskunta vihitään; sitten hän taas jättää nuorikon ja juoksujalassa kiitää kotiin, jossa hän kesällä piiloutuu kellariin ja talvella kammioaittaan. Keskelle sulhasen talon pihaa asetetaan, ennen hääjoukon kirkosta saapumista, rikkauden symboolit, puuro ja pure-olut, vaan morsiamen päälle heitetään humalia ja hän puetaan nurinkäännettyyn turkkiin; tämä kaikki tehdään rikkauden ja varallisuuden osoitteeksi [2]).

Krasnoslobotskin piirissä, Pensan lääniä, on Moksalaisilla tapana viedä morsian heti aviovuoteelta jokeen; morsiamen jälessä kulkee pitkä saattojoukko: hänen kaksi entistä kumppaniansa kantavat hänen edessänsä tyhjää saavia; näitä seuraa ämmä, pyöreä leipä kädessä, sitten ystävät kauhoilla, ja viimein koko joukko tyttöjä. Nuorikon pään päällä on koko joukko pyyhkimiä; hän nojautuu kahteen kumppaniinsa ja kaiken matkaa kumartaa kaikelle neljälle haaralle;

---

1) „Самар. Губ. Вѣд.“ 1866 г. № 26.
2) „Нижегор. Губерн. Вѣдом.“ 1865 г. № 24.

Digitized by Google

kaiken matkaa polkua kastellaan kauhasta vierteellä (braga), „että uusi elämä hänestä maistuisi makealta". Joelle tultua lausutaan tavan mukainen rukous, kaadetaan saaviin vettä, ja palataan kotia samassa järjestyksessä, kuin oli tultukin. Tuvassa sitten riisutaan nuorikolta pyyhkimet ja lyödään leivällä päähän, jolloin anoppi antaa hänelle hänen ansioitansa vastaavan nimen. Tämän jälkeen nuorikko vyötetään ja pakotetaan menemään uunin luo paistamaan blinia, joita hän tarjoo vieraille; nämät syövät ja kiittävät nuoren emännän taitoa ja hänen työnsä joutuisuutta [1]).

Kun hääjoukko lähtee kirkkoon, niin juohdemies pysähdyttää sen matkalla ja kiertää veitsi kädessä hääväen kolmeen kertaan, luultavasti karkoittaaksensa hääväestä pahan hengen. Saratovin läänissä, ja siis samoilla Moksalaisilla, on häämenoissansa yhtä ja toista, joka on sangen tärkeää, ollen jäännöksenä muinaisista tavoista taikka kuvauksena niistä suhteista, joihin puolisot avioelämässänsä joutuvat. Hääpäivänä juohdemies ja sukulaiset kokoontuvat sulhasen kotiin ja ajavat täältä hakemaan morsianta; morsian sillä välin jo pukeutuu juhlapukuun: hän puetaan parhaimpaan „panar'iin" (paitaan) ja viittaan (schuschpaniin); ylen ympäri ripustetaan helmiä ja heluja (kerran punnitessamme painoivat nämät riippuvat koristeet 23 naulaa). Pukeutuneena istuu hän kasvot uuniin päin ja alkaa itkuilla ja luvuilla sanoa jäähyväisiä kodillensa ja kaikille siinä oleville kapineille; morsiamen itkiessä pukevat naiset hänen kaulaansa palan palttinaa, huivia, helmiä ja sormuksia. Sillä välin viedään morsiamen tavarat vähitellen niille rattaille, joilla hänen on määrä mennä; juohdemies, punanen huivi — puhtauden symbooli heitettynä olan taakse — auttaa tavaroita asetettaessa, vaan sitten ottaa käteensä miekan tai viikatteen ja tunkeutuu morsiamen kuomin perälle. Tuskin on ennätetty puolen virstaa kotoa, niin juohdemies seisattaa hevoset ja kulkee paljas sapeli kädessä kuomin ympäri, ajaen pois pahaa henkeä. Puolen tunnin kuluttua pysähdytään

---

[1]) „Москов. Универс. Извѣстія" 1868 г., № 4, ст. Примѣрова.

Digitized by Google

taaskin, ja aina samalla tapaa, kunnes on saavuttu sulhasen asunnolle. Täällä ottaa morsianta vastaan talon vanhin (mies), seisattaa hänet ovella ja tekee kirveellä loven oven pihtipieleen, siten merkiten uuden perheeseen tulevan jäsenen. Koko ensimmäisenä aviovuotena nimitetään morsianta „odjrava“, s. o. nuoreksi emännäksi (tekijä on väärin kirjoittanut „oderva“), tahi „vetsehova“, s. o. armaaksi, ja hän käypi paljain päin; vasta tämän ajan jälkeen käyttää hän päähinettä (sorokkaa) ja saapi nimekseen „parava“, s. o. hyvä akka, tahi „mazava“, s. o. kaunis akka; samalla kertaa häntä vanhempi edellä oleva miniä myöskin saapi toisen nimen ja sanotaan „sirjava“ (tekijä on väärin kirjoittanut „sirova“), s. o. vanhaksi, tahi „pokschava“, s. o. suureksi, vanhimmaksi [1]. Eräs tuntematon tekijä kertoo, että Temnikovskin Moksalaiset [2]) myöskin peittävät morsianta punaisella päähuivilla, etteivät pahat ihmiset häntä pilaisi, ja ettei paha henki sekaantuisi häihin.

Simbirskin läänissä vietetään häitä seuraavaan tapaan: sulhasen saattoseura, juohdemies etunenässä, tulee jo illalla morsiamen kylään ja talvella asettaa erityiseen vuokrattuun taloon, vaan kesällä kylän rajan taakse, ulkoleiriin. Varhain aamulla tulevat he morsiamen taloon ja koputtavat; luonnollisesti heille avataan vasta tavallisen pääsömaksun jälkeen; kaikki sitten tulevat tupaan, syövät ja juovat; morsian istuu kaiken tämän aikaa nurkassa, peitettynä punaisella huivilla. Viimein morsiamelle annetaan merkki, että hänen tulee sanoa jäähyväiset omaisillensa; niin pian kuin hän, jäähyväiset sanottuansa, taas tulee kynnykselle, otetaan hänet kainaloista ja raastetaan rattaille; sitten mennään kirkkoon vihille. Kun vihkimisen jälkeen on saavuttu sulhasen tupaan, juohdemies nostaa morsion rattaitten korin akselin sokkasaulasta irti; tällä toimella on luonnollisesti symboolinen merkityksensä ja kuvaa miehen saamaa valtaa häitten jälkeen. Sitten juohdemies heittää nuorikkojen päälle hu-

[1]) „Сарат. Справ. Листокъ 1869 г., № № 53 и 54, ст. Барминскаго.
[2]) „Донъ, 1868 г., № № 39, 40, 45 и 46. Поѣздка въ Тамбовскую губернію.

Digitized by Google

malia, toivottaen, että he olisivat yhtä rikkaat kaikesta, kuin humala on lehdistä. Hääkemujen kestäessä juohdemies ja kaase vievät nuorikot häävuoteelle, joka on valmistettuna tupakarsinaan tai aittaan, ja sulkevat heidät sinne lukon taakse; juohdemies juoksee usein ovelle ja kuuntelee; kun hän huomaa, että nuorikot jo aikovat nousta ylös, kutsuu hän kaasen ja juoksee suin päin aukaisemaan ovea.

Nuorikot pukeutuvat ja tulevat vieraitten luo. Sitten juohdemies asettaa nuorikon uunin suulle ja lyöpi häntä pyöreällä leivällä päähän useamman kerran, ja siinä samassa antaa hänelle uuden nimen, jonka tämä pitää koko elämänsä [1]).

Yhtä tarkka ja erittäin hauska kertomus Nischegorodin Moksalaisten häistä on meillä mordvalaisten olojen arvoisan tutkijan ark. Makariuksen käsikirjoituksissa; vertaillessamme Makariuksen antamia tutkimuksia, huomasimme Moksalaisten jokapaikassa viettävän häitänsä juuri niin, kuin hän on kertonut Nischegorodin läänissä niitä vietettävän. Hänen kertomuksensa mukaan sulhasen isä ja sukulaiset hääpäivänä muodostavat juohtokansan, jossa sulhasen lanko toimittaa juohtomiehen osaa ja täti puhemiehen osaa. Kemuttuansa vähän kotona, rukoillaan jumalankuvilta onnea ja rikkautta nuorikoille, pidetään perherukous ja leikataan „osondam-pal"; sitten siunataan sulhanen jumalankuvalla ja pyöreällä leivällä, josta on leikattu tuo „jumalan pala", ja senjälkeen menee koko saattoseura morsiamen kotiin, mutta ilman sulhasta, joka täten vähään aikaan ei saa nähdä toivojensa esinettä. Vähän matkaa kotoa juohdemies seisattaa saattojoukon ja nousee rattailtansa; hän ottaa käteensä jumalankuvan ja kulkee sen kanssa kolmesti hääjoukon ympäri, kulkien aina vasten päivää; sen jälkeen hän asettuu saattojoukon eteen, piirtää veitsellä edestakaisin maata, lausuen manauksia pahaa henkeä ja ilkeätä ihmistä vastaan. Kun joukko saapuu morsiamen talolle, tulee morsiamen isä tuvasta ja sulkee portit, jotka avaistaan vasta sen jälkeen, kuin kaikki morsiamen sukulaiset ovat saaneet lahjoja, jotka

[1]) „Памят. Книга Симбир. Губерній", 1869 г., ст Луновскаго.

ovat arvoltansa aina sen mukaan, kuinka läheistä sukua lahjan saajat ovat morsiamelle. Päästyänsä talon kartanolle, nousevat vanhemmat ja seuralaiset vattailta ja lähtevät porstuaan, vaan täällä heidät uudestaan pidätetään ja vaaditaan uutta lunastusrahaa; maksettuansa 30—50 kopeekkaan, pääsevät sulhasen seuralaiset taas menemään, vaan porstuan päähän tultuansa huomaavat he taas tuvan ovet suljetuiksi, ja taaskin täytyy heidän maksaa 15—20 kopeekkaan, että morsiamen vanhemmat aukaisisivat oven ja päästäisivät kiusatun saattoseuran tupaan. Sekä porstuan että tuvan ovella maksettu vero lankee morsiamen isälle. Tultuansa tupaan ja rukoiltuansa jumalan kuvia, sulhasen isä asettaa pöydälle tätä tilaisuutta varten paistetun puudan painoisen leivän, ennen sovitun määrän viinaa, 2—3 sianpaistia, padan puuroa, ja noin 100 blinää. Emäntä heti korjaa kaiken tämän ja asettaa altaaseen. Sen jälkeen kaikki nousevat seisomaan, ja sitten pidetään perherukous ja leikataan „osondampal“, joka viedään kynnyksen alle. Rukouksen jälkeen sulhasen isä antaa morsiamen isälle lunnasrahat, ja kaikki istuvat pöytään. Samaan aikaan tuodaan tupaan suuri seiväs, jonka toinen pää pistetään jakohirren ja katon väliin, ja jonka toiseen päähän ripustetuan ne lahjat, jotka morsian antaa läsnäoleville. Kun kaikki on valmisna, ilmestyy morsian esiripun takaa ja rupee lukemaan ja valittamaan onnettomuuttansa. Sitten hän itkien lahjoittaa isälle ja äidille, apille ja anopille paitoja, vaan muille huivia ja muita, enimmäkseen omatekoisia lahjeja, aina mielenlaatunsa ja sukulaisuutensa mukaan. Lahjoittamisen aikana hän ei ole täydessä puvussa, vaan ainoastaan valkoisessa paidassa, ilman vyötä, päässä huivi, jonka päät ovat sitomatta taaksepäin heitetyt. Morsian ei saa vastalahjoja, koska hänen lahjojensa tarkoituksena on vaan osoittaa, kuinka ahkera tyttö nyt annetaan toiseen taloon, ja minkä aarteen vanhemmat nyt hänessä kadottavat. Annettuansa lahjeja kaikille niille, joille tapa vaatii antamaan, menee morsian taas uutimen taa, kotoväen osastoon, mutta hänen asemestansa tulee sen takaa, morsiamen vaatteissa ja nurinkäännetyssä turkissa, vanha akka, joka tans-

Digitized by Google

saa läsnäolevien edessä, vääntelee ja kääntelee ja laskettelee kaikenlaisia sukkelauksia; täten hän saattaa luonnollisesti läsnäolevat nauramaan, jota hän tahtoikin, sillä hän ilmoittaa toivovansa, että morsian, ilmestyessänsä, kaiken elämänsä herättäisi ihmisissä iloa, että kaikki hänen ympärillänsä nauraisi ja että hän itse hymyilisi ja nauraisi kaiken elämänsä. Tämän toivon lausuttuansa menee akka pois. Sillä välin puetaan morsianta esiripun takana; paitsi paitaa (panaria), puetaan hänen päällensä kolme päällystakkia (schuschpania), ja viimeistä niistä ei vyötetä; tytöt käyttävät hyväkseen tätä tilaisuutta ja kantavat vieraille tupsuja, joita he myövät niille, jotka haluavat koristaa lakkejansa. Kun morsian on puettu, tuodaan hänet tupaan, hän on peitetty punaisella silkkihuivilla, ja hänet asetetaan istumaan sulhasen kaasen ja oman kaasensa väliin. Kaikki nousevat paikoiltaan ja rukoilevat uudestaan „synnyttäjää“ (s. o. vedinasir-avaa), jota pyydetään siunaamaan tulevaa vaimoa, helpottamaan hänen synnyttämistänsä ja antamaan hänelle paljon jälkeläisiä. Sen jälkeen isä ja äiti siunaavat tytärtänsä ja toivottavat hänelle onnea. Rukouksen ja siunauksen aikana palaa kynnyksellä suuri kynttilä, kuva „maailman kynttilästä“ tahi, niinkuin sitä sanotaan, *saltan-schatatolts*, jota niinkuin satuimme kuulemaan, ei sammuteta ennen häämenojen loppua; ark. Makarius ei ottanut huomioon tätä seikkaa. Saattoväki sillä välin viepi ulos morsiamen olkapäillänsä ja istuttaa hänet tätä tarkoitusta varten rakennettuun kuomiin, joka on peitetty valkoisella, monenlaisilla kuvilla ommellulla palttinalla, ja sitten lähetetään hakemaan sulhasta. Hänet tuodaan kahdella hevosella; hän itse on makaavassa asennossa ja peitetty vuodella, ja hänen päänsä kohdalla kannattaa juohdemies hänen lakkiansa. Me emme tahdo nimenomaan väittää, vaan arvelemme kuitenkin, että viimeksi mainittu tapa saattaa osoittaa naimisen ja vaimon ryöstön saattaneen tapahtua: välillisesti, jonkun muun henkilön kautta, jolloin sulhasen ei tarvinnut itsensä olla läsnä, vaan antoi tälle välihenkilölle vaan lakkinsa, valtuusvoiman osoitteeksi. Rattaitten (reen) ympärillä, joissa onnetonta sulhasta kulje-

Digitized by Google

tetaan, ajavat neidot hänen omasta suvustansa ja laulavat lauluja, joissa koetetaan osoittaa, että morsiamen suku on huonompi sulhasen sukua: morsiamen suku syöpi kuin koirat, sulhasen suku herroiksi. Vihkimisen jälkeen tulee sulhasen äiti nuorikoita sulhasen tuvan kynnyksellä vastaan ja asettaa nuorikon jalalle sytytetyn humalapannun; morsiamen pitää kolme kertaa peräkkäin potkaista tätä pannua, jolloin tarkastetaan millä tavoin hän sen tekee: jos hän potkaisee sen hiljaa ja tyyneesti, niin hänellä on hyvä ja hiljainen luonne; jos taas hän potkaisee kuuman pannun jalaltaan tuimasti ja jyrkästi, niin hänestä tulee itsepäinen, jäykkä ja kiivas miniä; jos pannu putoo pohjallensa, niin nuorikot elävät vastedes onnellisesti, vaan jos päinvastoin pannu kerrankin menee nurin, niin eivät he saata tulla onnellisiksi. Tässä anoppi antaa miniällensä uuden nimen, ja nimittää häntä joko „*Vetschai*“ (rakkaaksi), tahi „*Masai*“ (kauniiksi), tahi „*Pavai*“ (onnelliseksi), tahi „*Tozai*“ (terveeksi), tahi jollakin muulla nimellä, jonka hän parhaana pitää. Sitten hän ottaa morsianta kädestä ja vie uunin luo, josta hän ottaa leivän, ja lyöden sillä morsianta päähän, lausuu: „*Mazaiks lements ternete*“ (tekijä on väärin kirjoittanut *masaiks lemenets putsan* — sillä se ei merkitse mitään Moksankielellä), s. o. „kutsun sinua nimelläsi kauniiksi“. Sitten anoppi ottaa miniätänsä kädestä ja viepi uunin kiukaalle; miniä asettaa kätensä kiukaalle, kämmenet alaspäin, ja anoppi itse ruokkii häntä kaikenlaisilla ruo'illa ja vieläpä niin, ettei morsiamen itsensä tarvitse tehdä ainoatakaan liikettä. „Samoin kuin ei uunikaan lähde ulos tuvasta“, lausuu anoppi, „älä sinäkään lähde“.

Tässä lakkaavat jyrkästi arvoisan tutkijan ilmoittamat havainnot, ja hän siirtyy suoraan kertomaan häitten jälkeisiä pitoja, alkaen kertomuksensa niin sanotuilla „*gorni*- eli vallasvierasten kemuilla“, joiksi nimitetään morsiamen vanhempain vierailemista nuorikkojen luona. Täällä nuoren aviomiehen isä kestittää kaikkia läsnäolevia viinalla, ja nuorikko itse pure-oluella; nuorikko, tarjotessaan, kumartaa kutakin jalkoihin, eikä nouse lattiasta, ennenkuin vieras on juonut;

Digitized by Google

nostanut hänet ylös, toivottanut onnea ja nautitun juoman palkkioksi antanut tavallisen lahjan, nim. rahaa 20 kopeekkaa, päähineen, huivin, palan palttinaa tahi villavaatetta jalkariepuiksi. Kolmantena päivänä jälkeen häitten, nuorikkojen isät ja äidit lähtevät vierailemaan sukulaisiin, vaan nuorikko itse toimittaa rukoukset Vedjaziravalle ja Baljaziravalle, uhraten näille suojeleville jumalattarille. Kuusi viikkoa jälkeen häitten käypi nuorikko ilman päähinettä, vaan tämän ajan kuluttua, anoppi tai joku muu vanhin vaimo talossa panee hänen päähänsä päähineen seuraavalla aivan omituisella tavalla: rukoiltuansa määrättyyn tapaan samaa naisten varjelijajumalaa, nousee talon vanhin vaimo katolle, aukaisee katossa olevan savureijän ja antaa siitä nuorikolle päähineen, sanoen: *„babanike sjań prjasjst, putneś teť ge putnima margeź“*, s. o. esi-isiesi vaimot sellaista päässänsä pitivät ja sinun käyttää käskivät. Tulee huomata, että arvoisa tekijä ei ole oikein kertonut noita vanhimman vaimon sanoja, sillä tämä sanoo seuraavat sanat: *„babjnke se preasa tutnjaź-teťputnjama meŕgast“*, s. o. esi-isiesi akat sellaista käyttivät ja sinulle pukea käskivät. Tekijä vakuuttaa, että kaikki nämät toimet tapahtuivat myöskin liseseissä, koska lopuksi aina asia annettiin anteeksi, ja siis sukulaisiksi muuttuneitten kesken alkoi sovintoaika; sama kirjailija mainitsee myöskin Nischegorodin Ersalaisten pitävän pitoja sulhasen kotona, ja vasta tämän kotoisen juhlan jälkeen sulhasen saattojoukon lähtevän hakemaan morsianta. Myöskin Ersalaisilla jääpi sulhanen kotia, ja hänen täytyy salaa ja jalkaisin rientää kirkkoon. Morsiamen vanhemmat tulevat hääjoukkoa vastaan leipä ja suola kädessä, eikä vihollisella tavalla, niinkuin Moksa-heimolla. Kaikki tämä osoittaa melkoista muutosta kansan avioliiton käsitteissä ja on luultavasti syntynyt vahvasta venäläisyyden vaikutuksesta. Tekijä sanoo sekä saattojoukon että vanhempain kumartavan veräjää ja sitten lähtevän kirkkoon, jolloin morsian kaiken aikaa ajaa seisoen rattailla, kasvot takaperin, sanoen siten jäähyväiset rakkaille seuduille; kirkolla saatteseuralaiset nostavat morsiamen rattailta ja kantavat käsillänsä kirkkoon; samalla tavalla vie-

dään hän myöskin vihkimisen jälkeen sulhasen kotiin. Nischegorodin Ersalaiset antavat nuorikolle nimen vasta kolmantena päivänä jälkeen häitten.

Herra Mordoftseff, kuvaellessansa Saratovan läänin mordvalaisia häitä, mainitsee, paitsi miehistä juohdemiestä, löytyvän myöskin nais-juohdemiehen; vaan me luulemme hänen nais-juohdemiehenä pitäneen kaasea, joka on sekä morsiamella että sulhasella. Aamulla morsian istuu uunin luo ja itkee vapautensa katoamista; joku läheinen nais-sukulaisensa ripustaa tällä aikaa hänen kaulaansa kahmalollisen palttinoita, pyyhkimiä ja huivia ja antaa hänen käteensä puisen juomalasin ja vierteellä täytetyn leilin; morsian menee kunkin sukulaisen luo, tarjoo jokaiselle vierrettä eli pureolutta ja lahjoittaa miehille palttinoita ja pyyhkimiä, mutta naisille vaskisia sormuksia, rännerenkaita ja huivia. Sen jälkeen viedään morsiamen tavarat rattaille (rekeen), ja tuodaan tuvasta morsian, jonka pää on peitetty punaisella huivilla. Juohdemies asettuu morsiamen kuomiin, sapeli kädessä ja punainen liina hihalla. Kun on päästy vähän matkaa talosta, pysäyttää juohdemies hääjoukon ja piirtää miekallansa heidän ympärillensä kehän. Vähän ajan kuluttua uudestaan pysähdytään ja piirretään kehä. Häitten jälkeen kaikki lähtevät sulhasen kotiin, ja nuorikon tullessa tupaan, leikkaa talon vanhin mies oven pieleen loven kirveellä, merkiten siten uuden jäsenen tulon perheeseen. Koko vuoden nuorikko käy paljain päin, vaan vuoden kuluttua toimitetaan päähineen pukeminen, niinkuin ark. Makarius on kertonut [1]).

Fuks kertoo Tschistopolskin Mordvalaisilla sulhasen hääpäivänä saattojoukkonsa kanssa lähtevän morsiamen luo. Morsiamen sukulaiset ja häämenoihin valitut henkilöt, istuen ennen sulhasen tuloa pöydän ääressä, jättävät kunniapaikkansa sulhaselle ja hänen saatttoseurallensa, ja itse istuvat oven suuhun. Kun kaikki ovat asettuneet paikoilleen, niin veljet tai niitten puutteessa läheisimmästi sukulaiset nuoret

---

[1]) Пам. книжка Саратов. губ. 1858 г., ст. Мордовцева.

[2]) Ж. М. В. Д., 1839 г., 84.

Digitized by Google

miehet asettavat kätensä ristiin ja sitten, asettaen morsiamen keskeensä kätten päälle niinkuin kantotuolille, kantavat häntä ympäri koko talon ja pihan, vievät jokaiseen komeroon ja aittaan ja myöskin navettaan karjan luo. Morsio raukan täytyy joka paikassa ja joka nurkassa katkerasti itkeä. Sellaisen tavattoman matkustuksen jälkeen tuodaan morsian taas tupaan. Sulhanen nousee paikaltaan, ottaa häntä kädestä ja viepi kuomiin, jossa morsiamen kaase on jo häntä kauan odottanut, peljäten sulhasen kaasen ennättävän sinne ennen istua. Sulhanen istuu juohdemiehen kanssa etulaudalle ja ottaa ohjakset käteensä, käärien ne nenäliinaan. Päästyä portista, käännetään morsiamen kuomi ja kaikki ajoneuvot takaisin porttiin päin; morsiamen isä ja äiti astuvat ulos, kantaen viinaa ja olutta, jota he itkien kaikille tarjoovat. Ajoneuvojen kääntäminen porttiin päin muistuttaa luonnollisesti kadonnutta tapaa, rukoilla Kardas-sjarkoa. Kun saavutaan sulhasen kotiin, pysähdytään taas porteille, joista sulhasen isä ja äiti astuvat ulos, tuoden tarjottavaa. Viimein ajetaan talon kartanolle, sulhasen kaase ottaa morsiamen kuomista; juohdemies ottaa sulhasen kuomista ja sitten ne viedään erityiseen valmistettuun huoneeseen, jossa luetaan heille rukouksia ja anotaan nuorikoille jumalan siunausta, onnea, rikkautta, paljon karjaa ja viljaa ja viljalta lapsia. Rukouksen jälkeen nuorikot kumartavat maahan; rukouksen lukija laskeutuu polvillensa, asettaa molemmat kätensä nuorikkojen pään päälle, ja nyt on vihkiminen päätetty. Sulhasen kaase nostaa nuorikon ylös ja juohdemies nostaa hänen miehensä; sitten viedään sulhasmies tupaan ja nuorikko kammioaittaan; täällä riisutaan häneltä tytön vaatteet ja hän puetaan vaimon pukuun; sen jälkeen tuodaan mies, ja jätetään nuorikot kahden kesken. Jonkun ajan kuluttua tuodaan nuorikot tupaan, joka on valmistettu hääkemuihin. Nyt nuorikko alkaa jakaa lahjoja apelle, anopille ja kaikille sukulaisille, asettuen polvillensa jokaisen eteen; hänellä on kädessä kuppi olutta, johon kukin särpättyänsä laskee mielenmääräisen rahamäärän. Häitä kestää 3—4 päivää ja joskus koko viikkokin, aina vihittävien varallisuuden mukaan. Koska

Digitized by Google

enimmät mordvalaiset häät vietetään heinäkuun alussa ennen heinän tekoa, niin nuorikko, oltuansa muutaman päivän miehensä kanssa, palajaa koko työajaksi isänsä luo, eikä tule takaisin miehensä luo, ennenkuin isänsä luona on ruiskin puitu. Miehensä käypi usein hänen luonaan. Kulkuset, aisakellot ja kaikenlaiset helisevät helat ovat rikkaitten häitten merkki. Myöskin kristityillä Mordvalaisilla on vielä tapana kantaa morsianta käsillä kaikissa nurkissa.

Saratovin läänissä, yllämainitun Arkangelilaisen kertomuksen mukaan [1]), kokoontuu, sitten kuin vihkimispäivä on määrätty, sulhasen kotiin tavallisesti seurue, nimittäin juohdennies ja saattoväki, ja morsiamen kotona kokoonnutaan myöskin ja valmistaudutaan vihkijäisiin. Sittenkuin sulhasen saattojoukko on valmis, ja morsian puettu häävaatteisiin, saavat he siunauksen vanhemmiltansa. Niin pian kuin isä ottaa kuvasäiliöstä jumalankuvan, alkaa morsian vaikeroida, lausuen: „*Temak basla vadanda mon', tjatjakaj, erems' aschtims'; a baslavadanda mak, rovsha modas!*“, s. o. „älä siunaa minua isäni elämään ja olemaan, vaan siunaa minut maan mustaan multaan!“ Tähän vastaa isä siunaten tytärtään: „*sirnen' stir'nej! erjak schumbrasta kultsinik atjavisitsin'; a mirditsin' sembeda lama i kultsa nak kel'k kik!*“, s. o. „kulta tyttäreni, elä onnellisesti, tottele appea ja anoppia; vaan ennen kaikkia tottele ja rakasta miestäsi“. Jumalankuva, jolla siunataan, jääpi vanhempien taloon ja tyttärelle annetaan mukaan suola-leipä, ja hänet laitetaan matkaan yhdellä hevosparilla, kahden kaasen ja yhden kuljettajan kanssa. Samoin sulhanenkin, saatuansa isänsä siunauksen, lähtee saattoväkensä kanssa kirkkoon. Vihkimisen jälkeen juohtoväki sulhasen ja morsiamen kanssa tulee sulhasen kotiin, jossa isä ja äiti ottavat nuorikkoja leivällä ja suolalla vastaan ja portissa peittävät heitä humalilla, vaan portailla ruiskuttavat pahtaaseen veteen kastetulla luudalla. Sitten kuin nuorikot on vähäksi aikaa jätetty tupaan, viedään heidät aittaan ja ruokitaan siellä samasta lusikasta munakakulla, joka on hedelmällisyy-

---

[1]) „Сарат. Г. В.“ 1845 г., № 52.

den symbooli. Heidän tultua aitasta, annetaan kummankin käteen vesileili ja heidän ympärillään alkaa entis hääväki ja sitten kaase tanssata, sitten kuin viimemainittu on avainnut nuorikon solkisiteen (sjulgama) ja heittänyt sen kauas luotaan, jonka jälkeen hän tervehtii nuorikkoa seuraavilla sanoilla: *Ade ervene, otsja kachin' panima, psi lemin' pidima!* s. o. mene miniä leipomaan isoa leipää ja keittämään kuumaa kaalia! Nuorikon soljen aukaiseminen esoittaa kuvannollisesti neitsyyden poistamista. Sen jälkeen tuodaan nuorikot tupaan ja pakotetaan tarjoamaan kaikille vierrettä; nuorikko tarjoo sitä kaikille, vaan miehensä seisoo hänen vieressänsä, ja sitten he, tarjottuaan kullekin vieraalle, makaavat niin kauan hänen jaloissansa, kunnes vieras on juonut pohjaan asti. Sitten nuorikot viedään taaskin aittaan ja jätetään makaamaan aamuun asti. Aamulla nuorikko, nousten ennen muita, itkee ja lausuu kaikille omaisillensa seuraavaan tapaan: „*Pora stems lepe vastasta, tuidan kukus kukaj, a ke luvs kolgi; tin' tutada es' kudaeant, a mon' katsamast' loman kuts'; asamast' jalgamen'di avantsti kytschasa gorjanin' mon'-den' af ul'ht korhtan' jalgajne!*“, s. o. „jo on aika oppia nousemaan pehmoisesta vuoteesta; keväinen käki kukkuu ja valkonen koivu juoksuttaa mahlajaa; te käytte kotia, vaan minut jätätte tänne ihmisten luo; antakaa minun kulkuseni äidilleni, että hän antaisi ne ystävilleni; minä en enää saa ystäviäni puhutella“. Simbirskin läänissä sanoo herra Orloff [1]) hääpäivän aattona sulhasen saattojoukon tulevan tämän taloon, tuoden mukanansa kaikenlaista, niinkuin leipää, porsaita, lampaan- ja sian-lihaa j. n. e. Etteivät pahat ihmiset voisi tuottaa sulhaselle onnettomuutta, pitää kunkin vieraan pistää neula nuttunsa alle. Saattojoukosta valitaan *uredei* (juohdemies) ja *poksch-kudo* (ala-juohdemies). Juohdemiehen velvollisuus on kuljettaa sulhasta kainalosta ja varjella häntä pilaantumasta; ala-juohdemiehen toimena on jakaa määrättyyn aikaan rahoja morsiamen kumppaneille ja morsianta vihille valmistavalle naiselle. Ennenkuin lähdetään

---

1) „Мат-для ист. и стат. Симб. губ.“ 1868 г., вып. II.

morsiamen taloon hakemaan morsianta, laulaa sulhasen kaaso: „te 77 saattomiestä, puhtaat kuin pähkinät, hyvät kuin herneet, tulkaa lähemmäksi minua, asettukaa ympärilleni! meitä jo aikoja odottaa morsian, hänen silmänsä ovat kartanolla ja kätensä vaan jäivät akkunalle; hänen sileät hiuksensa ovat meitä ikävöiden tulleet epäjärjestykseen, hänen valkoinen paitansa on mustunut“. Saattojoukon mukaan panevat sulhasen kasvattajat morsiamen taloon vietäväksi osan sovittua viinamäärää, leivän ja kaksi piirasta, joista toinen on pitkä (toi-brjaka), ja toinen pyöreä, seulan suuruinen (luonj-ksche). Viimemainittu piiras (luonj-ksche) täytetään kerroksittain puurolla, munalla, uunipiimällä, perunalla y. m. Sisustan viimeiselle kerrokselle asetetaan kolme munaa ja piiraan päällyskuoreen tehdään taikinasta ankka. Kaasen tulee morsiamen talossa varastaa tämä ankka tai ainakin maksusta palkata morsiamen ystäviä se varastamaan. Viimein saattojoukko lähtee liikkeelle, rukoillen ja tehden ristinmerkkejä. Sulhasen kotiin jääneet sukulaiset pitävät pitoja kaiken yötä. Sillä välin täytyy morsiamen kotonansa, jos häät on määrätty pidettäviksi pyhäpäivänä, nousta lauantaina puoliyön aikaan ylös ja itkeä. Hän todellakin nousee aamukoitolla, menee pihalle ja lausuu: „*Avaj-paz tschangot', paz tschangot', verj-nischke-paz, sjarko, poksch poksitjaj, poksch babaj, blagoslovamist'! Maksado monen' moskovskaj bajatscha vojgel, ascho kenav sil'ved'!*“ (nämät luvut ovat väärin kirjoitetut ja sen vuoksi mahdottomat kääntää). Sen jälkeen hän tulee tupaan, jossa hän itkee ja lukee, mutta aivan toiseen tapaan: „ennen kävelin minä tuvassa kauniisti enkä edes yskinyt, vaan nyt minä rupeen huutamaan. Kadonnut on kainouteni. Jo alan kadottaa muistoni ja järkeni ..“. Tämän jälkeen hän lähestyy isäänsä ja äitiänsä, itkee ja lukee heidän edessänsä ja luvuissansa mainitsee vanhempiensa näkemiä kasvatusvaivoja; lopuksi hän kiittää vanhempiansa ja sanoo: „Ette te enää, isoni ja emoni ole näkevät vaivaa minusta“. Tyttären lukuihin ja kyyneleihin vastaa äiti myös kyyneleillä ja tämänlaisilla luvuilla: „nyt menet, armas tyttäreni, vieraan ison ja emon luo. Et loukuta minulle enää hamppua, et kudo kirjavaa, etkä pese paitoja“.

Digitized by Google

Päivän koitolla morsian lähtee jonkun sukulaisensa taloon ja, seisoen tämän portailla, lukee: „enoni tai veljeni! päästä minut, armaani, hetkeksi lämmittelemään. Pääni päällä käy ukkospilvi, kastelee valkoisen, kauniin paitani, kastelee myöskin silkkisen liinani. Peitä minut, rakkaani ukkosen hattaroilta. En ole enää isoni mieleen — hän on minut kotoansa karkoittanut“. Selvää on, että nämät luvut osoittavat muinaista tapaa, hakea sukulaisiltansa apua sulhasen väkivaltaa vastaan. Sukulainen tavallisesti päästää hänet taloonsa ja kestittää blinillä ja munakakulla; tämä osoittaa, että sukulaisissa vieraileminen aikanansa osoitti avun hakemista väkivaltaa vastaan, eikä tavallista vierailemista. Oltuansa jonkun aikaa toisen eli toisen sukulaisen luona, morsian palajaa takaisin isänsä luo, tulee tupaan, itkee ja lukee: „Kävinpä minä enoni luona, hankin itselleni turvapaikan ukkospilveltä ja sain suojan. Nyt, jos sade kastelee valkoisen paitani ja silkkihuivini, on minulla paikka, jossa ne kuivaan“. Tämän jälkeen panee hän maata ja lepää; sillä aikaa morsiamen naissukulaiset valmistavat vieraille puuroa ja talkkunaa. Kun morsian nousee, annetaan hänelle puuroa. Ikäänkuin todellakin häntä nykyiset ja vastaiset huolet ankarasti ahdistaisivat, tekeytyy hän järjettömäksi ja luvuissaan ilmoittaa haluavansa kuolemaa: „ei pitäisi teidän tällä laillа kuljettaa puuroa! puuro pitäisi panna kuivalle vadille, peittää valkoisella liinalla ja vati ottaa vasempaan käteen [1]). Isäni luo tulivat enot ja veljet ja kuusin kirvehin kirstua laittavat. Te kuulitte heidän kirveittensä iskut; kuolemani muistoa tahdotte te puurolla viettää“. Näitten lukujen jälkeen ottaa hän lusikan ja maistaa vähän puuroa. Maistettuansa hän itkien kiittää puuron laittajia ja lausuu: „jospa minä tästä puurosta halkeaisin kuin muna, repeäisin kuin kolmikuteinen nuora. Minä söin vieraan onnen“, tarkoittaen tällä lauseella sitä, että hän, syötyänsä puuroa, joka on hedelmällisyyden symbooli, söi tulevan olennon alkuaineen eli siemenen. Tämän jälkeen hän taas panee maata ja lepää; ennen iltaa vai-

[1]) Kuolleen muistopuuroa syötäessä noudatettavat temput.

Digitized by Google

mot purkavat morsiamen palmikon ja kampaavat häntä. Hajahapsin tulee hän isänsä luo seuraavilla luvuilla ja itkuilla: „Siunaa, isäni, viimeisen kerran saunassa herroiksi (s. o. muitten kylvettämänä) kylpemään; nyt olen vapaa, vaan kauan en enää olekkaan. Tahtoisinpa minä, ettäs kutsuisit ukot tekemään minulle ruumisarkkua ja nuoret miehet kaivamaan minulle seitsensylisen haudan“., Samalla, kääntyen äitinsä puoleen, antaa hän hänelle palmikossansa tavallisesti kantamansa tupsun ja itkee seuraavaan tapaan: „ota sinä, äitini, tämä tupsu; se on minun asemestani pesevä paitasi, kutova palttinasi ja loukuttava hamppusi. Vaan nyt siunaa minut, äitini, kylpemään saunassa herroiksi viimeisen kerran; nyt olen vapaa, vaan enpä kauan enää olekkaan. Tahtoisinpa emoni, että saunan jälkeen kutsuisit vanhat ämmät pesemään minua kuin ruumista, ja kutsu myöskin nuoret neulomaan minulle hikiliina“. Tähän tapaan luettuansa, suutelee hän isäänsä ja äitiänsä ja, kumarrettuaan heitä lattiaan asti, menee saunaan peseytymään. Palattuansa saunasta, syöpi hän illallista ystäviensä kanssa ja panee maata. Hääpäivän edellisellä yöllä saapuu sulhanen saattojoukkonsa kanssa. Tultuansa asettuvat he kaikki pihalle, piiraat käteen. Morsiamen kumppanit tulevat heitä vastaan. Ikäänkuin kostaaksensa sulhaselle sitä, että hän aikoo heiltä ryöstää parhaimman kumppanin, alkavat neidot laulaen herjata häntä: „sinä ontto otsa! mikä sulhanen sinä olet! ethän osaa pieksujakaan punoa etkä rahaakaan lukea, sinä, roisto, käyt ilkeitten akkojen luona ja jätät kenkäsi sinne. Missä olet tähän asti viipynyt? Etkö ole löytänyt jalkimiasi? Eipä morsian olekkaan sellainen! aseta hänen toiselle puolellensa tynnöri hirssiä ja toiselle puolelle tynnöri valmuja, mutta lue kaikki jyvät“. Kääntyen hänen seuralaistensa puoleen, huutavat neidot: „Te ratsastavat petturit. Teillä on ratsupuku ja takkiturkeissanne (lyhyissä turkeissa) on kahdet taskut, ja taskussa te pidätte kätenne“. Tämän jälkeen tuvasta tulee morsiamen perheen vanhin jäsen, kantaen jumalankuvaa, ja talon emäntä, kantaen suola-leipää. Kääntyen sulhasen ja hänen saattoväkensä puoleen, lausuvat he: „olkaa terve-

Digitized by Google

tulleet, käykää sisään, käykää sisään". Morsiamen kumppanit samalla rientävät tupaan, heitä seuraa isäntä ja emäntä ja sitten saattoväki. Morsiamen kumppanit istuvat pöytään. Kaase asettaa pöydälle kanapiiraan, kaataa varustettuun vatiin voisesta taikinasta laitettuja pähkinöitä, ja näillä makeisilla kestittää neitoja. Rahojen jakaja peksch-kudo asettaa pöydälle noin 20 kop pientä vaskirahaa, sovitun määrän viinaa ja olutta ja, jos pöydälle mahtuu, asettaa hän myöskin leivän ja kaksi yllämainittua piirasta. Neidot ottavat pöydältä rahat, jakavat keskenänsä pähkinät, juovat viinan, ja lumottuna rahalla, viinalla ja pähkinöillä, ovat jo valmiit luopumaan kumppanistansa morsiamesta ja nousevat pois pöydästä. Heidän sijaansa istuvat sulhanen, kaase ja ystävä pöytään. Siitä aikaa morsian, istuen erityisessä osassa tupaa, lausuu: „ovatpa Baschkiirilaiset ja Nogajit*) tulleet! Tupa on niitä täynnä; enpä saata niitten kanssa puhua enkä tunne heidän kieltänsä... Armas veljeni! ota sinä pyssysi ja ammu heitä jalkoihin... Kuinka sydämmestäni haluaisin, että seitsemänkymmentäseitsemän veistä pistelisi sitä, joka istuu pöytään paikalleni; toivosinpa, että siellä, jossa jalkani olivat, olisi koko koura neuloja, jotka pistelisivät sitä, joka istuu paikallani". Sittenkuin hän on täydellisesti lausunut inhonsa sulhaselle, vievät sukulaisensa hänet kahdella hevosella sinne, jossa hän päivää ennen anoi turvapaikkaa ukkosen pilveltä; oikeastansa vievät he hänet sen vuoksi pois, ettei joku vanhempien luona häntä vahingoittaisi. Lähestyen tämän sukulaisen taloa, lausuu morsian vaikeroiden: „laske, enoni, kuivaamaan paitaani ja kastunutta silkkiliinaani. Rikkojen kanssa heittivät isä ja äiti minutkin talosta pellolle". Tultuansa tupaan, syöpi hän aamiaista. Kohta morsiamen jälkeen myöskin saattojoukko alkaa varustautua sinne. Sillä välin menee sulhanen juohdemiehen kanssa, peläten jonkun häntä vahingoittavan, morsiamen kotoa saunaan, tahi johonkin muuhun piilopaikkaan. Saattojoukko saapuu nyt tuon sukulaisen luo. Täällä taaskin kaase lahjoittaa morsiamelle helmiä,

*) Heimonimiä.

Digitized by Google

nauhoja y. m. s., pistää hänen poveensa voisesta taikinasta tehtyjä pähkinöitä ja tarjoo hänelle kakun ja lasin olutta. Tähän morsian vastaa: „älä tarjoo, rouvani, en minä ansaitse sinun tarjoustasi. Etkös näe, että käteni ovat kuin oljenkorret; eiväthän ne voi pitää sinun lasiasi. Voinko minä, väsynyt raukka, juoda sinun oluttasi? Kunhan vaan sinun oluestasi en kadottaisi järkeäni ja muistoani". Kaasen jälkeen lähestyy kukin saattoseuralainen morsianta ja tarjoo lasin olutta, jonka pohjalle kukin morsiuslahjaksi laskee pienen rahan. Morsian ottaa lasit, maistaa vähän kustakin ja antaa ne kumppaneillensa. Kumppanit juovat loput [1]) ja antavat pohjalla olevat rahat morsiamelle. Samaan aikaan rahanjakaja antaa vähän rahaa niille vaimoille, joitten tulee pukea morsian vihille. Syötyänsä aamiaisen suojaa suovan sukulaisen talossa, saattoseuralaiset palajavat takaisin morsiamen taloon, vaan morsian kumppaniensa kanssa jääpi sukulaisensa luo. Kohta saattoseuralaisten lähdettyä, kaksi vaimoa alkaa pukea morsianta vihille. Hänen päällensä puetaan kolme panaria (paitaa), pää peitetään silkkisellä huivilla, hänen päällensä pannaan paras puku, vyötetään punaisella vyöllä, taakse sidotaan takakoriste (karks), rinnalle ripustetaan helmiä ja ristejä ja poveen pistetään kakkuja ja saippuaa. Kohta tulee juohdemies häntä hakemaan kahdella hevosella ja kulkuset aisoissa, ja vie hänet vanhempien kotiin. Saavuttuansa kotitaloonsa, asettuu morsian portaille ja lausuu: „tulkaa minua, isäni ja äitini, vastaan, minut on puettu ja pingoitettu; näetkö, isäni, neidon vapaus on jäänyt vaan minun pääni päälle; minä olen melkein kokonaan pukeutunut vaimon pukuun, minun on sekä ahdas että raskas olla!" Tultuansa tupaan, hän istuu porstuan konttooriin ja vaikeroi siellä. Sillä välin ne naiset, jotka ovat pukeneet morsianta, alkavat antaa sulhaselle lahjoja; tuoden vadilla punaisen, puodista ostetun liinan, laulavat he: „jos on mieleesi, niin ota, jollei ole — älä ota". Sulhanen ottaa lahjan ja vaieten pistää sen poveensa. Myöskin saattoseuralaisille lahjoitetaan

---

[1]) Ennustaa naimisiin joutumista.

Digitized by Google

kumatschilla reunustettuja palttinahuiveja; kaaset ripustavat päähineeseen pyhkimen, jonka pää on ommeltu kumatschilla; lahjojen annon jälkeen sulhanen lähestyy morsianta ja aikoo ottaa häntä kädestä; morsian sysää hänet pois lausuen: „hiisi sinut vieköön — älä koske kättäni! sinä kuljeksit rinkitansseissa, hait hyvää tyttöä, kuinkas nyt minut puolikuolleen otat?“ Samalla morsiamen vanhemmat sekä risti-isät ja ristiäiti, otettuaan jumalankuvan, leivän ja suolan käteensä, asettuvat riviin ja käskevät sulhasta ja morsianta rukoilemaan ja sanomaan heille jäähyväisiä; morsian, kääntyen vanhempiensa puoleen, lausuu: „älkää siunatko minua elämään orjana maailmassa, vaan mieluummin vajoomaan maan mustaan multaan. Elämä on kuoloa huonompi! parempi olisi mun kuolla kuin elää“. Siunauksen jälkeen sulhanen ottaa morsianta kädestä ja molemmat lähtevät tuvasta; saattoseuralaiset lähtevät heidän jälessänsä. Pihalla morsian istuu sukulaisinensa erikseen sulhasesta ja tämän sukulaisista eri rattaille tahi rekeen. Kun kaikki ovat asettuneet paikoilleen, lähdetään kirkkoon. Lähellä kirkkoaitaa hääjoukko pysähtyy. Morsian nousee seisomaan rattaissa tai reessä, pukee päälleensä rutskan (schuschpanin) ja lausuu: „katsokaa nyt kaikki minua, kuka vaan tahtoo! katselkaa nyt pukuani ja älkää pahastuko, jollei se teitä miellytä; enpä ollutkaan mikään kankuri enkä värttinän vääntäjä, vaan vietin aikani leikeissä ja rinkitansseissa“. Noustuansa rattailta, kumartaa hän hevosiansa jalkoihin ja kiittää heitä, sanoen: „kiitos teille, hyvät ratsut, että olette minut näin painavan perille tuoneet“. Sitte hän lahjoittaa hevosille vaskirahoja, huivia ja kakkuja. Huivit hän tunkee suitsien alle, vaan kakut ja rahat pistää hän heidän jalkojensa viereen. Täällä ajaksi loppuvat hänen, enimmäksensä teeskennellyt, valituksensa ja lukunsa. Vihkimisen aikana morsian on aivan hiljaa eikä vuodata kyyneltäkään. Mordvan naiset tarkastavat häntä vihkimisen aikana, erittäinkin silloin, kuin hän astuu palttinapalalle, jonka kaase on ajoissa jo levittänyt. Jos hän astuu tälle matolle ennen sulhasta, niin arvellaan hänen aikovan ottaa vallan mieheltään, ja päin vastoin. Mordvalaiset

vaativat usein pappeja saattamaan kotia nuorikoita, joilla silloin on ruunut päässä; jos kirkon palvelijat siihen suostuvat, niin pihalla „lukuja“ ei enää pidetä. Jo ennen papiston tuloa, nuorikkojen vanhemmat, risti-isä ja ristiäiti, jumalankuvat, leipä ja suola kädessä, asettuvat riviin lähelle portaita. Nuorikkojen tultua, siunaavat he heitä ja vaieten suutelevat. Samalla sukulaiset peittävät nuorikkoja humalilla. Jos nuorikot tulevat kirkosta ilman papistoa, niin kaase laulaa sulhasen pihalla: „tulkaa, sukulaiset, vastaan, minä tuon teille kauniin nuorikon! Katsokaa, hänen rinnallansa oleva hopea (nim. tinaristit) painaa häntä eteenpäin, vaan vaski (karks) viepi taaksepäin“. Silloin kuin papit eivät seuraa nuorikkoja kotiin, siunaavat Mordvalaiset nuorikkoja jumalankuvilla. Sulhasen vanha äiti tulee joskus nuorikkoja vastaan nurin kännetyssä lakissa ja turkissa, osoittaen sillä onnea ja aviollista hedelmällisyyttä. Sen jälkeen nuorikot tulevat tupaan ja istuvat suoraan pöytään. Pöydän ääressä ruvetaan heti nuorikkoa pukemaan vaimon pukuun, sidotaan hänen hiuksensa palmikolle ja pannaan hänen päähänsä päähine. Sulhaselle ojennetaan lapsi ja hän, suudeltuaan sitä ja lahjoitettuaan sille jotakin, antaa sen vaimolleen. Nuorikko ottaa lapsen hymyillen vastaan, suutelee ja lahjoittaa sille jotakin. Tämän tavan merkitys on itsestänsä selvä. Tarjottuansa nuorikoille, ystäville ja kaaselle viinaa, vievät vanhemmat nuorikot eri huoneeseen, peläten noitien pahaa vaikutusta. Kaase, saatettuansa nuorikot, palaa takaisin ja laulaa: „hyvä on morsiamen suku! eikö joku ole riidellyt? He tulivat meitä vastaan ja saattoivat meidät hyvin ja hyvän lahjan mulle antoivat, silkkiloimisen ja pumpulikuteisen liinan“. Iloissaan hän juoksee ympäri tupaa ja jakaa pähkinöitä. Osoitellen nyt luonj-ksche-piiraasta varastettua ankkaa lausuu hän: „enpä jättänyt apeille sulhasen onnea; häärin ja pyörin ja viimein varastin“. Sitten miehet ja naiset laulavat ja tanssivat. Juuri hääpäivän illalla tulevat nuorikkojen kotiin vallasvieraat *), joita kestitetään niinkuin muita-

---

*) Vallasvieraita ovat nuorikkojen vanhemmat, läheiset sukulai-

Digitized by Google

-kin kutsuttuja vieraita. Hääkemuihinsa Mordvalainen ei osta makeisia. Toisena päivänä vallasvieraat menevät sinne, jossa nuorikot majailevat, ja heitä siellä kestitetään; jätettyänsä nuorikot kahden kesken, vallasvieraat tulevat takaisin, juovat, tanssivat ja laulavat. Kohdakkoin saapuvat nuorikot heidän luoksensa. Kaase jakaa nuoriken antamia lahjoja. Juohdemies tarjoo sulhasen sukulaisille lasin olutta; kaase antaa lahjoja, ja nuorikot kumartavat maahan asti. Toisena hääpäivänä vallasvieraat lähtevät kotia, ja sulhasen sukulaiset saattavat heitä laulaen ja tanssien, ja antavat heille mukaan piiraita. Noin viisi päivää vihkijäisten jälkeen tulee nuorikkojen kotiin urvidei (juohdemies) ja kaksi tahi kolme nuorikon sukulaisista. Sulhasen vanhemmat taaskin kokoovat sukulaisensa, jotka tuovat pitoihin varoja; kun nämät on asetettu pöydälle, pidetään perherukous sanoilla: „anna, hyvä Jumala, että kaikki sukulaiset ja naapurit rakastaisivat nuorikkoa, suo hänen onneksensa karjan karttua ja viljan varttua“. Sitten piiraat leikataan neljään osaan ja kaikki syövät ja juovat. Vähän aikaa kemuttuansa ajavat kaikki kotiansa ja vievät nuorikon mukaansa vierailemaan. Jäähyväisiä sanottaessa mies määrää, minkä ajan nuorikko saapi viipyä vanhempiensa kotona. Jonkun päivän kuluttua sulhasen omaiset ottavat nuorikon kotia luoksensa.

Herra P. R. kertoo [1]) Pensan Moksalaisten peittävän morsiamen paksulla palttinaraidilla, johon on neulottu ristiä ja neliöitä, ja tämän häävaatteen alla viedään nuorikot kotiin. Sulhasen äiti, tullen heitä vastaan portailla tai portissa, ruiskuttaa heidän päällensä vettä luudalla. Juohdemies antaa nuorikolle määrättyyn aikaan jonkinlaisia nimiä, niinkuin mazai, pavai y. m. Näillä nimillä nimittää nuorikkoa ainoastaan oma perheväki. Hääkemujen kestäessä täytyy nuorikkojen, olkoonpa vieraita sitten kuinka paljo tahansa, tarjotessaan ensi kerran kullekin viinaa tai olutta, välttämättö-

---

set ynnä korkea-arvoiset henkilöt ylimalkaan. Niitä ei kutsuta häihin, vaan ne saapuvat sinne kutsumatta, joko sukulaisuutensa tai yhteiskunnallisen asemansa nojalla. *Suom. muist.*

[1]) „Пенз. Губ. Вѣдомости“, 1847 г. № 25.

Digitized by Google

määti kumartaa jalkoihin asti ja maata maassa siihen saakka, kunnes vieras on juonut pohjaan asti, vaikkapa vieras olisikin vaan viiden vuotias lapsi. Vihkijäisten toisena päivänä puetaan nuorikko taas ja viedään toisten tyttöjen kanssa joelle hakemaan suurella saavilla vettä; sen ohessa lauletaan ja palatessa huuhdellaan toisiansa tällä saavivedellä. Kun on palattu takaisin häätaloon, soitetaan säkkipillillä ja viululla ja lauletaan lauluja. Kemujen jälkeen nuorikot, läheisten sukulaisten ja vierasten kanssa, tulevat miehissä kadulle. Sivulla astuu joku nuorimies ja soittaa torvella ja muut tanssivat. Nuorikon palmikkoon sidotaan niininen häntä ja sitten mennään miehissä tuttaviin ja pidetään pitoja koko päivä.

P. I. Melnikoff kertoo Tetyschevskin Mordvalaisissa (Ersalaisissa), kaikkien miesten ja naisten, hääpäivän aamuna, pukeutuvan täyteen mordvalaiseen juhlapukuun. Kauhtanan päälle pukevat miehet valkean viitan (schuschpanin), vyöttävät sen punatupsuisella, lanteille laskeutuvalla vyöllä, rinnoilleen solmivat siteet, ja vyöhön, selkänsä taakse, ripustavat pyyhkimen, jossa on villaiset heltat ja punasen, keltasen ja sinisen väriset tupsut. Naisista on morsian yksin puettu täyteen juhlapukuun. Ensin puetaan morsian paitaan, jossa ei ole, niinkuin aina Venäläisten naisten paidoissa, kauluria (linning); tämän paidan päälle puetaan toinen „poloskopaika“, ja tämän päälle leveähihainen „supoprja“, johon lanteitten kohdalle on neulottu punasella villalla ristejä; hihoihin on myöskin neulottu 3—4—5 riviä kaikenlaisia kaavoja. Hiukset palmikoitaan 25 palmikkoon, ja jokainen palmikko punotaan kolmisäikeiseksi; myöskin punotaan kuhunkin palmikkoon sininen villanyöri; nämät nyörit ulottuvat lattiaan asti ja ne sidotaan palmikkojen päitten kohdalta yhteen. Paitsi sitä, niskaan sidotaan monivärinen villainen häntä, johon on koristukseksi ripustettu helmiä, rahoja ja käärmeenpään muotoisia näkinkenkiä: tätä nimitetään „seralki“ ja „laka“; paitsi sitä hännässä riippuu punaisesta villasta kudottu n. s. „polovango“. Morsiamen päähän pannaan kruunu, jonka muo-

¹) „Симб. Губ. Вѣд.“, 1861 г. № 25.

dostaa hopearahoilla ja helmillä koristettu kumatschi-reuna n. s. „kumbo". Kruunun yläosaa, joka laitetaan ylimalkaan päähineen tapaan, nimitetään „venjalz", — ja sitä ympäröivät hopeavanteet. Kruunusta riippuvat silkkiset tupsut, jotka laskeutuvat selälle ja oikealle olalle. Morsiamen korviin ripustetaan hopeaiset „pletni" (korvarenkaat), rinnalle ripustetaan „tsokofki", jotka ovat pienillä tiukusilla varustettuja rahoja, kaulaan ripustetaan rinnalle laskeutuva helminauha (tschafki) ja siihen vaskikampa, helmiä ja rahoja. Kaikkien näitten mordvalaiseen juhlapukuun kuuluvien koristeitten päälle heitetään silkillä ommeltu „dudjaschnik", ja tupsupäisellä villavyöllä sidotaan villaisista ja silkkisistä nyöreistä tehdyt „vaketeri", jotka verhoten koko ruumiin, ulottuvat kantapäihin asti. Käsissä on vaskiset renkaat aina kyynärpäihin asti ja sormessa kymmenenkin sormusta. Jalkoihin puetaan „sebostri" (valkoiset neulomuksilla varustetut jalkarievut) ja ne sidotaan nahkahihnoilla kiinni. Niitten päälle puetaan pieksut, joitten hännät ovat taaksepäin. Sillä aikaa kuin morsianta puetaan, kokoontuvat hänen isänsä taloon kaikki hänen isänsä sukulaiset. Ikkunalle sytytetään kynttilä, pöydälle asetetaan leipää, suolaa, lihaa, puuroa, munakakkua, rukoillaan Jumalaa, juodaan viinaa ja olutta ja syödään päivällistä. Tähän aikaan saapuu sulhanenkin ja hänen saattoseuransa. Sulhasen äiti, kruunu päässä ja schtatol (pyhä kynttilä) kädessä, ajaa ensimmäisenä, hänen ympärillään ratsastaa muutamia miehiä valkeissa kostuleissa, vyötettyinä valkoisella (anopin lahjoittamalla) palttinalla; sulhasen isä ajaa toisena; ennenkuin hän lähtiessänsä kotoansa istuu rattaille, kumartaa hän maahan itäänpäin ja heittää kukkarostansa kourallisittain rahoja neljälle suunnalle; hänen jälkeensä ajaa sulhanen ja saattoseura. Ennenkuin joukko lähtee liikkeelle, kiertävät edellä ajavat ratsumiehet myötä päivää sen kolmeen kertaan; toinen näistä ratsumiehistä puhaltaa tuohihuikkua. Tiukujen ja kulkusten kilistessä ja huilun soinnuttomasti soidessa, ratsumiesten huutaessa ja piiskoja läiskyttäessä, saapuu joukko morsiamen kylään. Perille päästyänsä eroaa sulhanen saattoseurasta ja lähtee kirk-

Digitized by Google

koon, vaan muut ajavat morsiamen kotiin; täällä ratsumiehet taaskin ajavat kolmasti hääjoukon ympäri. Talon isäntä — morsiamen isä — sulkee portit. Ratsumiehet soittaen huilua pyytävät häntä aukaisemaan. Silloin hän aukaisee portit ja ottaa vieraita vastaan, kantaen suola-leipää ja kauhallisen olutta. Tuvassa alkavat pidot, vaan sulhasen äiti ei ota niihin osaa; hän menee naapuritaloon, jossa morsian juhlapuvussa kumppaninensa odottaa. Morsian, nähden tulevan anoppinsa (avavka'n), alkaa lukea: „katsokaa, neidot, katsokaa, ystävät, eikö ukkonen jyrise, eikö salama säihky ankaralla sateella ja valkoisilla rakeilla“. Anoppi tultuansa tupaan vastaa: „älä pelkää minua, älä kauhistu minua, ei ukkonen käy, eikä salama säihky, eikä rakeita sada, — sinun avavka'si tuopi saattoseuraa. Oletko kaunis ja korea? Oletko kelpo ja järjestystä rakastava? Minä sinun avavka'si tulin sinua katsomaan ja tuon koko joukon mukanani“. Morsian vastaa: „terve tullut, anoppi, terve tullut, saapunut vieras! Astu tiheämmin, puhu harvemmin, älä rutista minun, äläkä kumppanieni vaatteita, vaan mene Moskovan puotiin ostamaan kallista tavaraa, Moskovan tavara on neulottu silkillä ja kullalla“. Anoppi ottaa kauhalla olutta ja tarjoo oikealla kädellä morsiamelle, lausuen: „ota minulta kauha vierrettä, ota oikeasta kädestäni! Ojenna oikea kätösesi — ota minulta humaltava vierre!“ Tähän morsian vastaa: „oikealla en ota — anna vasemmalla, niin otan“. „Minä en vasempaan anna“, vastaa anoppi. Morsian miettii, ojentaa oikean kätensä ja lausuu: „noh, anna, olkoon menneeksi; minä otan, oikealla kätöselläni otan“. Morsian ottaa kauhan oikealla kädellään ja maistaa kolmasti vierettä; se osoittaa hänen taipuvaisuuttansa ja anoppinsa tottelemista. Anoppi samalla sanoo saapuneille saattoseuralaisille: „Jumalalle kiitos, totteli minua ja lupasi asua kanssani ja totella minua“. Huilu alkaa soida ja seuralaiset alkavat tanssia morsiamen edessä. Tanssattuansa he palajavat anopin kanssa morsiamen isän taloon, jonne sulhasen isä ja morsiamen perhe ja saattoseuralaiset jäävät. Anoppi astuen tupaan kumartaa isännälle, sanoen: „kiitos, hyvä sukulaiseni, hyvin olette tyttären koris-

Digitized by Google

taneet, täyteen mordvalaiseen juhlapukuun — kirjavaan pukuun pukeneet; kyllä hän taloni vastaa". Sitten lausuu hän miehellensä: „eiväthpä rahamme ole hukkaan joutuneet — hyvin ovat sukulaisemme tyttären pukeneet; korvissa on renkaat, päässä kruunu".. Morsiamen veljet tahi sukulaiset, neljä luvultaan, lähtevät naapuritaloon hakemaan morsianta. Heidän täytyy kantaa hänet sieltä. Nähdessänsä heidät, pyytää morsian heitä puolustamaan häntä, vaan veljet lausuvat hänet jo juoneensa ja vanhempien hänet jo myyneen. Kaksi veljeä ottaa hänet kainaloista ja toiset kaksi selästä; rakkahin kumppani kannattaa jalkoja. Morsian kiertää oikean kätensä vanhimman veljen kaulaan ja sitten hänet viedään pää edellä. Kun morsian tuodaan tupaan, tiedustelee hän isältänsä, mitä väkeä tuolla kotopihalla on ja anoo taaskin isänsä siunausta. Isä leikkaa kannikan leivästä (kotschemka), suolaa sen ja siunaa tytärtään kotschemka'lla, schtatolilla ja jumalankuvalla. Morsian antaa jumalankuvan juohdemiehelle (urvidei-johtajalle), vaan leivän ja schtatolin kätkee poveensa. Sitten äiti siunaa häntä mordvalaisella kruunulla, ja risti-isä jumalankuvalla. Siunauksen jälkeen antaa morsian itkien ja nyyhkien lahjoja saattoseuralaisille; muutamille kostoleja, toisille hihoja (anapatski), toisille neulomuksilla kirjailtuja hihojen reunoja, toisia taas vyöttää hän palttinalla. Ommeltujen kaavojen mukaan ovat neulomukset nimeltään: „hmugordi, kajaksi, voshapri, kriulki, suksi, muschki" j. n. e. Lahjoittamisen jälkeen puetaan morsian „poponjahaan", hihoilla varustettuun ja silkillä ommeltuun peitteeseen; tämä poponjaha heitetään pään yli ja siten peitetään sillä koko morsian. Neidot ottavat häntä kainaloista, vievät ulos ja panevat rattaille (Vetschkusovo Arsam. piiriä). Ratsumiehet, kiertäen myötäpäivää kolmasti saattojoukon, palajavat takaisin. Morsian ajaa anopin kanssa ensimmäisenä; morsian itkee, anoppi lohduttaa häntä; morsian lupaa totella, olla ahkera ja kunnioittaa appea ja anoppia. Kirkolla morsian nousee seisomaan ja anoo esi-isien siunausta. Sitten kaase nostaa morsiamen rattailta ja morsian kumartaa maahan hevosille ja esi-isille. Päästä jalkoihin poponjahalla peitetyn morsiamen viepi puhemies sit-

Digitized by Google

ten kirkolle. Urvidei-johtaja seisoo ovella, puettuna täyteen mordvalaiseen juhlapukuun ja viepi hänet kirkkoon. Vihkimisen ajan anoppi, seisoen rattailla, jakaa kaikelle kansalle punaisia munia — hedelmällisyyden symbooleja. Niin pian kuin vihkiminen on päättynyt, peitetään nuorikko taas heti poponjahalla, tuodaan kirkosta ja istutetaan anopin, juohdemiehen ja kaasen kanssa yksille rattaille. Heti vihkimisen jälkeen peitetään morsian jo kirkossa poponjahalla; sulhanen menee syrjään, hiipii salaa pois kirkosta, rientää ensimmäisille tapaamillensa rattaille, ajaa täyttä laukkaa kylään ja kätkeytyy jonkun naapurin luo, heiniin tahi kanahäkin nurkkaan; talvisin taas hän suin päin juoksee jonkun naapurin luo, suoraa päätä uuniin tahi lauteille nurkkaan. Saattojoukko ajaa sulhasen taloon. Edessä kuljettaa juohdemies nuorikkoa; talon kohdalla tulevat ratsumiehet heitä vastaan ja kiertävät heidät ennen mainitulla tavalla; kun saattojoukko saapuu portille, käskee morsian urvideita pysähtymään, sytyttämään isän siunauksen — schtatolin, että hän „omalla valolla tulisi vieraaseen taloon“. Schtatol sytytetään, ja pitäen sitä kädessään, astuu nuorikko taloon. Joku sulhasen naissukulainen, täydessä mordvalaisessa juhlapuvussa, jonka päälle on puettu nurinkäännetty turkki, päässä kruunu, johon on kiinnitetty miehen lakki, tulee morsianta vastaan, ja pitäen kädessänsä humalilla täytettyä hattua, kolmasti heittää kourallisen humalia morsiamen päälle; saattoseuralaiset koettavat saada heitetyt humalat hattuihinsa, ja nuorikko pyytää varoittamaan vaatteitansa ja viemään itseänsä heti tupaan. Nuorikko kuljetetaan ympäri koko saattoseuran ja urvideilla on kädessä nuorikon antama, sytytetty schtatol. Sitten nuorikko pyytää urvideilta lupaa anoa vieraan isän ja äidin siunausta. Portailla hänet siunaa appi ja anoppi; sitten urvidei, schtatol kädessä, tuopi tupaan nuorikon, joka tervehtää läsnäolevia, kumartaa pöydän luona neljälle suunnalle ja lupaa apelle palkita kaikki hänen kulunkinsa, tehdä taloon työtä j. n. e. Nuorikko viedään aittaan riisumaan. Tullessansa ulos tuvasta lausuu hän: „mene, savu, mene itään, etsi, savu, karjaa, ruokaa, tavaraa, viljaa“. Aitassa

Digitized by Google

riisutaan häneltä koko juhlapuku, hän palaa tupaan valkoisessa kostolissa ja polaskopaikassa (ihopaidassa), vyö vyöllä ja kruunu päässä; rannerenkaat ja sormukset jäävät myös käsiin. Peitettynä poponjahalla, viedään hän emo-uunin luo. Appi antaa hänelle olutta ja hän, kumartaen syvään, tarjoo sitä ensin apelle: sitten tämä vuoroonsa tarjoo sitä hänelle; sen jälkeen tarjoo morsian olutta anopille ja kaikille vieraille. Samalla aikaa lyödään halolla aittaan ja siten karkoitetaan sieltä pahoja henkiä. Oluen tarjoomisen jälkeen anoppi hakee voita ja voitelee nuorikon hiukset, että tämä tulisi leppeäksi. Sitten seuraavat „ruokkijaiset“. Anoppi seisoo uunin luona ja pitää kämmenillänsä piiras-, liha-, muna- ja leipäpaloja; nuorikko kumartaen ottaa kämmeniltä suullaan nämät palat ja syö. Sen jälkeen kun nuorikko on „syötetty kotia“, saapuvat hänen sukulaisensa, ja sitten kaikki istuvat syömään päivällistä; nuorikko ennen päivällistä tarjoo kaikille viinaa kupista ja olutta ämpäristä ja vieraat juovat suullaan suoraan, koskematta käsin astiaan. Päivällisen jälkeen ruvetaan laulamaan, soittamaan tuohihuilua ja tanssaamaan. Sulhasmies kaiken tämän aikaa, syömättä, juomatta, makaa heinässä tai naapurinsa uunilla. Kun vieraat ovat lähteneet kotiansa, aletaan illalla häntä hakea, löydetään ja viedään aittaan, jossa nuorikko häntä jo odottaa. Hänet työnnetään aittaan ja sanotaan: „tuossa sinulle susi!“ Aamusilla, vanhan mordvalaisen tavan mukaan, lyödään halolla aitan oveen ja huudetaan: „tottukaa toisiinne, tottukaa toisiinne“. Aamulla sulhasmies, syvästi kumartaen, tarjoo apellensa olutta; tämä lahjoittaa hänelle rahaa lakiksi, ainakin 50 kop. Sen jälkeen sulhanen tarjoo olutta kaikille vieraille ja saapi lahjaksi munia ja renikoita. Nuorikko, osaksi puettuna juhlavaatteisiin antaa lahjoja miehensä sukulaisille, ja sitten anoppi viepi hänet „näyttämään vettä“; nuorikko ottaa ämpärin ja menee anoppinsa kanssa hakemaan vettä. Hän kumartaa nöyrästi jokaista vastaan tulevaa, anoppi osoittaa hänelle vettä, hän ammentaa, kantaa kotia ja asettaa uunin viereiselle lavitsalle; anoppi kiittää häntä tottelevai-

Digitized by Google

suudestaan. Häitten jälkeiset kemut kestävät kauan, aina kummankin suvun varallisuuden mukaan.

P. I. Melnikoff kertoo, että Nischegorodin Moksalaisissa [1]) isällä oli tapana, päästäessänsä morsiamen kotoansa, siunaukseksi antaa hänelle schtatoli — Saltanin pystykierteinen, näkinkengän kaltainen eli spiraalinmuotoinen kynttilä, joka on Moksa-heimon varsinainen palladiumi. Morsian tuli sulhasen taloon omalla valollansa ja tällä sytytetyllä schtatolilla. Sulhasen äiti tahi, jos hän on kuollut, läheisin naissukulainen tuli kotonsa ovella morsianta vastaan ja asetti tämän oikealle jalalle sytytetyn humalapannun; morsian potkasi kolmasti tämän pannun jalaltaan. Jos pannu vieri hiljaan, niin se osoitti morsiamesta tulevan hiljaisen miniän; jos taas se putosi meluten, niin se oli merkki päinvastaiseen; jos pannu kaatui pohja ylöspäin, niin arveltiin nuorikkojen elämän tulevan onnettomaksi, vaan jollei pannu mennyt nurin eivätkä humalat siitä pudonneet, ennustettiin heille onnellista tulevaisuutta. Pitäen kädessänsä schtatolia, astui morsian taloon ja sulhanen otti hänet vastaan. Täällä Imbaba toimitti rukoukset ja uhrit Jurtasjravalle, Kudjasjravalle ja esi-isille ja sitten sammutti morsiamen schtatolin, pistäen sen viina- tahi olut-lasiin, jolla toimella kuvannollisesti osoitetaan fallos'in tulevaa sammuttamista rakkauden lähteessä ja Saltanin soihdun sammuttamista vedenemon kohdussa. Sekä schtatolia sytytettäessä että sammutettaessa huudettiin avuksi Saltan'ia ja rukoiltiin häntä varjelemaan nuorikkoa kaikesta onnettomuudesta, paholaisista ja pahoista noidista. Morsian säilytti itse kynttilänsä, ja se pantiin hänen mukaansa hautaan. Sitten seurasi nimenanto ja ruokkijaiset. Imbaba toi nuorikon uunin luo, ja siellä anoppi asetti hänen päänsä päälle leivän ja Imbaba piti sitä kiinni, ettei se putoaisi. Anoppi otti toisen leivän, löi sillä ensimmäistä leipää useamman kerran ja lausui kovasti: „*Masaiks lemetsen' putsan*“, s. o. nimitän sinua Mazai'ksi. Tätä nimeä kantoi nuorikko häittensä jälkeen, mutta piti samalla

---

[1]) „Спб. Г. В.“ 1851 г., № 26.

Digitized by Google

neitonimenesäkin, johon liitettiin „sana „ava“, joka merkitsee vaimo, esim. nimestä Vasinj syntyi Mazai Vasinjava, nimestä Lamaka — Mazai Lamakava. Sen jälkeen anoppi asetti kämmenilleen lihaa, leipää, suolaa ja munia, asettui kiukaan luo, Imbaba kannatti hänen käsiänsä ja nuorikko, kumartaen, söi suoraan anopin kämmeniltä. Toisena hääpäivänä nuorikko uhrasi Banjatsirava'lle ja Vedjasirava'lle, asettaen ensimmäiselle saunan lavitsan alle, ja jälkimmäiselle heittäen jokeen — rahaa, palttinaa, leipää ja suolaa. Koska Vedjasirava oli samalla myös lapsensynnytyksen jumalatar, niin nuorikot rukoilivat häneltä lapsia; paitsi sitä he kumpikin, salaa kaikilta, myöskin omaisiltansa, menivät joelle ja heittivät Vedjasiravalle uhriksi leipää, suolaa, lihaa, palttinaa; osan ruoka-aineita nuorikot söivät itse, istuen syleillen joen rannalla, ja rukoilivat hyväntahtoista Vedjasiravaa. Nuorikko ei saanut koskaan, kaiken elämänsä aikana, näyttää paljaita jalkojansa apelle ja anopille. Tämänpä vuoksi vaimot nykyjäänkin tekevät työtä kengissä, sillä pelkäävät loukata esi-isiänsä.

22:ssa eri paikassa tekemämme tiedustukset täydellisesti todistivat ark. Makariuksen oikein kertoneen häämenot, vaan me emme ainoastaan tutkineet, oliko hän kertonut asiat oikein, vaan samalla koetimme saada selville häitten erikoiskohtien tarkoitusta, ja samalla koetimme saada kertojat sanasta sanaan kertomaan ne rukoukset ja manaukset, joista Makarius ja muut tutkijat ovat vaan sivumennen maininneet. Muun muassa huomasimme Ersalaisten sangen usein unhottaneen monet temput, vaan samalla myöskin säilyttäneen monta häätapaa, jotka Moksalaiset ovat auttamattomasti kadottaneet, ja päin vastoin. Siten me emme voineet saada täydellistä kuvaa mordvalaisista häistä, ja tässä täytyy siis meidän vasten tahtoamme esittää sekä ersalaiset että moksalaiset häät, jättäen lukijan itsensä huomattavaksi, mikä niissä on yhteistä, ja mitkä kohdat vaan ovat säilyneet Mordvankansan toisessa tai toisessa heimossa. Ersalaiset varustavat morsiamen ajoneuvot jo häitten aattoiltana; kuomipuut peitetään palttinalla, johon, jos sulhanen on varakas, neulo-

Digitized by Google

taan kaikenlaisia kirjavia kuvioita, joitten luku riippuu talon vaimojen monilukuisuudesta ja heidän neulomaky'ystänsä. Me satuimme näkemään Arsamaskin piirissä [1]) kuomikaton, johon oli ommeltu 36 riviä sangen merkillisiä kuvioita, joitten ompelemiseen neljä naista tarvitsi 14 kuukautta. Illalla valmistetaan sulhasen talossa myöskin sekä morsiamen taloon vietävät, kuin myöskin sulhasen kotona pidettävissä pidoissa tarvittavat ruokavarat. Luonnollisesti ei kukaan käy maata sinä yönä, ja muutamissa paikoissa ajetaan sulhanen nimen omaan pois kotoa [2]) — toiset sanovat sen vuoksi muka, ettei hän häiritsisi, vaan toiset sanovat sen tapahtuvan vanhan tavan mukaan, jolloin sulhasen tuli tarkastaa, kuinka hän mukavammin ryöstäisi neidon. Saattoseuralaiset kokoontuvat jo ajoissa sulhasen luo, varustavat kaikki tarvekalut, siivoovat hevoset, siivoovat talon, pihan ja talon eteisen kadun, koristavat nauhoilla rattaitansa j. n. e. Viimein sulhasen isä, ja isän kuoltua vanhin talossa, antaa merkin lähtöön. Jo ennalta on tätä tilaisuutta varten varustettu paksu kynttilä ja muutamia ohkaisempia. Isä sytyttää pienet kynttilät jumalankuvien eteen, vaan kynnykselle pystyttää suuren, ensin auaistuansa porstuan oven; tätä kynttilää Ersalaiset nimittävät: „*kudon' kschtatol*“ (talon kynttilä) ja jokaisessa talossa on sellainen kynttilä perherukouksia varten. Isä ensin kääntyy jumalankuvien puoleen ja pyytää Jumalaa siunaamaan sulhasta, ja sitten, kääntyen kynnykselle päin, lausuu: „*Tschim-Paz! tetejnok! valdovtomik tsiorat! valdovtomik sel'metzo vanovlize paro i aparo! tejemik erjamozo ulevel' valdo! tejemik sedejzo ulevel' pisi avas'ten! tejemik sedej avast' ulevel' pisi sonenze! maksok sonenze lamo eedetnen' i schupalgadmo!*“ s. o. „Tschim-Paz! Isämme, valaise poikaasi! valaise hänen silmänsä näkemään hyvää ja pahaa! tee hänen elämänsä onnelliseksi! tee sydämmensä rakkaaksi vaimollensa, tee hänen vaimonsa sydän rakkaaksi hänelle! anna hänelle paljon lapsia ja rikkautta!“ Sen jälkeen antaa sulhanen isällensä

[1]) Селеніе Кардавеле у крестьянина Ивана Пыжова.

[2]) Пензен. губер. Городищ. уѣздъ, Катлинъ и Симбир. губер. Корсунск. уѣздъ, с. Пермисъ.

Digitized by Google

leivän ja veitsen; isä leikkaa siitä kolmella sivalluksella palasen, viepi sen kynnykselle ja asettaa kynttilän viereen. Sitten hän siunaa poikaansa leivällä ja jumalankuvalla ja osoittaa nyt olevan ajan lähteä. Me emme koskaan kuulleet, että äiti siunaisi poikaansa, emmekä Mordvankansan elämässä juuri ollenkaan tavanneet mitään seikkaa, joka olisi osoittanut vaimolla olevan kotonansa jonkun erikoisaseman miehensä rinnalla, tahi, että hän koskaan, niinkuin Venäjänkansan elämässä, miehensä kuoltua ilmestyisi talolaisten leskihaltijana. Kun vanhemmat ovat siunanneet poikaansa uuteen elantotapaan, nousevat kaikki rattaille ja ajavat morsiamen luo. Tässä huomautamme, ettei morsiamen ollessa samasta kylästä, minkäänlaisissa ajoissa, ei sulhaselta morsiamen luo, eikä morsiamelta sulhasen luo ajettaessa, koskaan ajeta lyhintä tietä, vaan tahallansa kierretään sivuteitä, poiketaan tahallansa metsään tai johonkin pelloille; tämä muistuttaa sitä aikaa, jolloin Mordvalaiset eivät asuneet kylissä, vaan erillään olevissa taloissa, tahi jolloin kylät olivat niin pienet, että täytyi hakea itsellensä vaimoa kaukaa, koska oman kylän väen kanssa jo ennalta oltiin sukulaisia, tai koska muutoin oma asunto oli kaukana muista. Vähän matkan päässä kotoa saattoseura pysähtyy, ja juohdemies, huiskien sapelilla tai kirveellä, kulkee joukon ympäri, jonka jälkeen taas ajetaan eteenpäin. Välisti on juohdemies sivulla päin hakkaavinansa jotakin pensasta tai turvetta pois tieltään, joka tapa luonnollisesti muistuttaa niitä aikoja, jolloin sulhasen todellakin täytyi raivata itselleen tietä, päästäksensä muitten huomaamatta armaansa luo. Heti kun morsiamen talossa on huomattu saattoseuran tulevan, riennetään sulkemaan portit. „Kuka siellä“, kysytään pihalta. — „Kauppiaita“, vastaa sulhasen väki. — „Mitä tavaraa tahdotte?“ — „Elävää tavaraa“. — „Me emme pidä kauppaa“. — „Me otamme väkisin“. — „Koettakaa!“ — Sulhasen seuralaiset koettavat auaista portteja, vaan vähän aikaa turhaan koetettuansa, alkavat he keskustella, ja maksettuansa 20—30 kop., pääsevät he sisään. Siellä ja täällä tätä kauppaa hierotaan myöskin porstuan ja tuvan ovilla, vaan nykyjään,

Digitized by Google

kaikkien köyhtymisen vuoksi, Mordvalaiset itse säälivät joka kopeekkaa ja ovat siis poistaneet nämät maksut. Kuulimmepa mainittavan, kuinka eräissä häissä [1]) morsiamen ja sulhasen vanhemmat ennalta tarkoin sopivat vähimmistäkin maksuista ja lunnasrahoista. Tultuansa tupaan, sulhasen äiti ja muut vaimot heti laittavat pöydälle syötävää ja juotavaa, kaikki syövät ja juovat seisoallaan eikä kukaan suinkaan istu. Sillä aikaa kuin muut syövät, lähtevät sulhasen vanhemmat [2]) morsiamen sukulaisiin käskemään näitä häihin. Samaan aikaan morsiamen ystävät pukevat morsiamen hääpukuun; ponarin (paidan) tulee olla aivan uuden, ei kertaakaan vielä käytetyn, ja siinä pitää oleman niin monta riviä neulomuksia, kuin aika ja morsiamen varat sallivat; päähän pannaan useimmiten kuitenkin valkoinen huivi, vaikkapa yhdessä ja toisessa paikkakunnassa [3]) siksi käytetäänkin puodista ostettua kiseja-huivia. Morsiamen jalat kääritään niin moneen kertaan ja niin vahvasti palttinalla ja verka- tahi nauhasiteillä, että hän tuskin pääsee paikaltansa. Sitoessansa näitä nauhoja, neidot ennustavat: kukin kumppani kääräisee nauhan yhteen kertaan jalan ympäri, ja se, jonka osaksi tulee nauhan pään kiinnittäminen, varmaan seuraavana vuonna joutuu naimisiin. Morsiamen käsiin puetaan vaskiset rannerenkaat ja sormiin samanlaiset sormukset. Kun morsian on viimmeinkin valmis, ottavat kumppanit hänet kainaloihinsa ja vievät tupaan; heti kun hän on astunut tupaan, lankee hän vanhempiensa jalkoihin ja pyytää heiltä anteeksi ja anoo heidän siunaustansa. Vaikka kuinkakin koetimme, emme mitenkään voineet saada selville, mitä morsiamen on anteeksi anottava, ja sen vuoksi arvelemme morsiamen tässä vaan menettelevän vanhan tavan mukaan, joka tapa nykyjään on kadottanut kaiken merkityksen. Ennen aikaan, kun naiminen tapahtui lisesin kautta, oli anteeksi anominen sangen luonnollista, sillä nykyjäänkin, kun naiminen tapahtuu lisesin kautta, anoo morsian, juuri ennen siunausta, vanhemmil-

[1]) Петров. уѣздъ, Мечнасы, отъ Ѳедосьи Галяшкиной.

[2]) Самарск. уѣздъ, Семейкино; Городищ. уѣздъ, Кашмисъ.

[3]) Нижег. уѣздъ, Самарск. уѣздъ.

Digitized by Google

tansa anteeksi omavaltaisuuttansa, sillä eroituksella vaan, että tässä tapauksessa siunaus tapahtuu ennen hää-kemuja ja sulhasen kotona. Morsiamen isä ottaa pyöreän leivän, jolla sulhasen vanhemmat jo ovat siunanneet sulhasta ja jonka nämä tätä tarkoitusta varten ovat tuoneet mukanansa, siunaa sillä tytärtänsä, pitäen leipää tämän pään päällä, ja lausuu: „*Koda ksches' uli valanja-erjamot ulazo valanja! Koda ksches' uli koze videkstnen'-erjak koze! Koda ksche raschtį uli-erjak raschti! Ulazo ksches' kschet! Ved'ava' kultsonįmiz! milostem ulįmiz!*" s. o. „yhtä siloinen kuin tämä leipä, olkoon elämäsi siloinen! Niinkuin tämä leipä on rikas jyvistä — ollos rikas! Samoin kuin tämä leipä on hedelmällinen, ollos sinä hedelmällinen! Olkoon tämä leipä sinun leipäsi. Ved'ava, kuule meitä! armahda meitä!" [1]). Tähän leipään, jolla morsianta siunataan, on sulhanen kotonaan kovertanut reijän alakuoreen; ei kukaan osannut selittää, miksi tämä tapahtui, ehkä voimmekin täydesti otaksua sillä olevan symboolisen merkityksensä. Viimein morsian otetaan kainaloista ja kannetaan tuvasta; toisissa paikkakunnissa [2]) kantavat morsianta jotkut sulhasen läheiset sukulaiset, toisissa taas kantavat häntä hänen oman sukunsa miehet, jolloin hän kuitenkin aina vastustaa kantajia, nipistää, raapii, tarttuu milloin mihinkin y. m. s. [3]). Sanotaan ennen olleen tapana morsiamella kolmasti käydä kiinni oven pihtipieleen, ja vasta kolmannella kerralla lähestyi häntä juohdemies sapelin kanssa ja löi sapelilla pihtipieleen, juuri sen paikan viereen, johon morsian oli tarttunut. Silloin morsian ei enää vastustanut ja hänet vietiin rattaille. Nykyjään morsian kuitenkin kolmasti peräkkäin tarttuu, milloin jakohirteen, milloin tuvan oven, milloin taas porstuan oven pihtipieleen; juohdemies ja sulhasen sukulaiset irroittavat hänen kätensä ja koettavat kuljettaa häntä niin, ettei hän enää voisi tarttua mihinkään eikä häiritä heitä kannossaan. Kuitenkin sukkelampi neito

---

1) Ардат. Нижегород. Макатилемъ, Наталья Ревинчина.
2) Ардат. уѣздъ Нижегор. губер. и Арзам. уѣздъ той же губерніи.
3) Нижегор. уѣздъ, Сарлеи, Дарья Данилова.

Digitized by Google

osaa useammastikin kuin kolmasti tarttua milloin mihinkin, ja koettaa kaikin voimin vastustaa poisviemistänsä tuvasta, sillä kumppaninsa sitä enemmän ylistävät häntä kiitoslauluissansa, mitä enemmän hän on vastustanut, ja sen mukaan kiittelevät hänen sukkeluuttansa ja rakkauttansa vanhempiensa kotiin. Viimein on morsian tuotu tuvasta, kaikki pysähtyvät ja kumartavat veräjää, niinkuin vakuuttavat Mordvalaisten venäläiset naapurit; vaan asia onkin sillä lailla, että Mordvalaisten käsityksén mukaan talon suojelija-jumala asuu juuri portissa tai keskellä pihaa, ja häntä juuri Mordvalainen rukoilee varjelemaan vastakin naimisiin menevää, siis sitä joka lähtee hänen välittömän valtansa piirin ulkopuolelle. „*Kardas-sjarko! kormilets! Jurtin-paz! Ilja sez't son' stenze, koda son sezi! Ul't son' senzetodei i tozo koda teze!*" s. o. „Kardas-sjarko, elättäjä! Talon jumala, älä luovu hänestä lähtevästä (tonjstenze), ole hänen luonansa aina, samoin kuin täälläkin!" Luultavasti tämä tapa onkin antanut aihetta Venäjän talonpojissa levinneisiin lauluihin, joissa kuvaillaan veräjän rukoilemista ja hääoluen maahan kaatamista. Morsian ei istu rattaillansa, vaan seisoo kaiken aikaa, jolloin häntä kumppaninsa kaikin tavoin tukevat. Sillä tavalla saapuu saattoseura kylän rajalle, jossa juohdemies antaa merkin ja kaikki pysähtyvät, nousevat rattailta ja menevät juohdemiehen luo, joka jo on ennättänyt ottaa esiin varustamansa viinaleilin, ja nyt tarjoo sitä saattoseuralaisille. Sillä aikaa kuin muut juovat, jakaa morsian kumppaneillensa lahjoja, jotka hän on kotoansa kiireissänsä ottanut mukaansa, ja antaa toiselle huivin, toiselle rannerenkaan, ja ylistää itkien kumppaniensa ominaisuuksia; toiselle sanoo hän, ettei ole koskaan suuttunut häneen, toista taas kiittää siitä, että tämä on aina elämän vaikeissa kohdissa tullut hänen avuksensa j. n. e. Kun lahjat ovat annetut ja viina juotu, nousee morsian läsnä olevien avulla rattailta, heittäytyy hevosten jalkoihin ja pyytää heitä, etteivät he liiaksi rientäisi viemään häntä pois vieraisiin ihmisiin. Hän lupaa pitää hyvän huolen heistä, jos vaan veisivät hänet takaisin vanhempiensa luo, punoo heidän otsatukkaansa ja harjaansa nauhoja

Digitized by Google

ja lupaa aina vastakin koristaa heitä. Kun hän ei saa vastausta hevosilta, koettaa hän riistää itsensä irti seuralaisistansa, vaan silloin luonnollisesti sulhasen seuralaiset ottavat hänet kiinni ja vievät kiiruun kautta rattaille; morsian alkaa asianomaisesti itkeä, riipoa, vieläpä tapellakin, vaan sulhasen seuralaiset pitävät häntä lujasti kiinni, ja turvallisuuden vuoksi asettavat hänet istumaan tulevan anoppinsa viereen, joka kaiken aikaa nyt tähdystää häntä, sillä morsian koettaa kaikin tavoin pettää anoppinsa. Morsiamen viimeinen kuje on päähineen, huivin tahi vyön heittäminen tielle; tällä tavoin koetti morsian ennen aikaan osoittaa takaa-ajaville mitä tietä hänet oli viety, sittemmin koetti hän sillä pidättää ryöstäjiä edes vähän aikaa. Nykyjään tätä tapaa, joka enää on paljas muisto vaan yllämainitusta, noudatetaan ainoastaan siksi, että morsiamen sukulaiset voisivat tuon kappaleen lunnaiksi vaatia sulhaselta liian viinatuopin. Niin pian kuin morsian, pettäen tulevan anoppinsa huomion, on heittänyt huivinsa tielle, hyppäävät hänen tätä vartoovat veljensä hevosiltansa maahan, tempaavat sen ja vasta pitkän riidan jälkeen antavat sulhaselle, jonka tulee se lunastaa. Välistä, ehkä harvoin, anoppi saa sen estetyksi, ja silloin sulhanen kestittää äitiänsä viinalla kaikkien nähden, kiitelläksensä hänen sukkeluuttaan. Kun morsian huomaa, että hänen tavalla tai toisella täytyy tyytyä kohtaloonsa, leikkaa hän tai useimmiten repäisee päästänsä hiustupsun ja lähettää sen juohdemiehen kanssa muistoksi äidillensä. Sitten joukko lähtee uudestaan liikkeelle ja saapuu onnellisesti ja pysähtymättä kirkkoon, jossa vihkiminen tapahtuu Venäjän uskonopin mukaan, ainoastaan sillä erolla, että muutamissa paikkakunnissa [1]) sulhanen ja morsiamen juohdemies asettavat „*kudjn'-schtatoltsjn*“. Sulhanen asettaa sen pääenkelin Gabrielin kuvan eteen, joka kuva esittää kuinka Gabriel syöksee saatanan. Morsiamen juohdemies asettaa omansa pyhän neitsy-Maarian kuvan eteen; nämät schtatoltsit palavat kaiken ai-

---

[1]) Корсун. уѣздъ, Перлинъ, Марья Гудкова; Ардат. уѣздъ Симб. губ. Пичкасы, Матвей Дробышевъ.

Digitized by Google

kaa kuin vihkiminen kestää, vaan sen jälkeen joutuvat isäntien takavarikkoon ja viedään kotiin, sillä niitä poltetaan kodoissa niin kauan kuin hääkemuja kestää. Viimein vihkiminen päättyy ja pappi kehoittaa nuorikkoja suutelemaan; nuorikko vastustaa tätä ensimmäistä suutelemista ja koettaa kaikin tavoin pitää puoltansa, välistä lyöden ja nipistäen sulhasta. Vaan kaikki tämä tapahtuu vaan „tavan vuoksi"; sillä jos hän vastustelematta sallisi miehensä suudella itseänsä ensi kerran muitten nähden, niin ei hän saisi edes ruokarauhaakaan. Taistelun kestäessä tulee appi poikansa avuksi, pitää miniätä harteista, ja isänsä avulla voipi sulhanen viimeinkin suudella vaimoansa. Appi lausuu samalla täytyvänsä kiittää miniäänsä siitä rohkeudesta, jolla tämä on pitänyt puoliansa, vaan että nyt hänen poikansa ei ole enää miniälle vieras ja ettei miniän pidä suuttua häneen siitä, että hän auttoi poikaansa tämän ensi taistelussa; vasta hän ei häntä ole auttava, koska varmaankaan ei mitään taistelua enää synny. Tämän puheen jälkeen sulhanen pyytää nuorikkoa paluumatkalla istumaan viereensä, vaan hän tietää jo ennalta, että nuorikko ei saa siihen suostua ja että hänen väkisin täytyy viedä vaimonsa rattaille; niinpä hän tekeekin ja koko saattoväki rientää täyttä vauhtia sulhasen asunnolle. Kun seura on saapumassa portille, sulkevat neidot portit ja alkavat laulaa sulhasesta herjauslauluja: niissä kerrotaan sulhasesta sellaisiakin seikkoja, joita hän ei ikänään ole saattanut kellenkään kertoa. Jokainen vähinkin epäiltävä ja vähäpätöisinkin seikka kerrotaan nyt mitä laveimmin ja tarkimmin, ja enimmin tarkkaavat tytöt näissä lauluissansa nuorten miesten „retkiä" ja luettelevat lauluissansa tarkoin niitten nimetkin, jotka sulhaselle ovat hänen voittolaakerinsa laittaneet. Sulhanen on todellakin aivan tytyväinen kaikkiin näihin juttuihin, sillä hänen voittojensa luetteleminen on hänelle kunniaksi, ja jollei häntä soimattaisi rakkauden retkistä, niin hän pitäisi sen loukkauksena, sillä se osoittaisi hänen olevan sellaisen pökkelön, etteivät tytöt ennen häitä tahtoneet hänestä tietääkään. Ennenkuin tytöt ennättävät oikein ruveta laulamaankaan ja kaikkien tarkatessa laulua,

Digitized by Google

hyppää sulhanen kenenkään huomaamatta rattailta, hiipii äkkiä pienestä portista sisään ja juoksee vanhan tavan mukaan kammioaittaan kätkeytymään. Tästä alkaen ovat Ersalaisten häätavat aivan semmoiset, jommoisiksi herra Krontovski on yllä ne kertonut.

Vähän toisella tapaa käypi asia Moksa-heimolla. Saattojoukon valmistaminen tapahtuu näilläkin sulhasen kotona. Kuomin valmistamisen maksaa kokonaan sulhanen ja sen suuremmasta tai vähemmästä koristamisesta sovitaan jo „keskusteluissa". Jolleivät sulhasen vanhemmat täytä kaikkia sopimuksen ehtoja, niin asia annetaan oikeuteen ja oikeus tuomitsee maksamaan nuorikolle hänelle määrättyjen, vaan suorittamattomien koristeitten arvon, sen arvion mukaan, jonka asian-ymmärtävät arviomiehet määräävät [1]). Useimmiten sulhasen nuorin setä, eno tai vanhin veli tai myöskin kotivävy ovat juohdemiehenä ja täti kaasena. Aamulla, 7—8 välillä, kaikki häämenoihin osaaottavat sulhasen sukulaiset kokoontuvat hänen kotiinsa ja istuvat pöytään vähän suurustamaan; sulhasen isä nousee paikaltaan, kohottaa päänsä yli pyöreää leipää, jonka päälle on pantu suolakuppi ja munakakku ja lausuu: „*Otsju Schkai! Verde Schkai! Kulitet schari kschi i schari al! Valdak ton tsora! Valdak son sel'met, vanasaz tseber i ozal! tijak son erjaf uleza valda! tijak son sedi uleza pisi avandi! tijak avan' sedi uleza pisi teinza! Min maksasi tet kschi i ton maksak teinza kschi. Min tet maksasi sarasin sioraton maksak teinza lomatnen' siora! Maksak teinza pavas, koze i lama shabatnen!*", s. o. „Suuri Schkai! Korkea Schkai! Tässä on sinulle pyöreä leipä ja pyöreä muna! Valaise poikaasi! Valaise hänen silmänsä näkemään hyvän ja pahan! Tee hänen elämänsä valoisaksi! Saata hänen sydämmensä lämpöiseksi vaimoansa kohtaan! Saata vaimon sydän lämpöiseksi häntä kohtaan! Me annamme sinulle leivän, — sinä anna hänelle leipä! me annamme sinulle kanan siemenen — anna sinä hänelle ihmisen siemen! anna

---

[1]) Краснослоб. Шингарино, рѣшеніе волостного суда 1876 г. № 39 мая 16.

Digitized by Google

hänelle onnea, rikkautta ja paljon lapsia!" — Lausuttuansa tämän rukouksen, ottaa isä veitsen ja ojentaa sen sulhaselle, jota kehoittaa leikkaamaan ensi kerran elämässään „osondam-palia"; sulhanen leikkaa kolmella sivalluksella uhripalan, puraisee siitä hieman, antaa sukulaistensa haukata ja heittää loput palavaan uuniin, johon n. s. myöhemmän sijoituksen kautta, taivaallisen tulen jumala on ottanut asuntonsa. Sen jälkeen isä ottaa pyöreän leivän ja jumalankuvan ja siunaa poikaansa, jonka pitää suudella kuvaa, leipää, suolaa ja munakakkua. Isä toivottaa hänelle onnea uuteen elämään ja antaa hänelle joitakuita yleisiä neuvoja, kuinka hänen tulee käyttäytyä tulevan vaimonsa, tämän sukulaisten ja omien sukulaistensa kanssa; sen jälkeen annetaan lähtömerkki. Kaikki istuvat rattaillensa, vaan sulhanen jää kotia, sillä hänen ei ole muitten nähden sallittu olla morsiamensa lähellä, vaan hänen täytyy kätkeytyä, muistuttaen tällä tavoin niitä aikoja, jolloin tämmöinen kätkeytyminen oli välttämätöntä. Kun juohdemies on antanut merkin, lähtee joukko liikkeelle; sen jälkeen juohdemies, ennalta jo auaistuaan portit ja heitettyään katolle puisen lukon tahi salvan, kumartaa kolmasti kumpaakin portin pylvästä, lausuen: „*koda tin lihtamast', stane tin suvaftamas't*", s. o. „niinkuin meidät päästitte ulos, niin päästäkää myös sisään". Sen jälkeen juohdemies, paljas sapeli kädessä, (sapelin puutteessa käytetään myöskin teroitettua viikatetta, jonka toinen pää on kahvan tapaan kääritty riepuihin) kulkee kolmasti joukon ympäri, lukien manauksia pahaa suopien varalta; hän piirtää neljään paikkaan sulhasen isän puumerkin, johon sitten liittää sulhasen oman merkin, että hyvät henget tästä merkistä huomaisivat, ketä heidän tulee auttaa. Niin että, jos isän merkkinä oli kaari, niin siihen liitetään pieni kello, ja siis piirretään kaari pienellä, ylhäältä alas lähtevällä viivalla („*ion'ks*" ja „*ion'ks*" ynnä „*kolokola*"). Viimein saattojoukko saapuu morsiamen talolle; morsiamen isä on jo kaukaa nähnyt heidän lähestyvän ja rientänyt sulkemaan portit; välisti tapahtuu, ettei morsiamen isä huomaakkaan sulhasen saattoseuran tuloa eikä ehdi sulkea porttia; silloin ei tule nau-

Digitized by Google

rusta loppua ja sukkeluuksia satamalla sataa huolimattomien päälle. Luonnollisesti puhe alkaa kysymyksillä, keitä ollaan ja mitä tahdotaan, ja viimein nämä keskustelut päättyvät siten, että aina sovitaan mistä hinnasta portit auaistaan; tässä asia päättyy 30—35 kopeekkaan, vaan tuskin sulhasen seuralaiset ovat päässeet portaille ja pistäneet päänsä ovesta sisään, niin heiltä vaaditaan uutta, vieläpä kaksinkertaista maksua. Sulhasen väki ei saa mitään tinkineeksi pois kerran sovitusta maksusta, sillä portissa heidän täytyy maksaa ainakin puolentuopin hinta, porstuan ovella tuopin ja viimein tuvan ovella vaaditaan heiltä puolentoista tuopin hinta. Kaikki nämät rahat lankeevat morsiamen isälle, joka juopi ne häitten jälkeen, joko yksin tai puhemiehen kanssa. Sulhasen isä, jo noustessaan rattailta, ottaa mukaansa puudan painoisen leivän, josta hän kotona oli leikannut osondam-palin, puuroa, leipää, 100 ja välistä 200 bliniä, 2—3 sianpaistia, noin 50 munakakkua ja keskusteluissa sovitun määrän viinaa. Kaikki nämät varat asetetaan pöydälle ja joutuvat talon emännän omiksi, joilla morsiamen, eikä sulhasen, vanhemmat kestittävät vieraita. Munakakut asetetaan päällekkäin altaaseen, taikka pistetään ohkaiseen keppiin, joka pistetään uunin komeroon, („*sjopama*“, sanasta „*sjopan*“-kätkeä: saks. Ofen-nische). Kun nämä varat on pantu talteen, asettuvat apet morsiamen kanssa jakohirren alle ja saattoseuralaiset heidän ympärilleen. Morsiamen isä pitää perherukouksen, vaan ei leikkaa enää uhripalaa, mutta ainoastaan suutelee leipää ja jumalankuvia. Kaikki läsnäolevat tekevät samoin ja tätä kestää, sen mukaan kuinka paljo on vieraita, noin tunnin verran. Tämän toimen jälkeen kaikki uudestaan istuvat pöytään ja lavitsoille, haukkaavat tuotuja varoja ja ryyppäävät päälle. Tässä sulhasen isä maksaa morsiamesta jo keskusteluissa ennalta sovitut lunnasrahat. Morsiamen äiti ja kaase tuovat tupaan pitkän seipään, jonka toinen pää pistetään jakohirren ja katon väliin ja toinen pää lasketaan niin alas maahan, että siihen hyvin ulottuu käsin tarttumaan; tähän tankoon ripustetaan morsiamen valmistamat lahjat, niinkuin palttinapaloja, pyyhkimiä, kokonaisia paitoja, hameita

Digitized by Google

ja huiveja; kaikkien näitten kapineitten tulee olla morsiamen valmistamia, sillä kaiken aikaa kun niitä ripustetaan, kiittävät morsiamen kumppanit laulaen morsiamen kulta-käsiä ja ahkeruutta, kuinka hän osajaisi ommella sadallekin hengelle, ja ettei sulhanen kannata näin hyvää työntekijää, kun ei ole antanut heille edes olueksi; morsianta oli auttamassa Vedin-asir-ava, joka rakastaa häntä, eikä kiellä häneltä turvaansa: „kun morsian kehräsi, niin ämmäkin (jumalatar) kehräsi, kun morsian kutoi, niin ämmäkin kutoi, kun morsian neuloi, niin ämmäkin neuloi“. („*Kuli kischtindaś, toza taschta kischtindaś; kuli kodaś; kuli staś potmįsta toza sire staś potmįsta; kuli staś, toza sirestaś*“); „löytäköönpä sulhanen itselleen toisen sellaisen työmiehen — hakekoon vaan — ei hän kumminkaan löydä: häntä (nim. morsianta) ämmä rakastaa, häntä ämmä auttaa“. Muut häämenot ovat aivan samat kuin ne, jotka ark. Makarius kuvaa meille kertomuksessaan Nischegorodin läänin Moksalaisista, sillä erolla vaan, että arvoisa tekijä ei ole ottanut kylliksi tarkkaa vaaria muutamista yksityisseikoista, jotka kuitenkin ovat sangen tärkeitä. Niinpä esim., kun morsian lähtee kirkosta, niin juohdemies, juuri ennen lähtöä kotiin, lähestyy niitä rattaita, joilla morsian istuu, ja äkkiä nostaa rattaiden korin akselin keskessä olevasta sokkanaulasta, ja lausuu nuorikolle: „Ei voi lähteä!“ vaan samalla saapuu sulhanen luo ja sanoo: „jollei olisi sokkanaulaa, niin ei voisi lähteä, vaan kun pistit sokkanaulaan, niin et ikinä irroita“; samalla hän helposti lyö juohdemiestä selkään, ettei tämä nostaisi nuorikkoa sokkanaulasta. Tämän tavan symboolinen merkitys on kaikille selvää ja turhaa lienee siitä pitemmältä puhua. Heti kun juohdemies ja kaase ovat nostaneet nuorikot aviovuoteelta, ruvetaan nuorikkoa varustamaan „virralle“. Ainoastaan Tetyschevskin karataeilla ja Schingarinin kylässä, Krosnoslobotskin piiriä, emme huomanneet tätä tapaa. Sitä vastoin kaikissa Moksalaisten asumissa paikkakunnissa tätä tapaa aina noudatettiin. Ensimmäisenä saavin kanssa kulkevat morsiamen entiset kumppanit, heidän jälessänsä kulkee vanhin ämmä, kantaen päänsä päällä pyöreätä leipää, jonka päällä on suuri munakakku.

Digitized by Google

Ämmän jälessä kulkee juohdemies ja kaase, kantaen käsissänsä vierteellä täytettyjä kauhoja ja ämpäriä; heitä seuraa paljaassa paidassa, vyöttä ja avopäiu nuorikko; kaiken matkaa, tuvasta rantaan, juohdemies ja kaase kastelevat tietä pure-oluella. Nuorikon pään päälle on pantu suuri läjä pyhkimiä (jotka kuvaavat Mordvalaisissa ja muutamissa muissakin kansoissa virtoja ja jokia); käsissänsä hän pitää tapettua tai elävää kanaa, uhrataksensa sen Vedin-asịr-avalle. Kun kaikki ovat saapuneet rannalle, hukuttaa morsian kanan veteen, heittää virtaan pyöreän leivän ja munakakun, vaan akka kovaan ja selvästi lausuu seuraavan rukouksen: „*Vedịn-azịr-ava! dedekai! ton uli mani-tijak son mani! muś-kak son urmada i ozalda! maksak teinza lama schatschịmatnen tschastlivai! maksak teinza vanama shabatneń soń shabatneń! Ul'ht teinza dedjakskelgak stịrt́ze*", s. o. „veden emäntä! äiti! sinä olet puhdas, tee hänet puhtaaksi! pese hänet taudista ja pahuudesta; salli hänen useasti onnellisesti synnyttää! salli hänen nähdä lastensa lapset! ble hänelle äiti — rakasta tytärtäsi!" — Tämän rukouksen jälkeen nuorikko joko kokonaan menee jokeen, taikka ruiskutetaan häntä vedellä, ja sitten kaadetaan loput pure-oluesta jokeen ja mennään entisessä järjestyksessä kotia. Siellä uudestaan tehdään niinkuin ark. Makarius on kirjoituksessaan maininnut, s. o. anoppi antaa nuorikolle uuden nimen, vyöttäen hänet ja lyöden häntä pyhällä leivällä päähän; sitten viepi anoppi nuorikon uunin luo, syöttää häntä kämmeniltänsä, lausuen: „*Koda pena-kud kudsta af-menai-toda i ton kudsta tjat-mena!*", s. o. „samoin kuin ei uuni lähde tuvasta, älä sinäkään lähde kotoa". Kolmantena hääpäivänä pidetään rukoukset Banazịravalle ja Kudazịravalle, jolloin nuorikko ensin mainitulle uhraa uuden tammisen kiulun ja toisen kunniaksi koristaa oven ja uunin palttinalla ja pyhkimillä. Pidot kestävät nuorikkojen vanhempien varojen mukaan, viikon ja enemmänkin; jos kyläläisensä heitä kunnioittavat, niin kutsuvat he nuorikot luoksensa ja välistä kuluu koko kuukausi, ennenkuin kylä asettuu oloillensa häitten jälkeen.

Digitized by Google

VIII.

Ennen häitä tapahtuva häväistys ja sen vaikutus avioelämään. — Häämenojen maksut. — Lahjat ja niitten määrä. — Häihin osaa ottavat. — Neitsyyden merkitys. — Myötäjäiset ja niitten vaikutus aviopuolisoihin. — Kansan mielipiteet avioerosta ja siitä syntyvistä suhteista. — Leskien avioliitot ja kansan mietteet niistä.

Keskustelujen jälkeen ja usein tavaten toisiansa, eivät morsian ja sulhanen aina kestä kiusausta, poika saa tytön luottamaan lempeensä, käyttää hyväkseen hänen herkkäuskoisuuttansa ja sen jälken aikoo jättää hänet. Sekä Ersa- että Moksa-heimo ovat yhtä ankaria tässä suhteessa ja arvelevat sellaisen pojan rangaistuksensa ansainneen. Kumpikin heimo on sellaisesta petoksesta määrännyt suuren sakon, jollei poika muuta mieltään ja häillä korjaa huonoa käytöstänsä, jolloin hän luonnollisesti pääsee kaikesta sakosta. Moksalaiset eivät voineet mainita meille yhtään esimerkkiä sellaisesta moitittavasta tapauksesta, vaan Ersa-heimossa kuulimme niin joskus tapahtuneen. Muutoin välisti joku toinen korjaa onnettomuuden avioliitolla, sillä mordvalaiset sulhaset eivät suuresti välitä tytön neitsyydestä.

Niinkuin yllä olevasta huomaamme, ei ole mikään helppo asia panna toimeen mordvalaisia häitä ja vielä kalliimmaksi käypi asia rikkaalle talolle, erittäin jos morsiankin on rikkaasta kodosta. Saamiemme tietojen mukaan maksavat keskinkertaiset häät sulhaselle 80:kin ruplaa ja morsiamelle 25:kin. Sekä Ersa- että Moksa-heimossa saattaa kulungit keskinkertaisista häistä laskea yhtä isoiksi, sillä ehkä Moksaheimolla ei morsian vaadikkaan sulhaselta lahjoja, niin sen sijaan sulhasen täytyy pitää komeammat kemut. Ersa-heimolla sulhanen lahjoittaa tavallisesti morsiamen sukulaisille palttinaa ja paitoja noin 10 ruplan edestä, eikä juuri saa suurenarvoisia vastalahjoja.

Yllämainitusta hääkertomuksesta voimme nähdä, että päähenkilöt häissä paitsi morsianta ja sulhasta ja heidän vanhempiansa, ovat juohdemies ja kaase, joitten toimena on valvoa, että kaikki käypi vanhan tavan mukaan; häitten lo-

Digitized by Google

puttua, loppuvat heidänkin toimensa ja kaikki suhteensa nuorikkoihin. Vanhempien jälkeen on heillä ensi sija häissä ja muutamissa tapauksissa pidetään heitä vielä suuremmassakin arvossa kuin vanhempia.

Tytön neitsyys ei ole ollenkaan avioliiton conditio sine qua non; sekä Ersa- että Moksa-heimo eivät juuri ollenkaan välitä siitä, sillä poika ja tyttö rakastuvat ja yhtyvät usein aikaa ennen häitä. Niissä paikkakunnissa, joissa pitkällinen ja voimakas venäläisyys on ollut vaikuttamassa, on Ersa-heimokin ruvennut seuraamaan tässäkin suhteessa venäläistä katsantotapaa. Koska neitsyys ei kuulu välttämättömästi asiaan, niin sen kadottaminen, ei tytölle eikä hänen vanhemmillensa, tuotakkaan minkäänlaisia hankalia seurauksia. Mordvalaisten mielestä tulee kunnollisen sulhasmiehen välttämättömästi salata nuorikkonsa neitsyyden puutteen, emmekä missään ole tavanneet Venäjän talonpojissa tavallista neitsyyden ylistelemistä, emmekä sitä raakaa ja sydämmetöntä kostoa, jota nuorikon vanhemmat saavat neitsyyden puutteessa kokea, jolloin Venäjän talonpojat antavat äidille seulan, tai reikäisen padan tai asettavat porstuaan tyhjän kannettoman astian, jossa käytetään kaljaa y. m. s. Kuitenkin muutamissa paikkakunnissa [1]), joissa alinomainen yhteys Venäläisten kanssa on päässyt vaikuttamaan Mordvalaisten tapoihin, kuulimme vieraitten alkavan särkeä astioita ja kaikkea mitä eteen osui, jos sulhanen huomasi nuorikkonsa neitsyyden olleen tallella; sellaista vierasten käytöstä pitävät vanhemmat suuressa arvossa ja erityisenä kunnianosoituksena. Kuitenkin on huomattava, että näissäkin aivan venäläistyneissä paikkakunnissa, neitsyyden puuttuessa, eivät vieraat ryhdy yhtään mihinkään, eivätkä he saakkaan koko asiasta mitään tietää, jollei sulhasmies, juotuansa, humalapäissänsä sitä ilmoita.

Myötäjäisiä, sanan oikeassa merkityksessä ei Mordvalaisilla ole, jos nimittäin tällä sanalla tarkoitamme tyttären

[1]) Нижегор. уѣзда, с. Сарлеи, Марья Данилова, и Самарскій уѣздъ, с. Семейкино Антонъ Мосѣевъ.

Digitized by Google

„myötä“ talosta annettuja tavaroita; vaan kuitenkin on jotakin, joka vastaa meidän korob'ia ja jota Ersa-heimo nimittää *„parjke“* ja Moksa-heimo *„pargine“* tahi *„parga“*. Ersaheimolla säästää parjke'a niin morsian kuin myöskin kaikki hänen omaisensa, jotka kaiken mokomin koettavat saada morsiamen myötäjäisiä suuremmiksi [1]); päin vastoin Moksaheimolla on myötäjäisten kokoaminen ainoastaan morsiamen huolena, vaan hän saattaa kuitenkin käyttää tähän tarkoitukseen kaikki, minkä hän saa lahjaksi perheeltänsä, kuin myöskin kaikki sivuansionsa [2]). Morsian itse ja hänen kumppaninsa neulovat ja valmistavat kaikki, mitä myötäjäisiin kuuluu, eikä vaan yksistänsä nuodepidoissa vaan ylimalkaan „auttajaisissa“, joihin kokoontuvat varsinaisesti ne neidot, joitten on vuoro mennä naimisiin. Joskus Ersa-heimolla [3]) morsiamen isä antaa hänelle myötäjäisiksi milloin vasikan, milloin 2—3 lammasta, vaan tämä lahja ei ole ollenkaan pakollista ja pikemmin on pidettävä vaan tavallisena häälahjana, koska välistä häissä vieraatkin lahjoittavat morsiamelle talouden perustamiseksi, kuka vasikan, kuka lampaan ja toiset kaksikin. Moksa-heimolla välistä morsiamen isä jo keskusteluissa mainitsee tästä lahjasta, vaan ei silloinkaan nämä myötäjäiset ole mitään välttämätöntä, vaan pikemmin ovat pidettävät myöskin häälahjana. Selvää on, että koska Mordvalaisilla ei ole mitään käsitystä varsinaisista myötäjäisistä, niin ei koskaan saatakkaan löytyä minkäänlaisia keskusteluja niistä ja vielä vähemmin kirjallisia sopimuksia, venäläisten naimakirjain tapaan tehtyjä. Sekä Ersa- että Moksaheimo tuopi korobin sulhasen taloon samalla kertaa kuin morsiamen, eikä mitään riitaa synny korobin rikkaudesta ja siihen kuuluvien kapineitten paljoudesta, eikä saatakkaan syntyä, koska perhe välistä ei tiedäkkään, mitä tyttären korobiin kuuluu, silloin nim. kun tämän valmistaminen on ollut hänen omana toimenansa. Kaikessa tapauksessa, sekä jäl-

[1]) Kaikissa Ersa-heimon asumissa paikkakunnissa.

[2]) Краснослоб. уѣздъ, с. Мамалаи, Васильчикинъ.

[3]) Арзам. уѣздъ, с. Кардавеле, Федоръ Ильцовъ и Ард. уѣздъ Симбир. губ., село Пичкасы, Матвей Дробышевъ.

Digitized by Google

keen että ennen häitä, korob on morsiamen ja sittemmin vaimon yksityinen omaisuus, johon ei kellään ole oikeutta koskea, vaikka tosin välistä onkin tapauksia, jolloin mies itsevaltijaana kodossansa loukkaa korobin pyhyyttä ja vaimonsa omistusoikeutta. Sellaista miestä pidetään epärehellisenä ja jos asia joutuisi ukkojen tuomittavaksi, niin mies tuomittaisiin antamaan vaimolle takaisin sen, minkä häneltä on ottanut, ja vieläpä vitsoilla se paremmin painettaisiin hänen mieleensä [1]. Kun vaimo kuolee, niin korob Ersa-heimolla lankee kokonaan hänen miehellensä, vaikkapa vaimo jättäisikin jälkeensä lapsia ja tyttäriä, joille korobi-kalut vastedes kyllä kelpaisivat. Aivan toisin taas katsoo asiaa Moksaheimo, ja sen katsantotapa onkin pidettävä vanhempana ja siis enemmän koko Mordvankansaa kuvaavana; tämä heimo nim. ottaa lukuun, missä tilassa vaimo kuoli: jos vaimo kuollessansa jätti jälkeensä tyttären, niin äidin korob lankee kokonaan tälle, vaan jos äiti kuoli lapsetonna tai jos hän jätti vaan pojan jälkeensä, niin korob lankee hänen miehellensä, ja tämä saattaa menetellä sen kanssa niinkuin hän parhaaksi katsoo. Ei koskaan vaimon kuoltua jätetä korobia vaimon sukulaisille.

Erve-tsindshirt [2], sanoo Moksalainen (häät ovat kahle); vaan Ersalainen sanoo: „*svad'ba tschavaz-kijak a amaschtį asho tschavams*“ [3], s. o. „häät ovat takoneet yhteen, ei kukaan voi katkoa auki“. Näillä kahdella sananlaskulla osoittaa Mordvalainen täydellisesti mahdottomuuden purkaa avioliittoa, eikä olekkaan yhtään tapausta, jossa asia olisi mennyt niin pitkälle, että puoli tai toinen olisi itsepäisesti koettanut saada avioeroa. Kysyessäni sekä Ersalaisilta että Moksalaisilta vaimoilta ja miehiltä, mitä tulee tehdä, jos puolisojen on aivan mahdotonta elää yhdessä, vastasivat he minulle, että tulee kärsiä äärimmäiseen asti, ja vasta sitten kuin ei mitenkään voi rakentaa huonoakaan rauhaa, erota

[1]) Рѣшеніе волостного суда 1875 года, 19 іюня № 41, въ Макателенскомъ волостномъ правленіи, Ардат. уѣзда Нижегород. губерніи.

[2]) Кузнец. уѣздъ, с. Кемешкеръ, Степанида Пятаева.

[3]) Ард. уѣздъ. Нижегор. губер., с. Макателемъ, Натавья Ревинчина.

Digitized by Google

toisistansa. Muutoin kaikkialla tällaiset eroamiset olivat tuiki harvat. Jos joskus puolisot eroaisivat, niin on mies velvollinen antamaan vaimollensa eläkkeen; lapsista sopivat silloin puolisot keskenänsä, tai, jollei sellaista sopimusta voi syntyä, ratkaisevat ukot asian ilman vetoomisoikeutta; ukot tavallisesti tuomitsevat lapset sille puolisolle, joka näyttää parhaiten voivansa heitä elättää ja tukea heidän tulevaisuutensa. Korsunskin piirissä, Permiskylässä, kerrottiin meille sellainen tapaus. Mies ja vaimo, joilla oli kolme lasta, aikoivat erota; mies oli juoppo, mutta oli perinyt veljensä kuoltua tämänkin maanosuuden; ukot päättivät jättää miehelle yhden lapsen ja äidille kaksi, koska äiti todisti, että paikkakunnan tilanhaltijat olivat luvanneet ottaa hänet palvelukseensa ja maksaa kahdeksan ruplaa kuussa, joka summa täydellisesti turvasi lasten toimeentulon; äiti oli hyvin tytyväinen tähän päätökseen, vaan isä ei, mutta ei hän kuitenkaan mihinkään valittanut. Asioita näin ajatellen, ei luonnollisesti saata tulla kysymykseenkään, että isä maksaisi äidille apurahoja lasten elatukseksi tai päin vastoin. Mordvalainen pitää avioeroa viimeisenä keinona, onnettomuutena, ja silloin vasta myönnettävänä, jopa toivottavanakin, kun yhdessä eloa ei enää ole mahdollista ajatellakaan; kansan mielestä on parasta erota synnistä, sillä muutoin tulee vaan murhia ja muita rikoksia.

Lesken täytyy ainakin kuusi viikkoa omistaa miesvainajallensa, vaan sen jälkeen saapi hän Ersa-heimolla ajatella uutta naimista; Moksa-heimo on ankarampi tässä asiassa ja määrää leskelle vuoden odotusaikaa. Päin vastoin on taas Ersa-heimo ankarampi lesken olopaikan suhteen ja pakottaa hänet asumaan appensa luona, kunnes hän menee uudestaan naimisiin, taikka koko elämänsä, jos hän aikoo ainiaksi jäädä leskeksi. Moksa-heimo velvoittaa lesken vaan tavallisella tavalla muistamaan miesvainajatansa, ja sitten jättää hänelle täyden vallan, joko jäädä appensa tykö, tai palata vanhempiensa luo [1]).

---

[1]) Темник. уѣздъ, Эваслеи, Елена Кузнецова; Городищ. уѣздъ, Пичилеи, Дарья Евреинова; Кузнец. уѣздъ, Кемешкеръ, Степанида Пятаева;

Digitized by Google

Mordvalainen ei pidä ollenkaan moitittavana uuteen avioliittoon rupeamista, vaikka ensimmäisestä avioliitosta syntyneitten lasten kohtalo pidättääkin leskiä usein uusista avioliitoista. Jos lesken uusi sulhanen on hyvä ihminen, ja leski on täydellisesti vakuutettu, ettei hänen tuleva miehensä ole sortava orpoja, niin ei kukaan eikä mikään estä häntä avioliitosta. Mordvankansalla ei ole mitään arveluja, että leski muka tulevassa maailmassa kohtaisi ensimmäisen miehensä, eikä sitä naapurit pidä minäkään häpeänä, että nuori nainen on uudestaan rakastunut ja menee uuteen avioliittoon, sen sijaan kuin viettäisi miehen kanssa aviotonta elämää; ja niinpä tavataankin Mordvankansassa sangen usein uusia avioliittoja.

Тетюшск. уѣздъ, Каратаи, Петръ Козымбаевъ, и Краснослоб. уѣздъ Шингарино, Степанъ Атяшкинъ.

Mordvankielisissä kappaleissa olevista kirjaimista merkitsee:

į	venäläistä	ы-	ääntä.
z	„	з-	„
ju	„	ю-	„
ja	„	я-	„
sh	„	ж-	„

Apostrofi kirjaimen yläreunassa vastaa venäläistä ъ-kirjainta ja osoittaa konsonantin pehmeämmin lausumista.

Digitized by Google

Digitized by Google

Hinta: 1 markka.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google